

FONTES IURIS

Az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata | 8. évfolyam, 4. szám

„Magára az igazságra pedig nem annyira természet, mint ismeret útján jutunk, még pedig azon ismeret útján, melyet nekünk a törvény- és jogtudomány szolgáltat.”

WERBÓCZY ISTVÁN

**94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet
a Kormány tagjainak
feladat- és hatásköréről**

„112. § (1) A miniszter az igazságügyért való felelőssége keretében felel a Kormány igazságügy-politikájának kialakításáért és az alkotmányos szervekkel együttműködve annak végrehajtásáért.”

**Magyarország
Alaptörvénye
R) cikk**

*„(1) Az Alaptörvény
Magyarország
jogrendszerének alapja.”*

Fontes Iuris – az Igazságügyi Minisztérium szakmai folyóirata

Megjelenik negyedévente.

Kiadja: Igazságügyi Minisztérium, H-1051 Budapest, Nádor utca 22., tel.: +36 (1) 795-1000

Felelős kiadó: Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Németh Balázs ügyvezető

Alapította: Prof. Dr. Trócsányi László

Főszerkesztő: Dr. Varga Judit

Felelős szerkesztő: Dr. Salgó László Péter, peter.laszlo.salgo@im.gov.hu

Szerkesztők: Dr. Petrasovszky Berta, Dr. Hódos Dániel, Dr. Jancsó Gábor, Dr. Czombos Tamás, Dr. Gyimesi Tamás Ferenc, Dr. Kupecki Nóra,

Dr. Pátkai Nándor

Címlapfotó: Guerini-Temesi Melinda

ISSN 2416-2159 (Print)

ISSN 2786-4057 (Online)

Tartalom

Bevezető

Miniszeri beköszöntő	3
----------------------------	---

Interjú

Interjú Szilágyi János Edével, a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet vezetőjével	5
--	---

Tanulmányok

Közjog

Molnár Csaba

Alapjogi kalandozások a Tízparancsolat alapján – szemelvények az Alkotmánybíróság gyakorlatából	8
---	---

Büntetőjog

Bujdos Iván Ákos

A gondatlan elkövetés új formája?

A súlyos gondatlanság büntetőjogi fogalomként való értelmezésének kihívásai az európai uniós jogalkotási aktusok tükrében	17
---	----

Magánjog

Szilágyi Gábor

A bitorlás jogintézményének megjelenése és jelentősége az iparjogvédelem körében I.	25
--	----

Európai és nemzetközi jog

Kárpáti Péter

A perfinanszírozás egyes kérdései a nemzetközi választott bírósági eljárásokban	37
---	----

Jogértelmezés	45
---------------------	----

Konferencia-összefoglaló

Salgó László Péter – Grósz-Wilhelm Nikolett

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény megalkotásához vezető út

– a hatósági eljárásjog kodifikációjának története	48
--	----

Kihirdetett törvények és az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb egyéb jogszabályok	54
---	-----------

Miniszteri beköszöntő

Köszöntöm a *Fontes Iuris* Olvasóit 2023 tavaszán. Folyóiratunknak immár nemcsak jövője, hanem múltja is van. Lassan közelebb jár a tizedik, mint az ötödik születésnapjához. A lap eredeti küldetése és koncepciója véleményem szerint bevált, és ma is érvényes maradt. Műhelyként szolgál elsősorban az Igazságügyi Minisztériumban dolgozó jogász kollégák, kormánytisztviselők számára, ahová betérhetnek talán nemcsak dolgozni, hanem – lám, mily különös műhely – alkotni is. Egy-egy gondolat, szakmai felfedezés, még vitatott vélemény bemutatására, megvitatására itt tágabb tér nyílik, mint a fegyelmezett, esetenként túlfeszített minisztériumi munka során.

Az interjúrovat alanya ezúttal nem a közigazgatás, hanem a tudomány és a felsőoktatás világából érkező fiatal professzor, Szilágyi János Ede. Az igazságügyi tárcahoz persze ő is szorosan kapcsolódik, hiszen ő a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet (MFI) főigazgatója. Az MFI az Igazságügyi Minisztérium háttérintézményeként 2019-ben jött létre, többek között a hazai jogalkotás színvonalának továbbfejlesztése, a hazai jogtudományi kutatás és oktatási tevékenység támogatása, valamint a nemzetközi jogtudományi kapcsolatok és együttműködés elősegítése érdekében. Az intézet elsődleges feladata a kormányzat segítése a döntés-előkészítés során, de nemcsak az Igazságügyi Minisztérium, hanem más tárca felkérésére is végez kutatásokat; kiemelendő, mindeddig a megrendelők nagy megelégedésére.

A közjogi rovatot Molnár Csaba gazdagítja *Alapjogi kalandozások a Tízparancsolat alapján* – nem kevés izgalmat sejtető – címmel közölt írásával. A téma egyszerre ősi és kimeríthetetlen, hiszen mindhárom ábrahám, monoteista vallás szent könyve – az Ó- és Újszövetség, valamint a Korán – részben törvénykönyv is; Isten mint legfőbb jogalkotó, egyetlen abszolút szuverén jelenik meg bennük. Míg azonban a földi jogalkotó által kodifikált jogszabályok értelmezésére maga az immanens jogrendszer ad felhatalmazást a megfelelő, jól körülírt intézményi és személyi körnek erre rendelt eljárások alkalmazásával, addig a transzcendens isteni jog értelmezése, akárcsak részleges átvétele és számonkérése világi fórumok által és előtt sokkal összetettebb, nehezebben megválaszolható kérdéseket vet föl. A szerző – Trócsányi László nyomán – a Tízparancsolatot egyfajta „globális joganyagnak” tekinti, amely a kereszténység alapnormájává válva akár az egyetemesség igényével is fölléphet. Ez viszont ellentmondást szül a plurális és jórészt szekularizált társadalmi környezetben. A szerző a vallás- és lelkiismereti szabadság biztosításával véli feloldhatónak az ellentmondást. Vizsgálata az Alaptörvény

alapjogfogalmára összpontosít, amelyet óvatosan „természetjogias szemléletűnek” nevez, mint ami a keresztény örökség deklarált vállalásából leginkább következik. Ezzel vissza is kanyarodtunk folyóiratunk címéhez. Mert hiszen a jogforrás nemcsak a jog megismerésének, hanem ezt megelőzően keletkezésének a helye is. Honnan ered a jog, és honnan az emberi jogok? Az ember, a jogalkotó, a változó közmegegyezés alkotja és újraalkotja, vagy inkább csak felismeri? Netán felismerés alapján alkotja? Erre a kérdésre ki-ki a saját hite, világlképe szerint ad választ. Az Alaptörvénynek és a tanulmány szerzőjének mindenesetre megvan a saját, karakteres válasza. A szerző a Tízparancsolat és az Alaptörvényben szereplő jogok közötti összefüggés feltáráshoz egyébként messzemenően támaszkodik az Alkotmánybíróság esetjogára. Ezzel tulajdonképpen ő is az összehasonlító jog sajátos formájához nyúl.

A büntetőjog vizeire evezünk Bujdos Iván Ákos jóvoltából, akinek témája – és cikkének címe – *A gondatlan elkövetés új formája? – A súlyos gondatlanság büntetőjogi fogalomként való értelmezésének kihívásai az európai uniós jogalkotási aktusok tükrében*. A szerző problémafelvetésének lényege, hogy az uniós jog – pontosabban a büntetőjogi harmonizáció – során egyre markánsabban jelenik meg a súlyos gondatlanság, *serious negligence* mint a bűnösség formája, miközben ez az elkövetési mód sem a magyar, sem a legtöbb tagállami jogban nem szerepel. A magyar dogmatikában emberemlékezet óta a gondatlanság kétféle alakzata, a *luxuria-negligentia* fogalom pár szerepel. Az előbbi a tudatos, a második eset a hanyag gondatlanságot jelöli, ami nem súlyossági fokozatokra, hanem két eltérő tudatállapotra utal. A tudatos gondatlanság esetében a következményeket az elkövető előre látja ugyan, de bízik azok elmaradásában. A második esetben nincs is tudomása a lehetséges következményekről, mert ezeket elmulasztotta felmérni, bár ez elvárható lett volna tőle. A fogalom pár hasonló tartalommal terjedt el a kontinentális jogirodalomban is. A szerző ezek után uniós jogi aktusok sorát hozza fel példaként arra, hogy az uniós jogalkotó ettől eltérő terminológiát használ, az uniós normát így a tagállami jogrendbe illesztő nemzeti jogalkotót az elé a kihívás elé állítva, hogy megtalálja a megfelelő hazai fogalmat, és ezzel a büntetőjogi felelősség szintjét az uniós szabályban előírtak megfelelően „lője be”. A szerző javaslatot tesz dolgozata végén: az angol *serious negligence* kifejezésben a jelzőt a magyar kodifikátor ne műszóként, hanem köznapi értelemben fogja fel, és így a jogpolitikai cél világossá és követhetővé válik; vagy, *ad absurdum*, vezessük be mi is a súlyos gondatlanság fogalmát a Büntető Törvénykönyvbe. *Nota bene*, az uniós jogot régóta feszítő

belső ellentmondás, hogy a tagállami jogrendszerek mind intézményeikben, mind pedig dogmatikájukban markánsan különböznek egymástól.

Magánjogi témájú cikket közöl Szilágyi Gábor *A bitorlás jogintézményének megjelenése és jelentősége az iparjogvédelem körében* címmel. A szerző tudományos deficitre mutat rá, amikor megállapítja, hogy a szellemi tulajdonvédelem egyik nagy fő területe, az iparjogvédelem nem kapja meg az őt megillető figyelmet sem szakmai berkekben, sem pedig a közszereplők részéről. Pedig – teszem hozzá – az iparjogvédelmi viták a globalizáció idején világpolitikai jelentőségű problémákat okoznak leginkább Kína és a nyugati világ, különösen az USA kapcsolataiban. Sőt, ezeknek a vitáknak a rendezetlensége maga is hozzájárul a globalizáció válságához, a deglobalizációs folyamatokhoz, amelyeket az orosz–ukrán háború gyorsítani látszik. Világgazdasági együttműködés, de még verseny is csak többé-kevésbé közös játékszabályok mellett képzelhető el hosszú távon. Ennek hiányában a vetélkedés, súlyosabb esetben a konfliktus válik uralkodóvá. Az írás röviden bemutatja az iparjogvédelem történetét, amelynek kezdetei az ókori görög városállamokig nyúlnak vissza. Azt is megtudhatjuk, hogy az első ismert magyar ipari védjegy 1351-ből maradt ránk. A történeti és elméleti alapok bemutatásán kívül a dolgozat kitér az iparjogvédelem gazdasági jelentőségének bemutatására is, megdöbbenő és alaposan feldolgozott adatokkal szemléltetve ennek tétjét: csillagászati összegű károkat okoz ugyanis a fejlett gazdaságoknak – köztük hazánknak – a hamisítás és a védjegyek jogosulatlan használata, bitorlása, különösen úgy, hogy eközben az európai gazdaságokban a szellemitulajdon-intenzív ágazatok gazdasági hozzájárulása magas és tovább növekszik. A cikk foglalkozik ezen kívül a bitorlási perek jellemzőivel, az alternatív jogérvényesítési eljárásokkal és a jogérvényesítés intézményi kereteivel. A szerző kétrészesre tervezett cikkének folytatásában a kapcsolódó jogterületekről is olvashatunk majd.

Az uniós és nemzetközi jogi témájú cikket ezúttal Kárpáti Péter jegyzi *A perfinanszírozás egyes kérdései a nemzetközi választott bírósági eljárásokban* című tanulmányával. A szerző arra vállalkozik, hogy viszonylag új és meglehetősen összetett

problémát mutasson be. Korunkban a multinacionális vállalatok jogügyletei nyomán szinte felfoghatatlan pénzösszegek és vagyontömegek cserélnek gazdát pillanatok leforgása alatt. Nyilvánvaló, hogy jogvita esetén a perérték és az ennek nyomában járó ügyvédi tiszteletdíjak és egyéb költségek is olyan magasak, hogy még az egyébként tőkeerős jogalanyoknak is gondot okozhat, honnan teremtik elő ennek fedezetét különös tekintettel arra, hogy ezeknek a monstre jogvitáknak a kimenetele gyakran bizonytalan. Igaz ez – az egyébként költség-hatékonyabb – választott bírósági eljárásokra is. A perköltséget fedezhetik különféle felelősségbiztosítási konstrukciók, de újabban beszélünk a szűkebb értelemben vett perfinanszírozásról is. Perek finanszírozására egészen új üzletág jött létre: olyan vállalatokról van szó, amelyek a jogvitában nem vesznek részt félként, hanem – fő tevékenységként – harmadik szereplőként nyújtanak finanszírozást a velük szerződést kötő félnek. Jellemző módon sikerdíjas konstrukciókról van szó, vagyis perveszteség esetén a költségeket részben vagy egészben a finanszírozó maga kénytelen viselni. A perfinanszírozás kérdéskörének komoly relevanciája van a tényleges jogegyenlőség alakulására nézve is. A kevésbé tőkeerős vagy tehetős fél számára a perindítás olyan költségek megelőlegezésével járhat, amelyeket nem tud előteremteni. Így bár talán neki is megterítették a jog költő által is megénekelt asztalánál, esetleg végül mégsem jut neki hely. Korábbi századokban ez egyfajta uzsora megjelenéséhez vezetett: a perfinanszírozó a szolgáltatás fejében a visszanyert vagyon vagy jog nagy részét megtartotta, a szegényebb jogalanyokat pedig kisemmizte. Így a perfinanszírozás intézményét egyes országokban sokáig tiltották vagy korlátozták. Ma azonban a jogi szabályozás élvonalába tartozó megoldásnak tűnik: önálló üzletággá, pénzügyi szolgáltatássá, sőt, befektetési formává nőtte ki magát. Megfelelő szabályozás esetén, a választott bírósági eljárások terjedésével stabilabbá teszi a piacot, a feltörekvő kisebb vállalatok számára is kiegyenesítve a terepet. Ezzel pedig versenyképesebbé teheti a jogrendszert, előmozdítva a tényleges jogi esélyegyenlőséget.

Kívánom minden Olvasónknak, hogy találjon kellemes időtöltést, és alkalmat az elmélyülésre az itt következő oldalakon.

Varga Judit

Interjú Szilágyi János Edével, a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet vezetőjével

A Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet (MFI) az Igazságügyi Minisztérium (IM) háttérintézményeként 2019-ben jött létre, többek között a hazai jogalkotás színvonalának továbbfejlesztése, a hazai jogtudományi kutatás és oktatási tevékenység támogatása, valamint a nemzetközi jogtudományi kapcsolatok és együttműködés elősegítése érdekében. A gyakorlatban ez milyen feladatokat jelent?

A Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézetet az igazságügyért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi hivatalként hozták létre, amelynek elsődleges feladata a kormányzat segítése a döntés-előkészítési fázisban. Ennek keretében az Igazságügyi Minisztérium és más tárcák kérésére végzünk kutatási tevékenységet. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ha egy felmerülő igényre tekintettel a jogalkotó új jogszabályt alkotna, vagy már meglévőket módosítana, és arról kíván

tájékozódni, hogy más országokban merültek-e fel hasonló igények, akkor – a megadott kérdések és kutatási terv alapján – megvizsgáljuk, hogy más országokban milyen szabályozási megoldások születtek, és a feltárt tapasztalatokat miként lehetne hazánkban is hasznosítani. Ami a vizsgálat alá vont országok körét illeti, e kutatások során elsősorban az Európai Unió tagállamai bírnak relevanciával, hiszen az ottani jogalkotói és jogalkalmazói megoldások azok, amelyek a legmagasabb hatásfokkal átemelhetők a hazai jogrendszerbe. A kutatást kérő minisztérium minden esetben megjelöli a vizsgálandó országok körét. Nagy megtiszteltetés, ugyanakkor hatalmas felelősséggel is jár ez a feladat, éppen ezért meglepéssel és örömmel tölt el, hogy a rendszeres időközönként a minisztériumokhoz megküldött, a jelentések minőségére és hasznosíthatóságára vonatkozó kérdőívek alapján eddig jól végeztük a munkánkat; nagyon jó visszajelzéseket

kaptunk a minisztériumoktól. Az MFI karakterét elsősorban tehát e tevékenység adja, kapacitásunk legjelentősebb részét a kutatási jelentések elkészítésére fordítjuk. Számszerűsítve azt mondhatjuk, hogy az MFI megalakulásától a 2022-es év végéig összesen több mint 8200 oldalnyi összefoglaló jelentést készítettünk el.

A kormányzat számára végzett kutatási tevékenység mellett kiemelten fontos a tudományos életben való megjelenés is, így – bár arányaiban kisebb mértékű –, úgy gondolom, mégis jelentősnek mondható a publikációs, valamint a tudományos szervezési tevékenységünk is. Az előbbi keretében egyrészt igyekszünk magyar nyelven közvetíteni a nemzetközi megoldásokat a magyar jogkövető közönség számára, másrészt pedig Magyarország és más környező országok joggyakorlatát szeretnénk angol nyelven megismertetni a nemzetközi tudományos közélettel. Ez utóbbi – véleményem szerint – különösen fontos. Az MFI kutatói gárdája alkalmas a környező államok jogszabályi környezetének hiteles bemutatására, hiszen nem egy kollégánk határon túli egyetemen szerzett diplomát, tudományos fokozatot, vagy dolgozik ott jelenleg is oktatóként, így magas szinten beszéli a nyelvet, ismeri a jogi berendezkedést. E céljaink elérése érdekében elindítottunk két magyar és két angol nyelvű könyvsorozatot, két angol nyelvű nemzetközi folyóiratot is; ez idáig huszonkét kötet jelent meg.

Hasonlóan fontosnak gondolom, hogy nemzetközi tudományos konferenciák révén is bekapcsolódjunk a tudományos élet körforgásába. A tudományos rendezvények mindig aktuális, Magyarország számára jelentős kérdéseket járnak körbe, de fontosnak tartjuk az évfordulós konferenciákat is, amelyeken a tradicionális elemek is kellő hangsúlyt kaphatnak.

Mindezekon túl, az aktuális ügyek mellett, törekszünk intézetünk névadója szellemi örökségének feldolgozására is.

Az Intézet névadójához, az egykori miniszterhez, majd köztársasági elnökhöz, Mádl Ferenchez hogyan kapcsolódik az MFI tevékenysége?

Elsősorban az a feladatunk, hogy Mádl Ferenc tudományos, szellemi örökségének a jelen és a jövő generációi számára történő megőrzésében közreműködjünk, azt minél több és változatosabb formában az érdeklődőkhöz eljuttassuk. Szerencsés helyzetben vagyunk, hiszen számos olyan embert tudunk megszólítani és a közös munkába bevonni, akik közvetlen kapcsolatban álltak a néhai köztársasági elnökkel. Itt kell megemlítenem a Mádl családot, kiemelten Mádl Andrást, megköszönve a folyamatos támogatást. Az ő közreműködésük elengedhetetlen e feladat sikerességéhez. Hálával tartozunk Martonyi Jánosnak és az ő elnökségével működő Mádl Ferenc Emlékbizottságnak is. Az MFI kollégái közül ki kell emelnem Domaniczky Endrét, aki 2019 óta dolgozik Mádl Ferenc hagyatékának feltárásán, valamint tudományos és közéleti pályafutása összegzésén. A levéltári és könyvtári forráskutatáson, a néhai elnököt közelről ismerőkkel készített interjúkon alapuló életrajz 2023 elején jelenik meg. *A Mádl Ferenc – Tudós és államférfi* című monográfia – lévén a szerző nemcsak jogász, hanem történész is – rendkívül aprólékos kutatáson alapuló, tudományos alaposan elkészített, hiteles, igazolható, tényeken alapuló összefoglalása a néhai jogászprofesszor és köztársasági elnök életútjának.

2021-ben emlékeztünk meg Mádl Ferenc halálának tizedik évfordulójáról. Ebben az évben, illetőleg ezt követően számos munkánk irányult a „mádl tudományos örökség” feltárására és megőrzésére. Így *Mádl Ferenc Emléksorozat* címmel könyvsorozatot indítottunk, amely Mádl Ferenc egyes műveinek bevezető tanulmánnyal és lábjegyzetekkel ellátott újrakiadásait tartalmazza. Két kötet – a *Deliktuális felelősség* és a *Magyarország első Polgári Törvénykönyve* címet viselő – jelent meg 2022-ben, és 2023 elején is várható egy újabb. Az MTVA-val való együttműködés keretében dokumentumfilm készült *Mádl Ferenc – A nemzet elnöke* címmel, amelynek díszbemutatóján Áder János köztársasági elnök úr is részt vett 2022 tavaszán a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében. Rendkívüli büszkeséggel tölt el az is, hogy intézetünk közreműködött a Mádl Ferenc, Rudolf Schuster és Erdélyi Géza Rimaszombatban tartott, a szlovákiai magyar református lelkészképzést megújító találkozója 20. évfordulójának emléket állító tábla felavatásában is.

Hogyan épül fel, kikkel dolgozik együtt az MFI kutató-műhelye?

Az MFI vezetésében F. Tóth Gábor intézetvezető-helyettesként segíti munkámat. Nagy megtiszteltetés, hogy az intézetet megalapító volt igazságügyi miniszter, Trócsányi László, európai parlamenti képviselő, a Károli Gáspár Református Egyetem rektora tiszteletbeli elnökként támogatja tevékenységünket. A jogszabály-előkészítési munkában három főosztály vesz részt: a Közjogi Kutatási Főosztályt prof. Nagy Zoltán, a Magánjogi Kutatási Főosztályt prof. Veress Emőd, a Nemzetközi és Uniós Jogi Kutatási Főosztályt pedig Benyusz Márta vezeti. A tudományszervezésért a Görhöny Szilvia főosztályvezető asszony irányítása alatt álló önálló főosztály felel, az adminisztrációs terheket pedig az Ungvári Álmos vezette titkárság veszi le a vállunkról.

Természetesen egyetlen műhely sem tud önmagában, partnerek nélkül működni. E körben kiemelendő az Igazságügyi Minisztérium. Az általuk nyújtott segítség több ponton is elengedhetetlen a munkánkhoz. Rendkívül megtisztelő, hogy Varga Judit igazságügyi miniszter asszony személyesen is támogatja tevékenységünket, amelynek szemmel látható példája, hogy többször is részt vett, illetőleg nyitóbeszédet is mondott az általunk szervezett konferenciákon. A jogszabály-előkészítési tevékenységben való közreműködésünk kapcsán Salgó László Péter közigazgatási államtitkár úr segítségével tartozunk hálával. Az Igazságügyi Minisztérium érintett szervezeti egységei, az IM és az MFI között 2019-ben létrejött együttműködési (ún. munkamegosztási) megállapodás alapján rendkívül sokrétű támogatást nyújtanak nekünk a pénzügyek, a költségvetési tervezés, a személyügyek, a jogi szolgáltatási feladatok, a beszerzések vagy éppen az iratkezelés és biztonság terén.

Fontos partnerként tekintünk a különböző egyetemekre és elsősorban azok jogi karaira, igyekszünk velük minél gyümölcsözőbb kapcsolatot kiépíteni Magyarországon és külföldön egyaránt. Tekintettel arra, hogy kutatási tevékenységünkben igen hangsúlyos a közép-európai jelleg, kiemelt publikációs és rendezvényi partnerként szoros a kapcsolatunk a Miskolci Egyetemen belül működő *Közép-európai Akadémiával*. A már

említett filmbemutató mellett számos konferenciát szerveztünk közösen a Magyar Tudományos Akadémiával, illetőleg annak valamely tudományos albizottságával. Emellett rendkívül fontosnak tartjuk a különböző tudományos társadalmi szervezetekkel való nemzetközi együttműködést is. E körben a *European Public Law Organization* (EPLO) és a *Közép-európai Összehasonlító Jogi Szövetséget* kell kiemelnem.

Az MFI vezetőjeként hogyan értékeli a 2022-es évet? Milyen eredményeket sikerült elérni?

Az MFI vezetőjeként egyértelműen sikeresnek tekintem a 2022-es évet. Ami a jogszabály-előkészítést támogató kutatási tevékenységünket illeti, a tavalyi évben elsősorban az Igazságügyi Minisztérium kutatási igényeire koncentráltunk, melyekhez több tucat eseti jellegű, rövid határidejű és kisebb terjedelmű kutatási megrendelés teljesítése is járult.

Úgy gondolom, hogy a fenti jelentéseinken túli tudományos tevékenységünk kiemelkedő volt 2022-ben, hiszen összesen több mint harminc konferencia, illetve tudományos rendezvény szervezésében vettünk részt. Ezek közül – a teljesség igénye nélkül – szeretném kiemelni a nyolcszáz éves Aranybullához kapcsolódó magyar és angol nyelvű konferenciákat, a különleges jogrendi helyzet aktuális kérdéseivel foglalkozó, valamint a Büntető Törvénykönyv tizedik évfordulója kapcsán a Kúriával közösen rendezett nemzetközi konferenciákat. Ugyancsak kiemelendő, hogy az év utolsó eseményeként *Gyermekjogok elméletben és gyakorlatban* címmel Gyermekjogi Napokat tartottunk december közepén.

Emellett számos új kiadványnak is örülhettünk 2022-ben: megjelent a *Studies of the Ferenc Mádl Institute* című sorozatunk első, a különleges jogrend témakörével foglalkozó *Emergency Powers in Central and Eastern Europe: From Martial Law to COVID-19* című kötete. Az *Aranybulla a Jogtörtélemben* című kiadvánnyal elindítottuk a *Jogi kultúránk öröksége* című könyvsorozatot; az *MFI Tudományos Közleményei* sorozat is új kötettel bővült. E körben újra megemlíthető a két Mádl-kötet, amelyekről korábban beszéltem. Közreműködtünk a Közép-európai Akadémia *Legal Studies on Central Europe* című sorozatának elindításában és tíz kötetének kiadásában, a *Közép-európai Professzori Hálózat* éves munkájának gyümölcseként kiadott, a *Studies of the Central European Professors' Network* sorozatba illeszkedő tanulmánykötetek elkészítésében, valamint a *Nemzetközi Magánjogi Évkönyv* megjelentetésében is.

Jogászprofesszorként, egyetemi tanárként és tanszékvezetőként, több nemzetközi, illetve hazai tudományos szervezet tagjaként, valamint számos folyóirat főszerkesztőjeként 2019-ben Ön lett az MFI hivatalának vezetője. Milyen célok motiválták Önt ennek a feladatkörnek az elvállalásakor?

Óriási megtiszteltetés volt és hatalmas szakmai kihívásként éltem meg, hogy engem kértek fel a jogalkotást közvetlenül segítő, a nemzetközi, európai szintű jogtudományi közösségbe szervesen illeszkedő nemzeti jogtudományi műhely létrehozására és vezetésére. Mindezt a későbbiekben pedig csak erősítette az, hogy az elmúlt szűk három évben egy olyan, rendkívül magas színvonalú munkát végző tudományos közösség, egy nagyszerű csapat alakult ki az MFI-ben, amellyel öröm és megtiszteltetés együtt dolgozni.

Milyen tervekkel vág neki a 2023-as évnék?

Az Igazságügyi Minisztérium és a kormányzat munkájának segítése továbbra is prioritást élvez, így a jogszabály-előkészítést támogató kutatási munkánkat az eddigiekhez hasonlóan folytatjuk a jövő évben is. Ami a publikációs tevékenységünket illeti, 2023-ban az örökbefogadás, az engedélyezés és a cyberbullying témaköreikhez kapcsolódóan jelennek meg kiadványaink. Várható a 2022-ben megrendezett, Aranybullához kapcsolódó konferencia angol nyelvű tanulmánykötete is. Emellett partnerként továbbra is közreműködünk a Közép-európai Professzori Hálózathoz kapcsolódó könyvsorozat kiadásában. A 2022-es évhez hasonlóan 2023-ban is szeretnénk számos színvonalas, a nemzetközi tudományos élet jeles képviselőit felvonultató konferenciát szervezni. Első ilyen eseményünk a 175 éves áprilisi törvényekhez kapcsolódó többnapos, magyar és angol nyelvű nemzetközi konferencia lesz.

Mádl Ferenc tudományos örökségének feldolgozása kapcsán különösen fontos lesz a 2023-as év, elsősorban a már említett monográfia miatt. Emellett várhatóan megjelenik egy, a monográfiát kiegészítő, kisebb léptékű, ugyanakkor rendkívül fontos tanulmánykötet is, illetve a néhai köztársasági elnök örökségének megőrzése céljából, annak újabb jelentős állomásaként létrehozunk egy Mádl Ferenc-émlékoldalt is.

Az interjút készítette: Petrasovszky Berta

Molnár Csaba*

Alapjogi kalandozások a Tízparancsolat alapján – szemelvények az Alkotmánybíróság gyakorlatából

Alapjogi kalandozásra hívom a Kedves Olvasót. A tanulmányban görcső alá veszem, hogy a Bibliában, azon belül is az ószövetségi Tízparancsolatban megjelenő „alapjogi értékek” milyen módon és formában találhatók meg a magyar alkotmányjogi gondolkodásban és joggyakorlatban.

1. AZ ERKÖLCS ÉS AZ ALAPJOGOK KAPCSOLATA

A modern jogrendszerekben általánosan elfogadott tézis szerint az állam egyik elsőrendű kötelezettsége az alapjogok érvényesülésének biztosítása, azaz az „állam jogilag elismeri és jogi úton érvényre juttatja az alapjogokat”. Az alapjogok (azon belül is az első generációs alapjogok) egyik legfőbb ismérve, hogy az egyént illetik meg, azaz alanyi jognak tekinthetők. Ebből a szemszögből nézve az alapjogvédelem fogalma úgy határozható meg, hogy „azokat a jogérvényesítési eljárásokat foglalja magában, amelyek az alanyi alapjogokat érő egyedi jogsérelmek orvoslását célozzák”.¹

Az alapjogvédelem egy logikai láncolat legalább harmadik lépcsőjének tekintendő, hiszen az államnak először azokat az értékeket kell azonosítania (1. lépcső), amelyek alapján valamilyen módon és formában kodifikálja az adott jogrendszerben érvényesülő és védendő alapjogi téziseket (2. lépcső). A kérdés csupán az, melyek azok az értékek, amelyek az adott állam „gondolkodására” alapvetően hatással vannak, másképp megfogalmazva: a kérdés röviden arra irányul, honnan erednek az alapjogok.

Jelen tanulmányban nem célom bemutatni az alapjogok eredetének részletes történetét, csupán röviden utalni szeretnék

arra, hogy a jogtudomány és jogbölcselet e kérdésben a kezdetektől fogva nem egységes.²

A természetjogi gondolkodás szerint az ember (állam) által alkotott szabályok felett létezik egy íratlan, magasabb jogforrási szinten álló normarendszer, amely természeti, bizonyos kultúrkörök szerint isteni eredetű, és alapvetően meghatározza a világi jog tartalmát.

A haszonelvű szemlélet azt vallja, hogy nem léteznek egyetemes alapvető normák, csupán adott helyhez és társadalmi csoporthoz köthető alapszabályok, de csak akkor, ha azok a társadalom hasznát szolgálják.³

Egyes szerzők a jogpozitivizmus felől közelítik meg a kérdést, amikor az alapjogokat jogviszonyok összességéként kezelik. Ezen elmélet szerint a jogviszonyok egyik lényeges tulajdonsága, hogy a jogosultság mellett megjelenik a kötelezettség is, vagyis az alapjogokban lévő alanyi jog mellett a tárgyi jog elsődleges tényezőnek tekinthető, azaz az alapjogi jogviszonyok csak valamilyen jogszabályi rendelkezés előírása alapján jöhetnek létre. Másképpen „alapvető jogok [...] kifejezett törvényi rendelkezés következtében, releváns jogi tények bekövetkezése esetén jönnek létre, mégpedig jellemzően abszolút szerkezetű jogviszonyként”.⁴

Bár az egyént megillető alapvető jogokról szóló írott szabályok már a középkorban megjelentek,⁵ létezik olyan elmélet is, amely az egyetemes alapjogok forrását a nemzetközi jogban találta meg, azon belül is az ENSZ Joganyagában (Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata), azaz az alapvető jogok kérdésköre a II. világháborút követően már nem az adott ország

* Molnár Csaba: Igazságügyi Minisztérium, Alkotmányjogi Jogalkotásért és Fogyasztóvédelemért Felelős Helyettes Államtitkárság, közjogi ügyintéző.

1 A két idézet forrása: SOMODY Bernadette – VISSY Beatrix: Az alapjogok védelme. In JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYOK Gábor (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. <http://ijoten.hu/szocikk/az-alapjogok-vedelme> [letöltés: 2023. 01. 22.]

2 Szükségesnek tartom megjegyezni, hogy létezik olyan elmélet is, amely szerint emberi jogokról egyáltalán nem beszélhetünk. Alasdair MACLINTYRE: *Az erény nyomában*. Osiris Kiadó, Budapest, 1999, 102. o.

3 Bővebben: SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – Alapjogok*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara, Budapest, 2013, 13–18. o.

4 SZMODIS Jenő: A jogelvek néhány jogelméleti kérdéséről. *Jogtudományi Közöny*, 2015/4. sz., 211–212. o.

5 Pl. Magna Charta (1215), Aranybulla (1222). Lásd SÁNDOR István Zoltán: Emberi jog és büntetőjog. *Miskolci Jogi Szemle*, 2009/1. sz., 161. o.; SZUPERA Péter: Az Aranybulla születésének körülményei, tartalma és szerepe a történeti alkotmányban 800 év távlatából. *Fontes Iuris*, 2022/2. sz., 18. o.

belügye.⁶ Ugyanakkor – úgy gondolom – ez az elmélet nem válaszolt arra, hogy az egységokmányt szerkesztő felek milyen elvek alapján azonosították a kodifikálandó jogelveket és jogi értékeket.

A jogbölcsélet képviselőinek másik népes tábora az erkölcsben találta meg a választ, vagyis az alapvető emberi jogok egyfajta morális jogként jelennek meg,⁷ innen pedig már egy ugrás az az elmélet, amely a Bibliában megjelenő keresztény értékrendből eredezteti a klasszikus alapjogi gondolkodást.

Az ember értékrendjének kiválasztására több tényező is hatást gyakorolhat: ilyen például a család, a politikai közösség, az oktatás, tapasztalat, valamint a vallás. Tanulmányok rámutatnak arra, hogy az alkotmányos alapjogok és az erkölcsi normák között van egy szembevetendő azonosság: mindkét norma az egyén számára értéket jelentő utat mutatja. Különbség tehető a világi és a keresztény erkölcsi rend között. Így az előbbi az ember társadalmi szerepének ellátásában segít, addig az utóbbi az örök végső cél eléréséhez mutat el nem veszíthető utat.⁸ Másképp megfogalmazva: míg a világi állam alapjogvédelmi mechanizmusának a célja túlnyomórészt a polgári szabadságjogok (első generációs jogok) védelme, addig a kánonjog a hívek üdvösségének elnyerésére összpontosít.⁹

Ahhoz, hogy a vallás normái, erkölcsi tételei az egyén értékrendjére és világnézetére meghatározó hatást gyakorolhassanak, az állam oldaláról elengedhetetlen a vallásszabadsági alapjog széles körű biztosítása, mivel „a világnézet, mint meggyőződés a vallás jellegét ölti, és pedig azért, mert a meggyőződéses ember az általa igaznak tudott, hitt értékek szerint él [...]. A világnézet alapvetően etikai jellegű, melyre aztán felépülhet az adott társadalom jogi és illemtörvénye.”¹⁰

Az Erdélyi Fejedelemségben – az emberiség történetében először – az 1568-as tordai országgyűlésen foglalták írásba a vallásszabadság elvét, és kisebb múltbeli megszakításokkal, korlátozásokkal ezen alapelv napjainkban is az alkotmányos identitásunk egyik alapvető rendelkezésének számít. Az Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdése rögzíti: „[m]indenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.”

Az Alaptörvény – mint megannyi modern alkotmány – az alapjogi katalógusban az alapvető emberi jogokat részletesen rögzíti, és védelmüket az állam egyik elsőrendű kötelezettségévé

teszi.¹¹ Másrésztől a magyar alkotmányozó hatalom támpontot nyújtott a tekintetben is, hogy az Alaptörvény milyen jogelv, erkölcsi meggyőződés szellemiségében került megalkotásra, amikor az alkotmány preambuluma, a Nemzeti hitvallás rögzíti: „Büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette. [...] Elismerjük a kereszténység nemzetmegtartó szerepét. Becsüljük országunk különböző vallási hagyományait.”

Az Alaptörvény ezen – óvatosan bánva a fogalommal – természetjogias szemlélete megnyitja az utat afelé, hogy elméleti, tudományos síkon összehasonlítsam az ószövetségi Tízparancsolatban megjelenő értékeket és a hazai alkotmányos gyakorlattal. A tanulmányban a Magyarországi Református Egyház 2014-es revideált új fordítású Bibliájának szövegét veszem alapul.¹²

2. A TÍZPARANCSOLAT

A Tízparancsolat – amellet, hogy jelentős vallási normaanyag – jogi szempontból a kodifikációtörténet egyik legjelentősebb alkotásának tekinthető.¹³ Bár kezdetben a zsidó kultúra egyik alapszabály-gyűjteményének számított, később a kereszténység teljes egészében átvette, így – a keresztény vallás egyetemlegességének köszönhetően – egyfajta globális joganyaggá vált. Az is kijelenthető, hogy a Tízparancsolat „olyan alapvető, Istentől származó szabályrendszer, amely ma is fundamentumát képezi az ember alapvető jogainak, illetve azt konstatahatjuk, hogy a történelem során szinte mindegyik parancsolat állami törvényekkel megerősítést nyert, következésképpen egyfajta jogi tartalmú konstituáló, társadalomformáló és -alakító erőnek, mai szóhasználattal a zsidó-keresztény közösség alkotmányos értékű normarendszerének tekinthetjük a Tízparancsolatot”.¹⁴ Látnunk kell azt is, hogy a parancsolatok közül „öt nemcsak a zsidó és a keresztény vallásokban, hanem az egyéb vallási előírásokban is megtalálhatók. Ezek a következők: ne ölj, ne lopj, ne hazudj, ne paráználkodj és tiszteld szüleidet.”¹⁵

1. *Én, az Úr vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más istened rajtam kívül! (2Móz 20.2–3.)*

Vallási szemszögből nézve az első parancsolat két részből áll: a szabadulás örömhírének kinyilvánítása és a monoteizmus kizárólagosságának előírása szerepel benne oly módon, hogy a normaszöveg egyértelműen meghatározza a követendő isteni

6 Bővebben: SCHANDA–BALOGH: i. m. 18. o.

7 Bővebben: SCHANDA–BALOGH: i. m. 16. o.; ANDRÁSSY György: Nyelvszabadság: Egy elismerésre váró emberi jog. *Jogtudományi Közlöny*, 2009/11. sz., 446. o.

8 ZLINSZKY János: *Keresztény erkölcs és jogászai etika*. Szent István Társulat, Budapest, 2003, 14–15. o.

9 DEÁK Dániel: A kánonjog értelmezéséről világi jogi nézőpontból. *Jogtudományi Közlöny*, 2022/3. sz., 102. o.

10 KUMINETZ Géza: Az emberi önrendelkezés szükségszerű és ünnepélyes aktusa: személyes világnézet (vallás) alkotása. *Iustum Aequum Salutare*, 2015/1. sz., 126., 135. o.

11 Alaptörvény I. cikk (1) és (2) bekezdés.

12 Online: <https://abibliamindenkie.hu/uj> [letöltés: 2023. 01. 22.]

13 TRÓCSÁNYI László: Kodifikáció egy igazságügyi miniszter szemszögéből. *Közjegyzők Közlönye*, 2016/2. sz., 6. o.

14 VARGA Attila: Az alkotmány keresztény értéktartalmáról. *Glossa Iuridica*, 2022/3–4. sz., 10. o.

15 ÁDÁM Antal: Mérték, ellentét és összhang a világvallások értékírányultságában. *Jogtudományi Közlöny*, 2001/10. sz., 407. o.

értékközösséget, továbbá, kifejezi azt is, hogy a norma címzettjei Isten kárára ne cselekedjenek.¹⁶

A magyar alkotmányjog a keresztény istenség kizárólagos tiszteletére nem tartalmaz rendelkezést, mivel – a korábban már idézettek alapján – az Alaptörvény a gondolat- és vallásszabadságot – mint alapvető emberi jogot – mindenki számára biztosítja. Ugyanakkor az Alaptörvény Nemzeti Hitvallásából, valamint az Alkotmánybíróság gyakorlatából kitűnik, hogy az alkotmányozó hatalom a keresztény értékrendre különös figyelmet fordít, a társadalom alkotmányos identitásának egyik fontos meghatározó tényezőjeként tekint rá.

Az Alkotmánybíróság egyik, a 2010-es évek végén született határozatában rögzítette, hogy a magyarság európai kultúrkörhöz történő csatlakozásának egyik legfontosabb kifejezési formája a magyar államiság (nyugati) keresztény alapokon történő megszervezése, mivel „[a] magyar nemzet állammá alakulásával fejezte ki először európai identitását, amely a történelem során adódott helyzetek által szilárd nemzeti meggyőződéssé érett. Ezt fejezi ki az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása: büszkék vagyunk arra, hogy Szent István királyunk ezer évvel ezelőtt szilárd alapokra helyezte a magyar államot, és hazánkat a keresztény Európa részévé tette.”¹⁷

Az Alkotmánybíróság gyakorlatából az is kitűnik, hogy az Alaptörvény preambulumban rögzített elvek nem csupán ünnepélyes, formális, lényegi tartalom nélküli, *lex imperfecta* normának tekintendők, hanem azok meghatározzák az alkotmányos testület ítélezési gyakorlatát. Példának okáért összefoglalom a 6/2021. (II. 19.) AB határozatot, amelyben a magyarországi római katolikus egyház híveinek csoportja kezdeményezte az Alkotmánybíróság eljárását.

A határozat alapjául szolgáló ügyben – a személyiségi jogok megsértésére hivatkozva (emberi méltóság, vallás szabad gyakorlása) – keresetet nyújtottak be a Fővárosi Törvényszékhez, mivel a lengyel katolikus egyház abortuszellenes nyilatkozatát kritizáló magyarországi tüntetők az interneten közzétett előadásuk keretében áldoztatást imitálva egy „abortusztabletta” feliratú zacskóból fehér pirulát helyeztek az alperesek nyelvére, „Krisztus teste” kijelentés kíséretében. Az eljáró bíróságok (Fővárosi Törvényszék, Kúria) jogsértést nem állapítottak meg, így a keresetlevelet visszautasították. A kúriai ítélettel szembeni alkotmánybírósági eljárásban a taláros testület rögzítette, hogy az „Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdése¹⁸ nemcsak a társadalmon belül kisebbségben lévő vallási közösségeknek nyújt védelmet, hanem olyan közösségnek is, amelyhez tartozó személyek a társadalom egészéhez viszonyítva adott esetben többséget alkotnak. Ez következik az Alaptörvény XV. cikk (1) és (2) bekezdése szerinti törvény előtti egyenlőség elvéből és a hátrányos megkülönböztetés tilalmából is, amelyek alapján a jognak

az érintetteket azonos méltóságú személyként kell kezelnie. Az Alaptörvény a Nemzeti Hitvallásban kifejezésre juttatja, hogy »[e]lismernünk a kereszténység nemzetmegtartó szerepét«, és »[b]ecsüljük országunk különböző vallási hagyományait«. Mindezekre figyelemmel a keresztény vallási közösségek méltóságát – számarányuktól függetlenül – is kétségtelenül megilleti ugyanaz a szintű jogvédelem, amelyben más vallási közösségek részesülnek.¹⁹ Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az indítványozók által sérelmezett bírósági döntéseket alaptörvény-ellenesnek minősítette, és azokat megsemmisítette.

2. *Ne csinálj magadnak semmiféle bálványszobrot azoknak a képmására, amik fenn az égben, lenn a földön vagy a föld alatt a vízben vannak. Ne imádd és ne tiszteld azokat, mert én, az Úr, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok! Megbüntetem az atyák bűnéért a fiakat is három, sőt négy nemzedéken át, ha gyűlölnék engem. De irgalmasan bánok ezer nemzedéken át azokkal, akik szeretnek engem és megtartják parancsolataimat. (2Móz 20.4–6.)*

A második parancsolat vallási értelemben a vallásgyakorlás módját negatív oldalról határozza meg, azaz megtiltja az istenszobrok alkotását és tiszteletét.²⁰

Magyarország alkotmányos berendezkedése és alapjogi felfogása alapján az állam és a vallási közösségek különváltan működnek, valamint a vallási közösségek önállóak.²¹ Ebből kifolyólag az államnak nincsen joga arra, hogy az egyház belső szervezeti felépítésével és hittételi kérdéseivel kapcsolatban véleményt formáljon, vagy jogszabályt megalkosson.

Az Alkotmánybíróság egy 2013-ból származó határozatában az állam és az egyház működésének alkotmányos viszonyát részletesen körbejárta, és az alábbi megállapításokat tette. A testület – megerősítve egy 1993-ból származó alkotmánybírósági határozatban foglaltakat²² – rögzítette, hogy az állam nem ítélezhet vallásos hit vagy lelkiismereti meggyőződés igazságtartalmáról, és senkit sem kényszeríthet olyan helyzetbe, amely meghasonlásba vinné önmagával, vagyis amely helyzet összeférhetetlen a személyiségét meghatározó valamely lényeges meggyőződéssel (lelkiismereti szabadság joga, mint személyiségi integritáshoz való jog).²³

Az Alkotmánybíróság azt is vizsgálta, hogy az állam és az egyház közötti összefonódás tilalma mely alkotmányos alapvetéseken keresztül jelenik meg. A döntés szerint ez egyrészt megjelenik az állami semlegesség követelményén keresztül, másrésztől abban, hogy az Alkotmánybíróság szerint a vallási közösségeknek nem kötelezettség, csupán lehetőség igénybe venni az állam által alkotott sajátos jogi formában való működést, mivel „[a] vallási közösségek sajátos jogi formában történő – az államtól különvált, önálló – működésének lehetővé tétele az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a vallásszabadsághoz való jog gyakorlásának ugyan nem feltevéle, de ahhoz szorosan hozzátartozik: Az egyházak nem körülhatárolt résztevékenységre vagy meghatározott érdekek

16 Dr. BARTHA Tibor (szerk.): *Keresztény bibliai lexikon*. Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója, Budapest, 1993. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-keresztien-bibliai-lexikon-C97B2/t-CA6DE/tizparancsolat-CA783/> [letöltés: 2023. 01. 22.]

17 2/2019. (III. 5.) AB határozat, Indokolás [16].

18 A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat a magyar nemzet, a nemzeti, etnikai, faji vagy vallási közösségek méltóságának a megsértésére. Az ilyen közösséghez tartozó személyek – törvényben meghatározottak szerint – jogosultak a közösséget sértő véleménynyilvánítás ellen, emberi méltóságuk megsértése miatt igényeiket bíróság előtt érvényesíteni.

19 6/2021. (II. 19.) AB határozat, Indokolás [28].

20 Bővebben: BARTHA i. m.

21 Alaptörvény VII. cikk (3) bekezdés.

22 4/1993. (II. 12.) AB határozat, ABH 1991, 48, 51.

23 6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [124] és [125].

képviselőre szerveződnek, mint a gazdasági társaságok vagy az egyesületek, pártok, szakszervezetek, hanem vallás gyakorlására. A vallás viszont a hívő számára a teljes személyiséget és az élet minden területét érinti és meghatározza. A vallásszabadság garantálásától elválaszthatatlan az egyházak működőképessége.²⁴ Tekintettel arra, hogy az Alaptörvény szerint az egyházak önállóak, az államnak törvényi szinten a vallási közösségek működéséhez olyan sajátos jogi formára vonatkozó szabályokat kell megalkotnia, amelyek számukra a demokratikusan felépülő egyéb társadalmi szervezetekhez képest nagyobb belső szervezetalkítási és szabályozási szabadságot biztosítanak. Az Alkotmánybíróság azt is hozzátette, hogy „[a]z Alaptörvénnyel ellentétes lenne, ha a vallási közösségek csak egyesületi vagy más általánosan – a vallásszabadságra tekintet nélkül – igénybe vehető jogi formában működhetnének Magyarországon, és nem létezne sajátos, a vallásszabadságra tekintettel többletautónómiát biztosító jogi forma”.²⁵

Az állam és az egyház elkülönülése nem jelenti azt, hogy a két fél egymással nem működhet együtt. Egyrészt az Alaptörvény kifejezi, hogy az állam és a vallási közösségek (bevett egyházak) a közösségi célok elérése érdekében együttműködhetnek.²⁶ Az Alkotmánybíróság rámutatott, hogy számos, korábbi egyházi közszolgáltatási feladat (pl. oktatás, betegápolás, szociális támogatások juttatása) a történelem előrehaladtával állami kötelességgé vált, azonban bizonyos téren – az állammal párhuzamosan – az egyházak is fenntartották tevékenységüket. A testület szerint a jogalkotónak a közösségi célok meghatározásában széles mozgástere van, ebből az következik, hogy nem köteles valamely egyház által kitűzött cél megvalósításában közreműködni, ha a tevékenységgel összefüggésben egyébként nem vállal állami feladatot. Ugyanakkor az állam – ahogy az Alkotmánybíróság rámutatott – az egyházakkal történő együttműködése területén kötelelességekkel is rendelkezik azokon a területeken, amelyek a vallásszabadság érvényesüléséhez, illetve az ehhez kapcsolódó további alapjogokhoz szorosan kapcsolódik. Végetetül azt is látni szükséges: nem alkotmányos követelmény, hogy minden egyház ténylegesen azonos jogosultságokkal rendelkezzen, sem az, hogy minden egyházzal ténylegesen ugyanolyan mértékben működjön együtt az állam.²⁷

3. *Ne mondd ki hiába Istenednek, az Úrnak a nevét, mert nem hagyja az Úr büntetés nélkül azt, aki hiába mondja ki a nevét! (2Móz 20.7.)*

A soron következő parancsolat az Isten nevének káromlása, szidása, átkozása vagy nevének rosszhiszemű felhasználása tilalmáról rendelkezik.²⁸

Itt is rögzíteni szükséges, hogy a magyar alkotmányjog a Tízparancsolat érintett rendelkezésével azonos tartalmú normaszöveget nem ismer, ugyanakkor a (vallási) közösséghez tartozással összefüggő személyiségi jog megsértése témakörben

a közelmúltban született egy alkotmánybíróági határozat,²⁹ ami tartalmilag rokonítható a Tízparancsolat harmadik parancsolatával.

A határozat alapjául szolgáló ügyben egy országos napilap 2020-ban, a koronavírus-járvány ideje alatt az országos tisztifőorvosról közölt egy karikatúrát. A képen az országos tisztifőorvos és a keresztre feszített Jézus volt látható. A keresztfán az „Alapbetegsége függőséget okozott” felirat szerepelt. A sajtóorgánummal szemben a római katolikus egyház egyik tagja bírósági eljárást indított, és annak megállapítását kérte, hogy a sajtóorgánum karikatúra közlésével megsértette a keresztény vallási közösség méltóságának jogát. Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította arra hivatkozva, hogy a szóban forgó karikatúra tárgya nem a vallás vagy a kereszténység, hanem a kormányzati járványkezelés kritikájának tekintendő, így a véleménynyilvánítás célja nem a katolikus közösség megsértése volt. A másodfokú bíróság az ítéletet részben megváltoztatta, és kimondta, hogy a sajtóorgánum megsértette a bírósági eljárást kezdeményező felperes keresztény vallási közösséghez tartozással összefüggésben érvényesített, emberi méltósághoz fűződő személyiségi jogát. A végső fokon eljáró Kúria helybenhagyta a másodfokú bíróság ítéletét. Az Alkotmánybíróság eljárását a sajtóorgánum kezdeményezte arra hivatkozva, hogy az eljáró bíróság téves jogi következtetést vont le.

A határozat rámutatott: „[a]z Alkotmánybíróság [korábban] megfogalmazott elvi jellegű rendelkezéseiből az következik, hogy a vallással vagy vallási jelképekkel való gyalázkodó magatartás az Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdésének tilalma alá esik, ezzel szemben, ha a közlés nem közvetít a vallás gyakorlóival kapcsolatos negatív értékítéletet, arra a véleménynyilvánítás szabadságának védelme vonatkozik. Értékelni kell azt, hogy egy adott közszereplőn túl, közszereplőnek nem minősülő személyek akár széles köre a közlést sértőnek találhatja.”³⁰ Bár az Alkotmánybíróság elismerte, hogy a karikatúra közlése nem irányult a keresztény vallás kigúnyolására, mivel a gúny tárgya nem vallási, hanem a koronavírussal összefüggő kormányzati tájékoztatás és kommunikáció volt, ugyanakkor a testület azt is rögzítette, hogy a véleménynyilvánítási szabadság érvényesüléséhez vizsgálni kell azt is, hogy a közlés hordoz-e a vallás gyakorlóival kapcsolatos negatív értékítéletet, nem sérti-e vallási tiszteletük tárgyát olyan mértékben, amely méltóságukat is sértené, és ha igen, akkor ez arányosan korlátozza-e a véleménynyilvánítás szabadságát.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság arra az álláspontra jutott, hogy „a szóban forgó közlésben a »függőség« és az »alapbetegség« fordulatokkal nem csupán a koronavírus kormányzati tájékoztatóját karikírozta, hanem ezt Jézus kereszthalálával is összefüggésbe hozta. Valamennyi keresztény felekezet dogmatikája Jézus halálát (és feltámadását) teológiájának középpontjába helyezi, és egész gondolatosságát eköré az esemény köré építi. Ennek a jelentőségét – az állam és a vallási közösségek különvált működéséből következően – az Alkotmánybíróság nem értékelheti. A vallási közösségek tagjainak meggyőződését azonban köteles figyelembe venni: az objektív intézményvédelem kiüresedne, ha a jogalkalmazás figyelmen kívül hagyná,

24 6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [136].

25 6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [137] és [141].

26 Alaptörvény VII. cikk (4) bekezdés.

27 6/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [150] és [155].

28 Bővebben: BARTHA i. m.

29 3488/2022. (XII. 20.) AB határozat.

30 3488/2022. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [32].

hogy mit jelent valamely vallási közösség tagjai számára hitük központi elemének a karikírozása, még akkor is, ha a közlésnek ilyen célja nincs. Az tehát, hogy egyes személyek, közösségek nem tartják sérelmesnek a közlést, nem jelenti azt, hogy az ne eshetne az Alaptörvény IX. cikk (5) bekezdésében rögzített tilalom alá. A társadalmi jelentőségű közlés mellett azonban a képi ábrázolás és a kapcsolódó szövegek a vallás hívei számára is oly módon sértőek voltak, hogy az átlépte a véleménynyilvánítási szabadság védett körét.³¹

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság a sajtóorgánum indítványát alaptalannak találta és azt elutasította.

4. *Emlékezz meg a nyugalom napjáról, és szenteld meg azt! Hat napon át dolgozz, és végezd mindenféle munkádat! De a hetedik nap a te Istenednek, az Úrnak nyugalomnapja. Semmiféle munkát ne végezz azon se te, se fiad, se leányod, se szolgálád, se szolgálóleányod, se állatod, se a kapuidon belül tartózkodó jövevény. Mert hat nap alatt alkotta meg az Úr az eget, a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megpihent. Azért megáldotta az Úr a nyugalom napját, és megszentelte azt. (2Móz 8–11.)*

A negyedik parancsolat vallási szempontból megközelíthető teológiai és humanitárius oldalról is. Előbbi a teremtéstörténettel, utóbbi pedig az egészséges élethez szükséges pihenéssel igazolható.³²

Az Alaptörvény az egyént megillető pihenéssel kapcsolatban konkrét rendelkezést tartalmaz, amikor kimondja, hogy minden munkavállalónak joga van az egészségét, biztonságát és méltóságát tiszteletben tartó munkafeltételekhez, a napi és heti pihenőidőhöz, valamint az éves fizetett szabadsághoz.³³

Az Alkotmánybíróság fennállása óta több határozatában is vizsgálta a pihenéshez való alkotmányos alapjogot. Egy 2004-ből származó döntésében³⁴ a testület rögzítette, hogy az alapjog jogosultja csak az lehet, aki foglalkoztatási jogviszony keretében (munkaviszonyban, illetve munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban) munkát végez, és nem maga dönt a munkaideje felhasználásáról (úgynevezett függő munka). Nem illeti meg ez a jog a munkaviszonyban, illetve munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban nem állókat (pl. a vállalkozókat vagy szabad foglalkozásúakat), hiszen ők mások hozzájárulása nélkül maguk döntenek el, mikor pihennek, és mikor dolgoznak. Az Alkotmánybíróság egy 2006-ból származó határozatában³⁵ azt is kifejtette, hogy a pihenéshez való alapjog nem korlátozható. „Amennyiben a korlátozás nem ütközik a hátrányos megkülönböztetés tilalmába, illetve arra törvényben, alkotmányosan igazolható cél érdekében, a szükségesség és arányosság követelményét szem előtt tartva kerül sor, a korlátozás alkotmányosan is elfogadható lehet. {Abban az ügyben az egészségügyi ellátórendszer működőképességének a megőrzése, biztosítása, ezáltal pedig a mindenkit megillető, az Alkotmányban – jelenleg pedig az Alaptörvényben –

is rögzített, testi és lelki egészséghez való jog érvényesítéséhez, valamint az ahhoz kapcsolódó állami kötelezettségek teljesítéséhez fűződő érdeket az Alkotmánybíróság olyan kiemelkedően fontos társadalmi érdekek tekintette, amely a vizsgált szabályozásban foglalt korlátozás szükségességét megfelelően alátámasztja; annak fent említett konkrét mértékét pedig arányosnak is ismerte el [lásd 72/2006. (XII. 15.) AB határozat, ABH 2006, 819]}.³⁶

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a pihenőidő meghatározásakor nem elegendő a tételes jog figyelembevétele, hanem bizonyos egészségügyi kérdéseket is számításba kell venni, különös tekintettel az egyenlőtlen munkaidőkeret alkalmazására. Ez utóbbi helyzetben a foglalkoztatott – ahogy a testület rávilágított – fizikai és lelki (szellemi) egészsége csupán bizonyos minimális pihenőidő rendszeres biztosítása mellett tartható fent, vagyis egy fokozottabb, hosszabb ideig tartó szolgálatteljesítés után nélkülözhetetlen egy hosszabb regenerálódási időszak beiktatása. A testület azt is rögzítette, hogy a munkavégzésre irányuló jogviszonyokat szabályozó törvények ezért is korlátozzák a munkaidőkeret terjedelmét, s csak kivételes esetben biztosítják kifejezetten hosszú munkaidőkeret alkalmazását.³⁷

Ugyanakkor az Alkotmánybíróság a gyakorlatában kitért arra is, hogy az Alaptörvényből a napi és heti pihenőidő mértékére, illetve annak kiadási módjára és ütemezésére történő konkrét meghatározás nem olvasható ki, és ezek minimumszinterdjei elsősorban orvosi szakkérdésnek tekinthetők. Vizsgálata során megállapította azt is, hogy a nemzetközi (európai uniós) jogi kötelezettségekben ezzel kapcsolatban lényeges garanciális tartalmú előírások kerültek rögzítésre (lásd Európai Parlament és a Tanács 2003. november 4-i 2003/88/EK irányelve), amelyek figyelembevétele a nemzeti jogalkotás és jogalkalmazás során nélkülözhetetlen.

5. *Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú ideig élhess azon a földön, amelyet Istened, az Úr ad neked! (2Móz 20.12.)*

Az ötödik parancsolatnak alapvetően nem a gyermekek, hanem azon felnőttek a címzettjei, akiknek még élnek idős szüleik. A parancsolat értelmében ezen felnőtteket a szüleik iránti gondoskodási kötelezettség terheli.³⁸

Az Alaptörvény rendelkezik olyan alkotmányos normával, amely kimondja, hogy a nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.³⁹ Az ehhez a bekezdéshez fűzött indokolás szerint – lényegében megismételve az Alaptörvény rendelkezését – a gyermekek szüleik iránti felelősségvisselését fejezi ki annak előírásával, hogy a nagykorú gyermekek kötelesek gondoskodni rászoruló szüleikről.

Egy kapcsolódó Alkotmánybírósági határozat alapján az Alaptörvényben megjelenített szülőtartási kötelezettség a rokонтartás jogintézmény egyik szabályának tekintendő. „A rokонтartás szabályainak célja [ahogy az Alkotmánybíróság kifejti], hogy a tartásra szoruló személy a megélhetéséhez

31 3488/2022. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [35].

32 Bővebben: BARTHA i. m.

33 Alaptörvény XVII. cikk (3) és (4) bekezdés.

34 1030/B/2004. AB határozat, megerősítette 18/2021. (V. 27.) AB határozat.

35 72/2006. (XII. 15.) AB határozat, ABH 2006, 819, megerősítette 18/2021. (V. 27.) AB határozat.

36 18/2021. (V. 27.) AB határozat, Indokolás [36].

37 18/2021. (V. 27.) AB határozat, Indokolás [37].

38 Bővebben: BARTHA i. m.

39 Alaptörvény XVI. cikk (4) bekezdés.

szükséges ellátásban, gondozásban részesüljön. Ez alapvetően két – eltérő jogi jelleggel bíró – formában valósulhat meg. A polgári jogi jogviszony keretében megvalósuló rokонтartás a felek kölcsönös együttműködésén (vagy bíróság döntésén) alapul, továbbá a jogosult és a kötelezett körülményeire tekintettel pénzben vagy természetben történhet a kötelezettség teljesítése. Ettől lényegesen eltérő helyzet az, amikor például az eltartásra jogosult egészségi állapota, az eltartásra kötelezett körülményei, vagy a jogosult és a kötelezett egymás közti viszonya miatt nem várható el, hogy a tartásra kötelezett természetben teljesítse a kötelezettségeit, illetve ilyen módon a szükséges ellátás nem biztosítható. Ezekben az esetekben az állam által megszervezett szociális ellátórendszer igénybevitelével kell a gondozást biztosítani.⁴⁰

Felmerülhet a kérdés, hogy a szülőtartás kötelezettsége milyen mértékben terheli a nagykorú gyermeket abban az esetben, ha az ő utódai tekintetében is fennáll tartási, gondoskodási kötelezettség. Az Alkotmánybíróság felhívta a figyelmet a Nemzeti hitvallás azon rendelkezésére, amely szerint felelősséget kell viselni az utódokért. A testület úgy döntött, hogy a „szülőtartási kötelezettség, mint alapvető kötelesség is – az Alkotmánybíróság szerint – csak akkor áll összhangban a Nemzeti hitvallásban foglalt – imént idézett – elvekkel, ha az utódokra rótt tartási kötelesség nem hárít rájuk aránytalan és a teljesítőképességüket meghaladó terheket⁴¹. Másképp megfogalmazva, a nagykorú gyermektartási kötelezettségének teljesítése nem veszélyeztetheti a kötelezett megélhetését, önmaga fenntartását. Abban a kérdésben, hogy a szükséges tartás mikor kerül veszélybe, csak az eset összes körülményének, a kötelezett jövedelmi, vagyoni viszonyainak, lakáshelyzetének, egészségi állapotának (és az ezzel kapcsolatban felmerülő indokolt költségeinek), munkaképességének, valamint az adott időszak életviszonyainak figyelembevételével lehet eldönteni.⁴²

6. Ne ölj! (2Móz 20.13.)

Vallási szempontból a Tízparancsolat hatodik parancsolata a haragból, a hirtelen felindulásból elkövetett emberölést tiltotta. Ugyanakkor az izraeli férfinak kötelessége volt részt venni a háborúban, bizonyos esetekben a bírácoknak is joguk volt halálos ítéletet hozni.⁴³

Az emberölés jogi megítélése az alkotmányjogi gondolkodás egyik gyakran felmerülő kérdésköre. A tárgykör különböző nézőpontokból vizsgálható, így elemezhető a már megszületett ember (pl. az emberölés mint bűncselekmény, az eutanázia formái), vagy a magzat (pl. abortusz) tekintetében. Ugyanakkor, terjedelmi okok miatt csupán, a témában született legfontosabb alkotmánybírósági határozatokat ismertettem.

Az Alaptörvény rögzíti az emberi méltóság sérthetlenségét, vagyis mindenkinek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, továbbá a magzat életét a fogantatástól kezdve

védelem illeti meg.⁴⁴ Az Alaptörvény arra is kitér, hogy mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez is.⁴⁵

Az Alaptörvény, és a korábbi Alkotmány, rendelkezéseiben explicit módon megjelenik az állam életvédelmi kötelezettsége, így az Alkotmánybíróságnak működésének első évében rögtön egy nagy horderejű kérdésben, az akkor még hatályos halálbüntetés alkotmányosságának tárgykörében kellett döntést hoznia.

A határozat⁴⁶ megállapította, hogy a halálbüntetés – mint büntetési nem – ellentétes az alapvető emberi jogokkal, így az érintett jogszabályi rendelkezést megsemmisítette. A testület döntését azzal indokolta, hogy az emberi élet és az emberi méltóság elválaszthatatlan egységet alkot és minden más megelőző legnagyobb érték. Az emberi élethez és méltósághoz való jog ugyancsak egységet alkotó olyan oszthatatlan és korlátozhatatlan alapjog, amely számos egyéb alapjognak forrása és feltétele. Az Alkotmánybíróság későbbi határozataiban ezt árnyalva kifejtette azt is, hogy az emberi méltóság csak az élethez való joggal egységben korlátozhatatlan, azonban egyes részjogositványai – például az önrendelkezési jog –, más alapjogokhoz hasonlóan korlátozhatók.⁴⁷

Az Alkotmánybíróság egyik abortuszról szóló határozatában⁴⁸ kifejezte, hogy bár két alapjog összeütközéséről van szó (az anya önrendelkezési joga, a magzati élet védelme), a látszólagos önellentmondás alkotmányosan feloldható. Bár az államot a magzati élet védelme tekintetében is objektív intézményvédelmi kötelezettség terheli, ugyanakkor ez nem abszolút vetületű jogelv. Ebből kifolyólag a magzati élet védelmére irányuló állami kötelezettséget korlátozhatja az anya egészséghez való joga, vagy az önrendelkezés joga. A testület szerint egy teljes abortusztilalom nem tekintendő alkotmányosnak, mert egy ilyen szabályozás nem lenne figyelemmel az anya önrendelkezési jogára, mint az emberi méltósághoz való jog egyik részévére. Ugyanakkor nem lenne alkotmányos az a szabály sem, amely kizárólag az anya önrendelkezési jogát nézné. Ebből következően alkotmányos szempontból csak az a szabályozás elfogadható, amely kellően differenciál, és amely nem engedi meg a megfelelő indok nélküli terhességmegszakítást.

A 2000-es évek elején az Alkotmánybíróság az eutanázia témakörében is hozott döntést.⁴⁹ Ebben az ügyben a testületnek arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy az egyént megilleti-e a kegyes halál. A határozat amellett foglalt állást, hogy minden beteget megillet az általános önrendelkezési jog, vagyis minden beteg – a törvényi keretek között – szabadon eldöntheti, hogy kíván-e orvosi kezelést igénybe venni, azaz eldöntheti, hogy a kezelést visszautasítja (passzív eutanázia), vagy sem. Mindezek mellett az Alkotmánybíróság fontosnak tartotta, azt is rögzíteni, hogy az eutanázia aktív formája alkotmányosan elfogadhatatlan, mivel egy gyógyíthatatlan

44 Alaptörvény II. cikk.

45 Alaptörvény XX. cikk (1) bekezdés.

46 23/1990. (X. 31.) AB határozat, megerősítve pl. 24/2014. (VII. 22.) AB határozat.

47 24/2014. (VII. 22.) AB határozat, Indokolás [131].

48 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, megerősítette pl. 30/2012. (VI. 27.) AB határozat.

49 22/2003. (IV. 28.) AB határozat, megerősítette pl. 24/2014. (VII. 22.) AB határozat.

40 27/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [17].

41 27/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [23].

42 Bővebben: 27/2013. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [23].

43 Bővebben: BARTHA i. m.

betegségben szenvedő személy halálát egy aktív, a betegen kívül álló cselekmény, az orvos hathatós közreműködése (pl. halálos szer beadása vagy átadása) okozza, amely már túlmutat a beteget megillető önrendelkezési jogon.

7. *Ne paráználkodj!* (2Móz 20.14)

A hetedik parancsolat vallási értelemben a házasságot védi. Régen általánosságban nem ítélték el, ha valaki házasságon kívül mással is kapcsolatra lépett, azonban a hetedik parancsolat érvényessége a házasságon kívüli minden nemi kapcsolatra vonatkozik.⁵⁰

A magyar jogrendszer nem tartalmaz olyan jogszabályt, amely a házasságtörést valamilyen formában megtiltaná, illetve szankcionálná. Ugyanakkor látni kell, hogy a hazai alkotmányos gondolkodásban is megjelenik a család (házasság), mint érték védelme.

Az Alaptörvény Nemzeti hitvallás része rögzíti, hogy „[v]alljuk, hogy együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet, összetartozásunk alapvető értékei a hűség, a hit és a szeretet”. Az Alaptörvény a későbbiekben a családra vonatkozóan több helyen is tartalmaz rendelkezéseket.

Az alkotmányozó hatalom – amellet, hogy az állam tekintetében objektív intézményvédelmi (családvédelmi) kötelezettséget írt elő – alaptörvényi szinten meghatározta a család fogalmát, amikor rögzítette, hogy „Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az anya nő, az apa férfi.”⁵¹

A családvédelem az alapjogi katalógusban is megjelenik, amikor az Alaptörvény kimondja: „[m]indenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák. A véleménynyilvánítás szabadsága és a gyülekezési jog gyakorlása nem járhat mások magán- és családi életének, valamint otthonának sérelmével.”⁵²

Végezetül az Alaptörvény államcélként azt is rögzíti, hogy a mindenkori magyar kormányzat külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.⁵³

Egy 2020-ból származó, az apasági vélelem megállapításával kapcsolatos alkotmánybíróági ügyben a testület kifejtette, hogy „[a]z Alaptörvény a vérségi kapcsolatra történő utalás nélkül részesíti védelemben a szülő-gyermek viszonyt mint a családi kapcsolat alapját (ezért nincs különbség például a vér szerinti és az örökbefogadott gyermek jogállása között). [...] A »családi élet« a vizsgált kontextusban a tartós, kiegyensúlyozott, de facto szülő-gyermek kapcsolatot jelenti. Nem változtat ezen az sem, hogy a vélemezett apa és/vagy a gyermek a vérségi kötelék hiányáról egyébként tudott-e vagy sem.”⁵⁴ Az ügyben az Alkotmánybíróságnak arra kellett választ találnia, hogy a vér szerinti apa is hivatkozhat-e a családi élet tiszteletben

tartásához való jogra akkor, ha más férfi tekintetében áll fenn apasági vélelem.

A testület szerint a család kölcsönös gondoskodáson alapuló, tartós érzelmi és gazdasági életközösség, ami nem felteveli a szülő és gyermek között vérségi kapcsolatot, hiszen – az Alkotmánybíróság érvelése szerint – a gyermeknek nemcsak a vér szerinti szülei tudják megadni a számukra szükséges stabil családi háttérrel, védelmet és gondoskodást. A döntés hivatkozási alapként tekint egy 1998-ban hozott alkotmánybíróági határozatot, amikor a testület kimondta, hogy „[a] családfogalom gyermekvédelem szempontjából történő ilyen tág értelmezése azért is indokolt, mert a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődését gyakran éppen a fennálló szociológiai és jogi értelemben vett családi háttér megbolygatása, nyilvános megkérdőjelezése befolyásolhatja hátrányosan”.⁵⁵

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság arra az álláspont-ra jutott, hogy az ügy körülményeitől függően a vélemezett és a vér szerinti apa is érvényesítheti jogai védelmében az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdését.

8. *Ne lopj!* (2Móz 20.15.)

Vallástörténeti szempontból a nyolcadik parancsolat eredetileg az emberrablás tilalmára vonatkozott, ugyanakkor a szabály tartalmát később kiterjesztették a vagyontárgyakra (dolgokra) is.⁵⁶

A magyar alkotmányos berendezkedés alkotmányos védelemben részesíti a tulajdon szentségét. Az Alaptörvény pozitív oldalról rögzíti, hogy „[m]indenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.”⁵⁷ Emellett megjelennek a tulajdonvédelem alkotmányos szabályai is, amikor az alkotmányozó hatalom írásba foglalta, hogy „[m]indenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a személye, illetve a tulajdona ellen intézett vagy az ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához” (jogos védelem), valamint „[t]ulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.”⁵⁸

Az Alkotmánybíróság már 1993-ban egyik határozatában⁵⁹ utalt arra a körülményre, hogy a tulajdonjog alkotmányos fogalma nem esik egybe annak polgári jogi meghatározásával. Ebből az következik, hogy a tulajdonjog részjogosítványai nem azonosíthatók a tulajdonhoz való jog alkotmányi védelmet élvező lényeges tartalmával. A testület azt is hozzátette, hogy az alkotmányos tulajdonvédelem terjedelme mindig konkrét; függ a tulajdon alanyától, tárgytól és funkciójától, illetve a korlátozás módjától is.⁶⁰

Ha a tulajdonjogot a kisajátítás szemszögéből vizsgáljuk, akkor az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint

55 982/B/1998. AB határozat, ABH 2006, 1153, 1155; lásd még 3/2020. (VI. 22.) AB határozat, Indokolás [58].

56 Bővebben: BARTHA i. m.

57 Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés.

58 Alaptörvény V. cikk és XIII. cikk (2) bekezdés.

59 64/1993. (XII. 22.) AB határozat, megerősítve pl. 20/2014. (VII. 3.) AB határozat.

60 Bővebben: 34/2015. (XII. 9.) AB határozat, Indokolás [32].

50 Bővebben: BARTHA i. m.

51 Alaptörvény L. cikk (1) bekezdés.

52 Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdés.

53 Alaptörvény XV. cikk (6) bekezdés.

54 13/2020. (VI. 22.) AB határozat, Indokolás [53].

a tulajdonjog állam általi korlátozásának három csoportját különíthetjük el.

Az első csoportba a teljes tulajdon elvétele (kisajátítás, államosítás) tartozik, amely a tulajdon minden részjogosítványát teljes egészében megszünteti. A második csoportba tartoznak a tulajdonjog gyakorlására (használatára) vonatkozó rendelkezések (pl. építésiügyi jogszabályok), valamint a köztelherviselés egyes adójogi kötelezettségei (pl. adók megfizetése).

A harmadik csoportba azon állami aktusok tartoznak, amelyek nem sorolhatók az előző két csoportba, ugyanakkor a tulajdonos dologhoz (vagyon tárgyhoz) fűződő jogosítványait nem szüntetik meg teljes egészében, de mégis lényeges – akár a kisajátításhoz mérhető – módon érintik a tulajdon tárgyát, korlátozzák a tulajdonos jogait.⁶¹

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint egy olyan törvényi rendelkezés, amely közjogi tulajdonkorlátozás esetén kizárja a kártalanítási igényt, aránytalan rendelkezésnek tekintendő, így annak alaptörvény-ellenessége fennáll.⁶²

Az Alkotmánybíróság egy másik határozatában görcső alá vette az Alaptörvény jogos védelemre vonatkozó rendelkezését.⁶³ A testület megállapította, hogy a jogos védelem alapvető jog, ugyanakkor az Alaptörvény szerint csupán kifejezetten önvédelemről szól és nem általánosságban a jogos védelemről. Ez azt jelenti, hogy mások személye, javai, vagy a közérdek elleni támadás nem alapozza meg az Alaptörvényben rögzített jogos védelem alkalmazását, ugyanakkor – a jogalkotónak szabad utat engedve és a már fennálló helyzetet legitimálva – rögzítette, hogy a mások személye vagy javainak megóvására utalásnak szövegszerű hiánya az Alaptörvényben nem zárja ki azt, hogy az Országgyűlés szélesebb körben biztosítsa a jogos védelem lehetőségét, mint amire az Alaptörvény kiterjed.⁶⁴

Ezen a helyen érdemesnek tartom közölni a századforduló hazai jeles jogtudósának, Szászy-Schwarz Gusztávnak a tulajdon védelméről szóló gondolatmenete szövegű sorait.

„Egyetlen modern törvénykönyv sem mondja ki a tízparancsolat e tételét, hogy »Ne lopj«; minden törvénykönyv csak azt rendeli, hogy ha valaki lop, akkor a bíró őt így, amúgy büntetni köteles. A törvény tehát voltaképpen nem a lopás tilalmát, hanem csak a büntetés parancsát mondja ki egyenesen, sőt ha szó szerint vesszük a törvény szövegét, azt kell mondanunk: a törvénynek egyetlen szava sincs a tolvajhoz, csak a bíróhoz fordul a maga büntető parancsával. De azért senki sem kételkedik benne, hogy a lopás tilalma nálunk is, egyebütt is, nemcsak a vallás vagy erkölcs, hanem a jognak is tétele. Sőt nemcsak jogtétel, de kétségtelen törvénytétel is. Mert ha nincs is paragrafus, mely explicite a lopást tiltaná, abban a §-ban, mely a lopás büntetését rendeli, implicite benne van a lopás tilalma is. Sőt többet mondok: ez a tilalom nemcsak a mondott §-ban van benne, hanem benne van minden törvénytételünkben, mely a tulajdon védelméről, a tulajdon kizárólagosságáról szól.”⁶⁵

61 Lásd 34/2015. (XII. 9.) AB határozat, Indokolás [37].

62 34/2015. (XII. 9.) AB határozat, Indokolás [55].

63 Alaptörvény V. cikk.

64 3452/2021. (XI. 3.) AB határozat, Indokolás [26].

65 SZÁSZY-SCHWARZ GUSZTÁV: Az obstrukció jogtana. *Parlamentari Szemle*, 2016/2. sz., 134. o.

9. Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen! (2Móz 20.16.)

A Tízparancsolat utolsó előtti parancsolata – az Ószövetségben – a bírák (vének) előtti tanúvallomásra vonatkozik, azaz egyfajta igazmondási kötelezettséget ír elő.⁶⁶

A magyar alkotmányjogban az igazmondási kötelezettség a tisztességes eljáráshoz való jogon keresztül érvényesül. Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallása kijelenti: „[v]alljuk, hogy népuralom csak ott van, ahol az állam szolgálja polgárait, ügyeiket méltányosan, visszaélés és részrehajlás nélkül intézi.” Ezt megerősítve az Alaptörvény azt is rögzíti: „[m]indenkinnek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat vagy valamely perben a jogait és kötelezettségeit törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül bírálja el.”⁶⁷

A testület egy 2014-ből származó határozatában kifejtette, hogy „[a]z Alaptörvény az Alkotmánybíróság feladatává tette a bírósági döntések alkotmányossági felülvizsgálatát, e hatáskörében eljárva azonban továbbra is az Alaptörvényben biztosított jogok sérelmének orvoslása, végső soron az Alaptörvény védelme érdekében lép fel. Ebből következően a tisztességes eljáráshoz való jog követelményrendszerének alaptörvényi szabályai már nemcsak a jogszabályok, hanem az egyes bírói döntések számára is alkotmányos mércéül szolgálnak.”⁶⁸ Az Alkotmánybíróság következetes álláspontja szerint a pártatlanság, az elfogulatlan és tisztességes eljárás alkotmányos követelmény, a tisztességes eljárás pedig olyan jogi minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet csupán megítélni.⁶⁹

Az Alkotmánybíróság egy másik határozatában azt is fontosnak tartotta kijelenteni, hogy a hamis vádon alapuló döntések következtében – amelyek hamis tanúzás eredményeképpen is születhetnek – csorbul az állami igazságszolgáltatásba vetett közbizalom, valamint a bírói tekintély, ugyanakkor a legsúlyosabb következménye a hamis vádnak; hogy az anyagi igazság érdeke azt követeli meg, hogy a bűnöst, de csak a bűnöst érje el a büntetés.⁷⁰

Mindezek alapján a magyar büntetőjog a hamis tanúzást és a hamis vádolást⁷¹ bűncselekményként kezeli, amelyeknek jogi tárgya az igazságszolgáltatás és más hatósági, valamint fegyelmi eljárások zavartalan működéséhez, az objektív valóságnak megfelelő döntésekhez fűződő társadalmi érdek, amely szoros összefüggésben áll az Alaptörvényben biztosított tisztességes eljáráshoz való alapjog alkotmányos követelményével.

10. Ne kívánd felebarátod házát! Ne kívánd felebarátod feleségét, se szolgálóját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát és semmit, ami a felebarátodé! (2Móz 20.17.)

A Tízparancsolat utolsó rendelkezése a kívánására helyezi a hangsúlyt, amely automatikusan nem foglalja magába

66 Bővebben: BARTHA i. m.

67 Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés.

68 21/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [60].

69 21/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [63].

70 3259/2022. (VI. 3.) AB határozat, Indokolás [44].

71 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 268. §, 272. §.

a kívánt cselekmény végrehajtását, vagyis az utolsó paranccsolat a bűnös célú szándék, gondolat, előkészület tilalmát fejezi ki.⁷²

A magyar büntetőjog bizonyos esetekben ismeri és büntetni rendeli a büntetőkódexben szabályozott előkészületi bűncselekmény elkövetési magatartását.⁷³ Büntetendő például a népirtás, a tiltott sorozás, az emberölés, az emberi ivarsejt tiltott felhasználására, vagy meghatározott esetekben a kábítószerek-kereskedelmre irányuló előkészületi cselekmény.

Az előkészület tárgykörével az Alkotmánybíróság is foglalkozott. Egy 2017-ből származó határozatában kijelentette, hogy az előkészületi cselekmények önmagukban nem tiltottak, vagyis nem jogellenesek, csupán azokat a jogalkotó jelentősebb súlyú bűncselekmények esetében rendeli büntetni. Az előkészület a szándékos bűncselekmény kifejlődésének első szakasza, amelyben az elkövető elhatározása már a külvilágba lép. A bíróság többek között ezt az elhatározást vizsgálja, vagyis következtet az elkövető gondolati világára, a külvilágban megjelenő jelek alapján. E körben – tette hozzá a határozat – bármit, ami relevanciával bír, figyelembe vehet.⁷⁴

Az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata szerint ahhoz, hogy a bíróság valakiről megállapítsa: büntetőjogi értelemben bűnös, az Alaptörvényben rögzített ártatlanság vélelmének⁷⁵ megdöntése szükséges, amely a büntetőeljárás

keretében történik. Ehhez a kérdéses cselekmény és az annak elkövetéséért felelős személyek kétséget kizáró bizonyítása szükséges. Az ártatlanság vélelmének megdöntése a legsúlyosabb jogkorlátozó büntetések kiszabásának, illetve intézkedések alkalmazásának lehetőségét nyitja meg.⁷⁶

3. ÖSSZEGZŐ GONDOLATOK

Alapvető alkotmányos jogaink meglétét többnyire magától értetődő tényként kezeljük, ugyanakkor szükségét látom, hogy mi, emberek, az alapjogok alanyai megértsük, mitől válik valami alapjoggá, és az alkotmányozó hatalmat milyen külső és belső hatások érhetik az alapjogi katalógus megalkotásakor.

Tanulmányom a Tízparancsolatban megjelenő alkotmányos értékek kérdéskörét csupán ízelítő jelleggel járta körül, de remélem, hogy a Kedves Olvasó érdekesnek találta a vallás és a magyar alkotmányjog kapcsolatát vizsgáló alkotmányjogi kalandozást, és bízom benne, hogy sikerült új szempontból megközelítenem a vallás, mint erkölcsi norma és az alapvető emberi jogok közötti kölcsönhatásokat.

72 Bővebben: BARTHA i. m.

73 Btk. 11. § (1) bekezdés.

74 3342/2017. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [21].

75 Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdés: Senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg.

76 34/2013. (XI. 22.) AB határozat, Indokolás [44].

Bujdos Iván Ákos*

A gondatlan elkövetés új formája?

A súlyos gondatlanság büntetőjogi fogalomként való értelmezésének kihívásai az európai uniós jogalkotási aktusok tükrében

1. PROBLÉMAFELVETÉS

A cikket vitaindítónak szánom, reagálva arra a tendenciára, amely szerint az Európai Unió büntetőügyekben folytatott igazságügyi együttműködésének tárgykörében elfogadott, büntetőjogot érintő jogharmonizációs jogalkotási aktusaiban egyre nagyobb súllyal jelenik meg a súlyos gondatlanság – *serious negligence* – mint a bűnösség formája.¹

A vizsgálódás elején tisztázni szükséges a súlyos gondatlansággal kapcsolatos problémákat. Egyrészt sem a magyar jog, sem a tagállamok egy részének büntetőjoga nem ismeri a jogintézményt, másrészt teljes mértékben hiányzik az európai uniós jogalkotási aktusokból a fogalom meghatározása.

Tekintettel arra, hogy a büntető anyagi jog egyik legalapvetőbb tételéről van szó, ezért az európai uniós irányelvek mint jogalkotási aktusok átültetési kötelezettségét szem előtt tartva² fontos annak vizsgálata, hogy a súlyos gondatlanság fogalmának térhódítása milyen esetleges jövőbeli implementációs kérdéseket vethet fel, különös tekintettel arra, hogy jelenleg két – tárgyalás alatt álló – irányelvtervezet is tartalmazza a fogalmat.³

* Bujdos Iván Ákos: Igazságügyi Minisztérium, Büntető Anyagi Jogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Kodifikációs Főosztály, kormány-főtanácsos.

1 Már a cikk elején szükséges hangsúlyozni, hogy a vizsgálat tárgya nem véletlenül került angol nyelven is megnevezésre. A *serious negligence* mint kifejezés ugyanis az alább elemzésre kerülő jogforrások angol nyelvű változataiban lényegében egységes módon jelenik meg, ugyanezen azonban a magyar terminus technikusokról nem mondható el. A *hanyagság*, *súlyos hanyagság* és a *súlyos gondatlanság* elnevezés is használatra kerül különböző normákban, azonban az eltérő magyar megnevezések és értelmezési problémák ellenére igyekszem a fogalmat egyként kezelni. Az egyes fejezetek esetében a vizsgált jogalkotási aktus szóhasználatára tekintettel azonban a magyar elnevezések változnak.

Ehelyütt arra is utalni szükséges, hogy az angolszász jogrendszerben megjelenő *gross negligence* – bár magyar nyelvre szintén súlyos gondatlanságként fordítható – nem azonosítandó a cikkben elemzésre kerülő *serious negligence* uniós jogi fogalmával. A *gross negligence* és a *serious negligence* összehasonlítása, valamint az előbbi elemzése a cikknek nem tárgya.

2 Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, HL C 326, 2012.10.26., 47–390. o. (a továbbiakban: EUMSZ) 288. cikk 3. mondat.

3 Ilyen a cikk kéziratának lezárásakor a tárgyalás előrehaladottabb fázisában lévő irányelvjavaslat a környezetet büntetőjog általi védelméről, valamint a 2008/99/EK irányelv felváltásáról [COM(2021) 851 final]

2. A VIZSGÁLAT MÓDSZERE

A cikk az európai uniós jog és a magyar büntetőjog kapcsolatára koncentrál. A gondatlanság fogalma és dogmatikája körében szükséges előre bocsátani, hogy a *luxuria-negligentia* dichotómia a magyar büntetőjog egyik alapvető, mondhatni axiomatikus fogalompárja, tengernyi jogalkalmazói gyakorlata teljes mértékben konzekvens, kikristályosodott; könyvtárnyi irodalmát többek között olyan neves jogtudósok szolgáltatták, mint Békés Imre. A cikknek nem lehet célja a gondatlanság újbóli, részletes elemzése, ezért csak egy rövid történeti és dogmatikai áttekintésre törekszik annak érdekében, hogy a súlyos gondatlanságot érintő európai uniós tendenciával párhuzamba állítható legyen.

A cél elérése érdekében a cikk elején a magyar jogtörténeti előzmények és büntetőjog-dogmatika rövid ismertetésével körvonalazom a gondatlanság fogalmát, ezt az új európai uniós fogalom rövid elemzése követi, majd a cikk végén kritikai észrevételeket teszek.

3. A GONDATLANSÁG A MAGYAR BÜNTETŐJOGBAN

3.1. ALAPVETÉS

Míg az 1878. évi V. törvénycikk – a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (Csemegi Btk.) – a gondatlanság fogalmát nem határozta meg, a későbbi kódexek – a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény 17. §, majd a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 14. § – már a jelenlegihez hasonlóan rendelték büntetni a gondatlan elkövetést.

(a továbbiakban: 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezet), valamint a 2022. december 2-án bemutatott, tárgyalások kezdeti szakaszában tartó irányelvjavaslat az uniós korlátozó intézkedések megsértése bűncselekményi tényállásainak és szankcióinak meghatározásáról [COM(2022) 684 final] (a továbbiakban: 684-es számú szankciós irányelvtervezet). A későbbiekben mindkét javaslatot vizsgálni fogom.

A hatályos magyar büntetőjogi szabályozás szerint – a korábbi gyakorlattal egyezően – a tettes kétféle tudattartalommal követhet el bűncselekményt. A főszabály a szándékos elkövetés, amely egyrészt megvalósulhat a cselekmény következményeinek kívánása mellett,⁴ másrészt a következményekbe való belenyugvással.⁵

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 4. § (1) bekezdése szerinti bűncselekmény-definícióból⁶ következően kivételes, azaz kifejezett különös részi rendelkezéshez kötött,⁷ a jogalkotó által enyhébbnek ítélt⁸ tudattartalmi forma a gondatlanság. A gondatlan elkövető előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körütekintést elmulasztja.⁹ Az első eset a tudatos gondatlanság – *luxuria* –, míg a második esetben hanyag gondatlanságról – azaz *negligentiáról* – van szó. Az európai jogirodalom hagyományosan e két formát különbözteti meg.¹⁰ Fontos hangsúlyozni, hogy akárcsak az egyenes és eshetőleges szándék esetében, úgy a gondatlanság két formája között sincs különbség a minősítés szempontjából,¹¹ fokozatosság lényegében nincs a két alakzat között. A gondatlanság súlyossága vagy enyhése nem a *luxuria* és a *negligentia* fogalmi megfelelője. Nem lehet ugyanis azt állítani, hogy kisebb fokú annak az elkövetőnek a gondatlansága, aki észre sem vette a veszélyt, mint annak, aki észrevette ugyan, de nem vette komolyan. Ennek megfelelően a gondatlanság mindkét formája lehet enyhébb vagy súlyosabb.¹²

3.2. TUDATOS GONDATLANSÁG

A *luxuriának* két oldala van: a magatartás lehetséges következményeinek előrelátása az értelmi-tudati oldal, a következmények elmaradásához fűződő könnyelmű bizakodás pedig az érzelmi-akarati oldal.¹³ Az értelmi-tudati oldalt a szándékossággal azonosan a magatartás következményeinek előrelátása jellemzi. A két bűnösségi alakzat értelmi-tudati oldalának azonossága azonban – Polt Péter álláspontja szerint – csupán részleges, ugyanis a *dolus eventualis* és a *luxuria* elhatárolása szerinte már az értelmi-tudati oldalon

megtörténhet.¹⁴ Tudatos gondatlanság esetén az elkövető a magatartás lehetséges következményeit értelmileg sem fogadja el, hanem azok valószínű elmaradásának tudatában cselekszik. Csak az ilyen tudattartalomhoz járulhat érzelmi-leg a következmények elmaradásához fűződő, elutasító jellegű, könnyelmű bizakodás.¹⁵ Ezzel az állásponttal annyiban vitatkozom, hogy az értelmi-tudati oldal lényege a lehetséges következmények előrelátása¹⁶ – amelynek foka leginkább úgy határozható meg, hogy az elkövető reálisan lehetségesnek tartja a büntetendőséget eredményező következmény bekövetkezését¹⁷ –, a következmények elfogadása vagy el nem fogadása már érzelmi-akarati megnyilvánulás, tehát inkább az eredmény elmaradásában való bizakodás mellett értelmezhető.¹⁸ A következmények teljes elfogadása – álláspontom szerint – belenyugvás, amely a *dolus eventualis* megállapítását eredményezi. Az elkövető lényegében akkor bizakodik a következmények elmaradásában, ha jobban szeretné, ha a következmény nem állna be.¹⁹ Ennek az érzelmi hozzáállásnak lényegében három fokozata állapítható meg: alaptalan, könnyelmű és megalapozott bizakodás.²⁰ Amennyiben az elkövető bizakodása nem alapozható konkrét körülményekre – tehát az lényegében egy megalapozatlan óhaj, az elmaradás iránti pusztá vágyakozás –, az lényegileg belenyugvásként, *dolus eventualisként* értelmezhető.²¹ A *luxuriát* a bizakodás könnyelműsége jellemzi, ami azt jelenti, hogy az elkövető valamilyen konkrét körülményre alapozta bizodalmit, az nem alaptalan, tehát reális esélye van a következmények bekövetkezésének és elmaradásának egyaránt.²² A harmadik lehetőség a bizakodás teljes megalapozottsága, amely az elkövető véltenségét feltételezi. Ilyen esetben gondatlan elkövetés nem állapítható meg, nincs büntetőjogi felelősség.²³

3.3. HANYAG GONDATLANSÁG

A *negligentiának* – a *luxuriával* ellentétben – hiányzik az értelmi-tudati oldala, mivel az elkövető nem látja előre magatartásának lehetséges következményeit, ennek megfelelően nincs mihez kapcsolódnia az érzelmi-akarati oldalnak, tehát a hanyagság esetében ez meg sem jelenik. A normatív

4 Ez a Btk. 7. § 1. fordulata szerinti egyenes szándék, azaz *dolus directus*.
 5 Ez utóbbi a Btk. 7. § 2. fordulata szerinti eshetőleges szándék, azaz *dolus eventualis*.
 6 4. § (1) Bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli.
 7 SZOMORA Zsolt: A büntetőjogi felelősség. In: *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. (szerk.: KARSAI Krisztina) CompLex Kiadó, Budapest, 2013, 54. o.
 8 POLT Péter: A büntetőjogi felelősség. In: *Új Btk. kommentár. 1. kötet, Különös Rész*. (főszerk.: POLT Péter) Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013, 77. o.
 9 Btk. 8. §.
 10 BÉKÉS Imre: *A gondatlanság a büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1974, 339. o.
 11 POLT i. m. 77. o.
 12 BÉKÉS i. m. 341. o.
 13 POLT i. m. 77. o.

14 Ezzel ellenkező álláspontot képvisel Szomora Zsolt, aki szerint az elhatárolás az érzelmi-akarati oldal alapján történik. (SZOMORA i. m. 55.) Köztes állapotot képvisel Nagy Ferenc, aki szerint lényegében mindkét eset lehetséges. (NAGY Ferenc: A bűncselekmény tana. In: BELOVICVS Ervin – GELLÉR Balázs – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, 196. o.)
 15 POLT i. m. 77. o.
 16 Ezzel egyezően lásd KÓNYA István: A büntetőjogi felelősség. In: *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára* (szerk.: KÓNYA István) HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2022, (negyedik kiadás) 58.
 17 SZOMORA i. m. 54. o.
 18 Békés Imre ezzel szemben azt az álláspontot képviseli, hogy az eredmény elfogadása vagy elutasítása lényegében az értelmi-tudati oldalra tartozik – ebben a kérdésben véleménye azonos Polt Péterével –, azonban az eshetőleges szándék és a *luxuria* az emocionális-voluntatív oldalon határozható el. (BÉKÉS i. m. 396.) Az állítás utóbbi része megegyezik saját álláspontommal is.
 19 SZOMORA i. m. 55. o.
 20 Uo.
 21 NAGY i. m. 197. o.; SZOMORA i. m. 55. o.
 22 SZOMORA i. m. 55. o.
 23 NAGY i. m. 197. o.

mérce jelen esetben az elkövetőtől elvárható figyelem vagy körültekintés elmulasztása.²⁴

A hanyagság alapja az objektív gondossági kötelezettség, amely az azonos helyzetben azonos társadalmi funkciót betöltő, vagy azonos tevékenységet végző emberekkel szemben a jog, más írott vagy rögzült szabályok, illetve társadalmi elvárások által támasztott ugyanolyan követelményeket jelenti. A gondossági kötelezettség lehet szabályozott, vagy magánéletbeli kötelezettség.²⁵

A gondosságra való szubjektív képesség a hanyagság objektív ismervét konkretizálja az elkövetőre, ezért is *tőle* elvárható a figyelem, illetve körültekintés. Itt az elkövető személyes állapotát, körülményeit kell vizsgálni, és nem állapítható meg bűncselekmény, ha a konkrét esetben nem volt képes a kötelező gondosság tanúsítására. A bírói gyakorlat szerint e körben vizsgálni kell személyiségét, értelmi képességét, iskolázottságát, környezetét, ahol él, és többek között azt is, ahonnan ismereteit szerezheti.²⁶ Ez a szubjektív elem ekként azonos helyzetben lévő személyek esetében is támaszthat elterő követelményeket.²⁷

4. A SERIOUS NEGLIGENCE FONTOSABB EURÓPAI UNIÓS IRÁNYELVI SZABÁLYOZÁSAI

4.1. 2003/80/IB KERETHATÁROZAT A KÖRNYEZET BÜNTETŐJOG ÁLTALI VÉDELMEÉRŐL²⁸

Az Európai Bizottság 2001 márciusában az Európai Közfösséget létrehozó szerződés 175. cikkének (1) bekezdése alapján javaslatot nyújtott be a környezet büntetőjog általi védelméről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre.²⁹ Ezt a Tanács nem fogadta el, helyette a kerethatározatban rendezte a kérdést, amely³⁰ a javaslati formában maradt irányelvből több rendelkezést beépített, különösen azokat, amelyek meghatározzák, hogy a tagállamoknak saját hazai joguk alapján mely cselekményeket kell bűncselekménynek minősíteniük,³¹ továbbá figyelemmel volt az Európa Tanács által 1998. november 4-én elfogadott, a környezet büntetőjog általi védelméről szóló egyezmény³² rendelkezéseire is.³³

2003/80/IB kerethatározat a 3. cikkben szabályozta a gondatlanságból elkövetett bűncselekményeket. A normaszöveg azt a jogtechnikai megoldást választotta, hogy bűncselekménnyé nyilvánította a 2. cikkben felsorolt – szándékos (*intentional*) – bűncselekményeket abban az esetben, ha azokat

gondatlanságból, vagy *legalább súlyos gondatlanságból* követik el. A szankciók körében azonban csupán annyit írt elő a norma, hogy azoknak hatékonyaknak, arányosaknak és visszatartó erejűeknek kell lenniük, beleértve legalább a súlyos esetekben a személyi szabadságtól való megfosztással járó, és kiadatás alapjául szolgáló szankciókat is.³⁴

A jobb érthetőség kedvéért előre kell bocsátani, hogy az uniós jogalkotási aktusok használják az *intent-recklessness-negligence* hármasságot és az *intent-negligence* elválasztást is. Amennyiben a magyar büntetőjog-dogmatikát vesszük alapul, az *intent dolust*, a *recklessness luxuriát*, míg a *negligence negligentiát* jelenthet. A fogalomhasználat konzekvens voltáról később esik szó, jelen esetben annyit kell csak megjegyezni, hogy az angol szöveg a 2003/80/IB kerethatározat esetében a *negligence, or at least serious negligence* kifejezéseket alkalmazza, tehát a *recklessness* fogalma, illetve *luxuria-negligentia* kettősség nem jelenik meg. A szóhasználat alapján viszont – kifejezetten az *at least* kifejezés használata a *serious* kitétel mellett – egyértelműen arra lehet következtetni, hogy a *serious negligence* és a *negligence* a több-kevesebb viszonyában áll egymással, tehát az előbbivel az uniós jogalkotó valamiféle többletet kívánt kifejezni. Ez általánosságban igaz a többi jogalkotási aktus esetében is.

4.2. HAJÓK ÁLTAL OKOZOTT SZENNYEZÉSSSEL KAPCSOLATOS JOGHARMONIZÁCIÓ

A fogalom legközelebb 2005-ben jelent meg, lényegében ekkor is környezetvédelmi vonatkozású részterületen.³⁵ A 2005/35/EK irányelv (8) preambulumbekzdése szerint a hajók általi szennyezőanyag-kibocsátást jogsértésnek kell tekinteni, amennyiben azt szándékosan, tudatos gondatlanságból vagy hanyagságból követték el. A rendelkezés második mondata alapján a jogsértések bűncselekménynek minősülnek az ezen irányelvet kiegészítő, a hajók által okozott szennyezésre vonatkozó jogszabályok végrehajtásához szükséges büntetőjogi keret megerősítéséről szóló 2005/667/IB kerethatározat³⁶ által megadott feltételek fennállása esetén. A szöveg egyértelműnek tűnik, a tudattartalom vonatkozásában lényegében a *dolus-luxuria-negligentia* megkülönböztetést használja. A normaszöveg angol nyelvű változatának vizsgálatakor azonban láthatóvá válik, hogy a szövegben a szándékosságot – helyesen – az *intent* jelöli, a tudatos gondatlanságot a *recklessness*, míg a hanyagságot a *serious negligence*. Ez a párhuzam megismétlődik a 4. cikk. 1. és az 5a. cikk 3. pontjában. A tudatos gondatlanság és hanyagság esetében a német szövegváltozat a *Leichtfertigkeit* és a *grobe Fahrlässigkeit*, a francia a *témérité* és a *négligence grave*, az olasz a *temerarietà* és a *negligenza grave*, a spanyol pedig a *temeridad* és a *negligencia grave* kifejezés

24 SZOMORA i. m. 55–56. o.

25 NAGY i. m. 197. o.; SZOMORA i. m. 56. o.

26 BH1999. 288.

27 SZOMORA i. m. 56. o.

28 HL L 29, 2003.02.05., 55–58. o., magyar különkiadás: 19. fejezet 06. kötet 97–100. o. (a továbbiakban: 2003/80/IB kerethatározat).

29 2003/80/IB kerethatározat (4) preambulumbekzdés.

30 2003/80/IB kerethatározat (6)-(7) preambulumbekzdés.

31 2003/80/IB kerethatározat (5) preambulumbekzdés.

32 *Convention on the Protection of the Environment through Criminal Law*. Strasbourg, 4.XI.1998. (European Treaty Series – No. 172.)

33 2003/80/IB kerethatározat (10) preambulumbekzdés.

34 2003/80/IB kerethatározat 5. cikk (1) bekezdés.

35 2005/35/EK irányelv a hajók által okozott szennyezésről és a jogsértésekre alkalmazandó szankciók bevezetéséről, HL L 255., 2005.09.30., 11–21. o. (helyesbítések: HL L 33., 2006.02.04., 87. o.; HL L 105., 2006.04.13., 65. o.; módosítás: HL L 280, 2009.10.27., 52–55. o.) (a továbbiakban: 2005/35/EK irányelv).

36 HL L 255., 2005.09.30., 164–167. o. (helyesbítés: HL L 258., 2005.10.4., 8. o.) (a továbbiakban: 2005/667/IB kerethatározat).

szövegkörnyezetnek megfelelően toldalékolt alakját használja. A *hanyagságnak* megfelelő kifejezések mellett minden esetben szerepel a *súlyos* kitétel, tehát nagy valószínűséggel a magyar szövegből ez csupán tévedésből maradt ki.

A 2005/667/IB kerethatározat (2) preambulumbekkezdésének első mondata azonban már a hajók által *szándékosan* vagy *súlyos gondatlansággal* okozott szennyezésről ír – itt már csak az *intent* és a *serious negligence* kifejezés szerepel, *recklessness* nincs –, ugyanakkor a norma ehhez a tudattartalomhoz szankciót is társít. A 4. cikk (6) bekezdése ugyanis a büntetni rendelt, súlyos gondatlanságból elkövetett magatartás legmagasabb büntetési tételét legalább két évtől öt évig terjedő szabadságvesztésben határozza meg, azonban csak akkor, ha a bűncselekmény jelentősen és széleskörűen károsítja a vízminőséget, az állati vagy növényi fajokat vagy azok egy részét, illetőleg személyek halálát vagy súlyos sérülését okozza. A 4. cikk soron következő (7) bekezdése arra az esetre tartalmaz szankciót, ha a büntetni rendelt súlyosan gondatlan magatartás jelentősen és széleskörűen károsítja a vízminőséget, az állati vagy növényi fajokat vagy azok egy részét. Ilyen esetben a legmagasabb büntetési tétel legalább egy évtől három évig terjedő szabadságvesztés lehet. A fentiekből látható, hogy a súlyosan gondatlan elkövetést a 2005/667/IB kerethatározat relatíve enyhe szankcióval sújtja, és eleve csak bizonyos – igen komoly – minősítő körülmények megvalósulása esetén rendeli büntetni.

Érdemes felhívni a figyelmet a 2005/35/EK irányelv és a 2005/667/IB kerethatározat fogalmi különbségeire, miszerint az előbbi a *dolus-luxuria-negligentia* megkülönböztetést használja, míg az utóbbi egységes gondatlanságfogalmat tartalmaz.

4.3. A KÖRNYEZET BÜNTETŐJOG ÁLTALI VÉDELMEÉRŐL SZÓLÓ 2008/99/EK IRÁNYELV³⁷

A hatályos normaszöveg (6) preambulumbekkezdésében kifejezetten hangsúlyozza, hogy a jogszabályon alapuló cselekvési kötelezettség elmulasztásának hasonló hatása lehet, mint az aktív cselekvésnek, ezért e magatartásokat is megfelelően szankcionálni kell, a következő bekezdés pedig büntetendő cselekményként megnevezi a *szándékosan* – *intentionally* – és a *súlyos gondatlanságból* – *with serious negligence* – elkövetett cselekményeket. A 3. cikk felsorolásszerűen szabályozza, hogy pontosan mely magatartásokat kell büntetni abban az esetben, ha azokat *szándékosan* vagy *legalább súlyos gondatlanságból* követik el. A normaszöveg egységes gondatlanságfogalmat szabályoz, nincs megkülönböztetés *recklessness* és *negligence* között. Kérdés, hogy a jogalkotó a gondatlanság két formájának egységes kezelése érdekében alkalmazta ezt a megnevezést, vagy csak a *hanyag gondatlanság* súlyos eseteit kívánta büntetni. Figyelemre érdemes továbbá az a rendelkezés, hogy a büntetni rendeltség a súlyosan gondatlan tudattartalomhoz csak mint küszöbhez kapcsolódik, tehát ennél enyhébb megítélésű cselekmények is büntethetők, erre utal a *legalább* kitétel.

A szankciók vonatkozásában a normaszöveg – a 2003/80/IB kerethatározathoz hasonlóan, de még annál is egyszerűbben

fogalmazva – csupán annyit rögzít, hogy hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókkal kell sújtani a büntetendő cselekményeket.³⁸

4.4. A PIACI VISSZAÉLÉSEK BÜNTETŐJOGI SZANKCIÓIRÓL SZÓLÓ 2014/57/EU IRÁNYELV³⁹

A 2014/57/EU irányelv magyar nyelvű változata látszólag nem szabályozza a súlyos gondatlanságot. A bennfentes kereskedelemnek, a piaci manipulációnak, valamint a bennfentes információk jogosulatlan közzétételének legalább súlyos eseteit rendeli büntetni, amennyiben azokat *szándékosan* követik el,⁴⁰ ugyanakkor opcionális lehetőségként rögzíti, hogy a tagállamok az irányelvi szabályoknál szigorúbb büntetőjogi szabályokat is elfogadhatnak, és akár rendelkezhetnek úgy is, hogy a *gondatlanságból* vagy *súlyos hanyagságból* elkövetett piaci manipuláció bűncselekménynek minősüljön.⁴¹ A (21) preambulumbekkezdés angol nyelvű változatában azonban a *gondatlanság* és *súlyos hanyagság* helyett *recklessness* és *serious negligence*, a francia változatban *imprudence* és *faute grave*, németül *Rücksichtslosigkeit* és *grobe Fahrlässigkeit*, olaszul *grave colpa* és *negligenza*, míg spanyolul *temeridad* és *negligencia grave* megfelelő toldalékolt alakja szerepel. A különböző nyelvű változatok egyáltalán nem mondhatók egységesnek, és bár a *súlyos hanyagság* és a *serious negligence* közötti párhuzam érthető, a *gondatlanság* és a *recklessness* közötti kevésbé. Annyi mindenesetre biztos, hogy ebben a normában – hasonlóan a 2005/35/EK irányelvhez – újfent megjelenik a *dolus-luxuria-negligentia* hármasság, az utóbbihoz pedig újra odakapcsolódik a *súlyos* kitétel.

A szankciók vonatkozásában az irányelv rögzíti a hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetések kívánalmát, továbbá konkrét büntetési minimumokat is meghatároz. Előírja, hogy a 3–5. cikkben szabályozott bűncselekmények szabadságvesztéssel legyenek büntetendők, a 3. és 5. cikkbe ütköző cselekmények büntetési tételének felső határát legalább négy évben határozza meg, míg a 4. cikkre vonatkozó büntetési tétel felső határa legalább két év.⁴² Fontos azonban e körben utalni arra, hogy a gondatlan elkövetés büntetendővé tétele itt csupán lehetőség.

4.5. A PÉNZMOSÁS ELLEN BÜNTETŐJOGI ESZKÖZÖKKEL FOLYTATOTT KÜZDELEMRŐL SZÓLÓ (EU) 2018/1673 IRÁNYELV⁴³

A 2018/1673 irányelv szabályozási technikáját tekintve annyiban hasonlós a fentebb már vizsgált 2014/57/EU irányelvhez, hogy a normaszöveg szintén nem szabályozza a súlyos

37 HL L 328., 2008.12.06., 28–37. o. (a továbbiakban: 2008/99/EK irányelv).

38 2008/99/EK irányelv 5. cikk.

39 HL L 173, 2014.06.12., 179–189. o. (a továbbiakban: 2014/57/EU irányelv).

40 2014/57/EU irányelv (10) preambulumbekkezdés, illetve 3–5. cikk.

41 2014/57/EU irányelv (20)–(21) preambulumbekkezdés.

42 2014/57/EU irányelv 7. cikk.

43 HL L 284, 2018.11.12., 22–30. o. (a továbbiakban: 2018/1673 irányelv).

gondatlanságot. Akként rendelkezik ellenben, hogy a tagállamok a pénzmosás területén az irányelvben meghatározottaknál szigorúbb szankciókat is bevezethetnek, ekként pedig akár úgy is rendelkezhetnek, hogy – a szándékos elkövetésen felül – a *hanyag vagy tudatos gondatlanságból* elkövetett pénzmosás is bűncselekménynek minősüljön.⁴⁴ Az angol szövegváltozat itt is a *recklessness* és a *serious negligence* fogalmát használja – akárcsak a 2005/35/EK irányelv és a 2014/57/EU irányelv esetében –, a német szöveg viszont a *Rücksichtslosigkeit* és a *Leichtfertigkeit*, a francia változat az *imprudence* és a *négligence grave*, az olasz verzió a *leggerezza* és a *negligenza grave*, míg a spanyol a *temeridad* és a *negligencia grave* kifejezések megfelelően toldalékolt alakjait alkalmazza. Látható, hogy a norma a *serious negligence-hanyagság* párhuzamot vonja meg, tehát a magyar szöveg szerint elég az *egyszerű hanyagság*.

Szankciók tekintetében az irányelv a hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciók bevezetését írja elő azzal, hogy bizonyos cselekmények esetén a büntetési tétel felső határát legalább négy év szabadságvesztésben kell megállapítani.⁴⁵ Itt is hangsúlyozni szükséges, hogy bár van szankció, de a gondatlan magatartások büntetni rendélése csupán opcionális.

4.6. A 851-ES SZÁMÚ KÖRNYEZETI BÜNTETŐJOGI IRÁNYELVTERVEZET

A tervezet alapvető célja a jelenleg hatályos 2008/99/EK irányelv felváltása, ezért érdemes összehasonlítani a két normaszöveg *serious negligence* fogalmára vonatkozó rendelkezéseit. Szembetűnő egyezésként kell megemlíteni, hogy mindkét norma a *negligence-gondatlanság* megfeleltetést használja, tehát az angol nyelvű változatokban nem szerepel a *recklessness* fogalma, a magyarból pedig hiányzik a *tudatos gondatlanság* és a *súlyos hanyagság*. A legszembetűnőbb változás a tervezet 3. cikk (1) bekezdésében felsorolt büntetendő magatartások 2008/99/EK irányelv 3. cikkének rendelkezéseihez képest jóval részletesebb leírása. A 2008/99/EK irányelv 3. cikkének első mondata tartalmazza továbbá a legalább súlyos gondatlanságból történő elkövetés büntetendőségét, és a lehetséges elkövetési magatartások teljességére vonatkoztatja általában. A tervezet szakít ezzel a megoldással, és a 3. cikk (1) bekezdésében főszabályként a szándékos elkövetést jelöli meg, majd a (2) bekezdésben taxatíván rögzíti, hogy az (1) bekezdés mely alpontjaiban felsorolt elkövetési magatartásokat rendeli büntetni legalább súlyosan gondatlan elkövetés esetén is.

A legjelentősebb változás mégis a szankciók vonatkozásában jelenik meg, a 2008/99/EK irányelv ugyanis nem kapcsol konkrét büntetési tételeket a különböző elkövetési magatartásokhoz, a tervezet viszont igen. Az 5. cikk (2) bekezdése a 3. cikkben felsorolt bűncselekmények felső büntetési tételét legalább tíz év szabadságvesztésben határozza meg arra az esetre, ha halált vagy súlyos sérülést okoznak vagy okozhatnak. E körben érdemes hangsúlyozni, hogy a normaszöveg

kivétel nélkül az összes elkövetési magatartásra vonatkoztatja ezt a lehetőséget, ráadásul az eredmény bekövetkezése nem is szükséges, elég annyi, hogy az elkövetési magatartások a felsorolt eredményeket okozhatják. Az már nem derül ki a szövegből, hogy ez az eredmény bekövetkezésének objektív, esetleg reális lehetőségét, a magatartás eredmény elérésére való objektív alkalmasságát, esetleg az eredmény bekövetkezésének közvetlen, esetlegesen közvetett veszélyét jelenti-e. Az angol szövegváltozat valamennyivel talán szemléletesebb – ott a *likely to cause death or serious injury* kitétel szerepel –, mivel abból a valószínűség valamilyen fokára lehet következtetni.

Az 5. cikk (3) bekezdés a 3. cikk (1) bekezdésének *a)–j), n), q), r)* pontjában meghatározott bűncselekmények felső büntetési tételét legalább hat év szabadságvesztésben állapítja meg, míg az 5. cikk (4) bekezdése a 3. cikk (1) bekezdésének *k), l), m), o), p)* pontja vonatkozásában határoz meg felső büntetési tételként legalább négy év szabadságvesztést. A tervezet nem tesz különbséget továbbá szándékos és gondatlan alakzat között, tehát a szankciókat a legalább súlyos gondatlansággal elkövetett cselekmények esetén is ugyanúgy kell alkalmazni, mint szándékos elkövetés esetén.

4.7. A 684-ES SZÁMÚ SZANKCIÓS IRÁNYELVTERVEZET

Különös tekintettel az orosz–ukrán konfliktusra, a Tanács 2022. november 28-án határozatot fogadott el, amely az Európai Unióról szóló szerződés 29. cikke és az EUMSZ 215. cikke alapján elfogadott uniós korlátozó intézkedések megsértését felvette az EUMSZ 83. cikk (1) bekezdése alapján közösen szabályozandó bűncselekmények közé,⁴⁶ ez pedig megnyitotta az utat az irányelvi jogharmonizáció előtt. Az Európai Unió Bizottsága 2022. december 2-án hozta nyilvánosságra az ezzel kapcsolatos, 684-es számú szankciós irányelvtervezetet.

A tervezet 3. cikk (1) bekezdése büntetni rendeli az uniós korlátozó intézkedések megsértését szándékos elkövetés esetén; a (2) bekezdés *a)–h)* pontjai sorolják fel, hogy pontosan milyen magatartások tekinthetők szankciósértésnek, és a (3) határozza meg azt, hogy a (2) bekezdés *a)–g)* pontjaiban felsorolt magatartások akkor is bűncselekménynek minősülnek, ha *súlyos gondatlanságból* követik el őket. Az angol szövegváltozat csak a *serious negligence* kifejezést használja, a *recklessness*, azaz a *tudatos gondatlanság* egyáltalán nem jelenik meg, ahogy a magyar verzióban *súlyos hanyagság* sincs. Megállapítható tehát, hogy ez a normaszöveg is a *serious negligence-súlyos gondatlanság* megfeleltetést használja.

A tervezet 5. cikk (1) bekezdése előírja, hogy hatékony, arányos és visszatartó erejű büntetőjogi szankciókat kell alkalmazni, majd az 5. cikk (3) bekezdés a 3. cikk (2) bekezdés *h)* pontjának iii., iv. és v. alpontjában szabályozott – kizárólag szándékosan megvalósítható – bűncselekmények miatt kiszabható büntetési tétel felső határát legalább egy évben határozza meg. E büntetési tétel alkalmazhatóságához az is

44 2018/1673 irányelv (13) preambulumbekezdés.

45 2018/1673 irányelv 5. cikk.

46 (EU) 2022/2332 tanácsi határozat az uniós korlátozó intézkedések megsértésének az Európai Unió működéséről szóló szerződés 83. cikke (1) bekezdésében meghatározott feltételeknek megfelelő bűncselekményi területnek történő minősítéséről, HL L 308, 2022.11.29., 18–21. o.

szükséges továbbá, hogy a bűncselekménnyel érintett pénzeszköz vagy gazdasági erőforrás értéke legalább 100 000 EUR legyen. Az 5. cikk (4) bekezdés ugyanezen értékhatárhoz és a 3. cikk (2) bekezdése a)–g) pontjaiban, h) pontjának i. és ii. alpontjában, valamint i) pontjában meghatározott elkövetési magatartásokhoz az előzőnél súlyosabb, legalább öt éves büntetési felső határt kapcsol.

Itt is érdemes megemlíteni, hogy a tervezet nem tesz különbséget a szándékos és a gondatlan elkövetés szankciói között, valamint az 5. cikk (4) bekezdés azonos büntetési minimumtételt határoz meg csak szándékosan megvalósítható és mind szándékosan, mind súlyos gondatlansággal elkövethető cselekmények esetére.

5. AZ EURÓPAI UNIÓ BÍRÓSÁGÁNAK ÉRTELMEZÉSE – AZ INTERTANKO-ÜGY⁴⁷

Ahogy korábban már érintettem, a *serious negligence* fogalmát az uniós jogalkotási aktusok nem definiálják, és a fenti elemzésből a fogalomhasználat egységességének lényegében teljes hiánya tűnik ki. Jogszabályi definíció hiányában a fogalom meghatározás ilyen esetekben általában a bírói gyakorlatra marad. A *serious negligence* fogalmát az Európai Unió Bírósága az Intertanko-ügyben elemezte először.

Az alapeljárás felperesei a tengeri fuvarozási ágazat szervezetei csoportját alkotják, amely ezen ágazat lényeges részét képviseli. Az alapeljárás felperesei a kérdést előterjesztő bíróság előtt a 2005/35/EK irányelv végrehajtására vonatkozó jogszervezési vizsgálat – *judicial review* – iránti keresetet indítottak. A *High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court)* 2006. július 4-i határozatával úgy döntött, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából összesen négy kérdést terjeszt az Európai Unió Bírósága elé.⁴⁸ Ki kell emelni, hogy 2005/35/EK irányelv tudattartalom vonatkozásában szándékosságot, tudatos gondatlanságot és súlyos hanyagságot – *intent, recklessness, és serious negligence* – szabályoz.

A negyedik kérdés vizsgálata körében kerített sort a Bíróság a *súlyos hanyagság* fogalmának értelmezésére,⁴⁹ amely során megállapította, hogy a *hanyagság* fogalmát valamennyi jogrendszer tartalmazza, és kimondta, hogy a fogalom olyan – nem szándékos – tevésre vagy mulasztásra vonatkozik, amellyel a felelős személy megsérti a gondossági kötelezettségét. Rögzítette, hogy a *súlyos hanyagság*⁵⁰ fogalma csak ilyen gondossági kötelezettség súlyos megsértésére vonatkozhat,

ezért a 2005/35/EK irányelv 4. cikke értelmében vett súlyos hanyagság úgy értendő, mint amely olyan tevényt vagy mulasztást foglal magában, amellyel a felelős személy súlyosan megsérti a gondossági kötelezettségét, amelyet be kellett volna tartania, és amelyet betarthatott volna képességeire, ismereteire, adottságaira és egyéni helyzetére tekintettel.⁵¹

A lényegi jogértelmezés nem az ítéletben található azonban, hanem a főtanácsnoki indítványban,⁵² amely rögzíti, hogy a *súlyos hanyagság* fogalma a különböző tagállamok jogrendszereiben igen eltérő jelentéssel bírhat, közösségi jogi meghatározás létezéséről azonban a főtanácsnok nem tudott, ezért a Bíróság által kidolgozott, a Közösségi Vámkódex⁵³ 239. cikk (1) bekezdésének második franciabekezdésében szereplő *nyilvánvaló hanyagság* fogalmának alkalmazásához szükséges kritériumokhoz nyúlt vissza. A gazdasági szereplők szakmai tapasztalata szubjektív⁵⁴ kritérium, míg a gondosság az a feltétel, amelynek valamennyi gazdasági szereplőnek meg kell felelnie. Következésképpen a *súlyos hanyagság* a gondossági kötelezettség különösen komoly megsértését jelenti, megállapításához ugyanakkor nem feltétlenül szükséges annak tudata, hogy valószínűleg káreset következik be.⁵⁵ Ugyanez azonban már nem mondható el a *tudatos gondatlanságról*, amelynek fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az feltételezi a káreset valószínű bekövetkeztének tudatát.⁵⁶

6. KRITIKAI ÉSZREVÉTELEK

A fenti elemzés alapján egyértelműen megállapítható, hogy a különböző európai uniós irányelvek, illetve kerethatározatok eltérő nyelvezetet alkalmaznak a gondatlanság formái esetében, definíció viszont egyik normában sem található. A különböző jogalkotási aktusok egy adott nyelven többféle eltérő terminológiát használnak; meglehetősen nagy szórás mutatkozik a különböző nyelvek szóhasználatában egy adott jogalkotási aktus tekintetében, továbbá nem mindegyik normában található meg a tudattartalmak teljes palettája sem. A magyar normaszövegek a *hanyagság, súlyos hanyagság* és a *súlyos gondatlanság* terminusokat használják, ez pedig nem kedvez az egységes értelmezésnek, sőt, az is kérdéses, hogy lehetséges-e egyáltalán egységes értelmezés. Fontos lenne többek között annak eldöntése, hogy a kérdéses fogalmi körbe vonható magatartások a *gondatlanság* kategóriájában értelmezhetők – tehát akár *luxuriaként*, akár *negligentiaként*,

47 C-308/06.

48 Az Európai Unió Bíróságának ítélete a C-308/06. sz. ügyben. International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko) and Others. [ECLI:EU:C:2008:312] (a továbbiakban: Intertanko-ítélet) 28–29. pont.

49 A kérdés arra irányult, hogy sérti-e a 2005/35/EK irányelv 4. cikkében szereplő *súlyos hanyagság* kifejezés a jogbiztonság elvét, és ha igen, úgy érvénytelen-e ennyiben a 4. cikk (Intertanko-ítélet 29. pont).

50 Érdemes megjegyezni, hogy az Intertanko-ítélet magyar nyelvű szövegében – a 25. és 72. pontban – javításra került a *hanyagság* megjelölés *súlyos hanyagságra*, tehát a Bíróság is észlelte a szövegnek ezt a problémáját, ettől még azonban a jogszabályszoveg hivatalosan nem került helyesbítésre.

51 Intertanko-ítélet 75–77. pont.

52 Juliane Kokott főtanácsnok indítványa a C-308/06. sz. ügyben. International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko) and Others. [ECLI:EU:C:2007:689] (a továbbiakban: Főtanácsnoki indítvány).

53 2913/92/EGK rendelet a Közösségi Vámkódex létrehozásáról, OJ L 302, 19.10.1992, p. 1–50. o., magyar nyelvű különkiadás: 2. fejezet, 4. kötet, 307–356. o. (hatályon kívül helyezve: 2016. április 30.).

54 A magyar nyelvváltozat *objektív* mércéről ír, de valószínűleg elírásról van szó. Ehelyütt érdemes kitérni arra is, hogy a Főtanácsnoki indítvány 104. pontjának magyar szövegváltozata az angolhoz képest néhány kisebb-nagyobb eltérést tartalmaz. Tekintettel arra, hogy az ügy eredeti nyelve az angol volt, ezért ezt a változatot tekintettem elsődlegesnek, és saját szövegmagyarázatomban némileg eltértem az eredeti magyar fordítástól.

55 Főtanácsnoki indítvány 103–104. pont.

56 Főtanácsnoki indítvány 101. pont.

akár e fogalmak mellett –, vagy az eggyel kisebb halmazban, a *hanyagság* fogalmán belül. Utóbbi esetben a vizsgált fogalom kívül esne a *luxuria* körén, és csak a *negligentia* vonatkozásában lenne értelmezhető. Álláspontom szerint a vizsgált fogalom egységes értelmezését leginkább az teszi problémássá, hogy bizonyos normákban megtalálható az *intent* mint szándékos elkövetés mellett a *recklessness* mint *tudatos gondatlanság* és a *serious negligence* mint *súlyos hanyagság*, de főként az újabb jogalkotási aktusok az *intent* mellett csak a *serious negligence* fogalmát vezetik be – tehát ezekben az esetekben hiányzik a *recklessness* –, viszont nem logikus a tudatos gondatlanság elkövetési tudattartalomként való kizárása. Ennek megfelelően okkal adódik a következtetés, hogy az utóbbi normákban a *serious negligence* a komplett gondatlanság-fogalomra vonatkozik. Ebből az következhet, hogy a *serious negligence* tartalma nem egységes, hanem attól függ, hogy áll-e mellette *recklessness*, vagy nem.

Rögzíteni szükséges továbbá, hogy az elemzett jogalkotási aktusok, illetve tervezetek mindegyikében megjelenik a *serious negligence* fogalma, azonban a 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezet esetében válik igazán aggályossá a használata, és a korábban ismertetett problémák – ismeretlen volta a magyar jogban, illetve jogszabályi definiálatlanságának hiánya – itt okozhatnak érdemi implementációs nehézségeket.

Mivel a magyar jog nem ismeri a fogalmat, ezért az irányelvek *serious negligence* fogalmára vonatkozó rendelkezéseinek átültetése akként lehetséges a tagállami jogrendszer érdemi sérülése nélkül, hogy a magyar jogszabály lényegében szigorúbb szabályozást tartalmaz az uniós irányelvben rögzített minimumelvárásnál, tehát a magyar törvény minden gondatlan elkövetést büntetni fog. Ez a módszer mindegyik fent vizsgált jogalkotási aktusnál működik, azonban a 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezet esetében kérdéseket vet fel. Az 5. cikk (2) bekezdésében meghatározott büntetési tétel ugyanis olyan magas, hogy annak gondatlan bűnösségű bűncselekményi alakzatokra történő bevezetése teljesen felborítaná a Btk. büntetési rendszerét, kezelhetetlen aránytalanságokat, illetve túl szigorú büntetési tételrendszert eredményezne. Ha a jogalkotó implementálja a büntetési tételt az érintett környezeti bűncselekmények tekintetében, felborul a büntetési rendszer egyensúlya, ha pedig amellett dönt, hogy a büntetési tétel a Btk.-ba való beépítése mellett az egységes büntetési rendszert fenntartva ehhez más bűncselekmények esetében is, általánosságban hozzáigazítja a büntetési kereteket, lényegében észszerűtlenül szigorú büntetések jönnek létre. Ennek megfelelően a jelenlegi normaszöveg mellett nem szerencsés a jövőbeli környezetvédelmi büntetőjogi irányelv implementációja oly módon, hogy a magyar jogba az irányelvben *serious negligence* tudattartalommal megvalósuló cselekmények *egyszerű gondatlansággal* elkövethető cselekményekként kerülnek átültetésre.

Az Intertanko-ítélet által szolgáltatott – sajnálatos módon meglehetősen tautologikus – értelmezés körében megállapítható, hogy a Bíróság a *súlyos hanyagság* fogalmát lényegében a gondossági kötelezettség súlyos megsértésével magyarázza. A Főtanácsnoki indítvány egy vámjogi érvelést emel át az ügybe, amely önmagában szintén nem büntetőügy, hanem lényegében egy angol közigazgatási per, amelyben előzetes döntés-

hozatalt kezdeményezett az angol közigazgatási bíróság. A Főtanácsnoki indítvány a *súlyos hanyagság* mellett elemzi ugyan a *tudatos gondatlanságot* – azaz a *recklessness* fogalmát – is, azonban a *súlyosság* kritériuma kevésbé kerül jobb megvilágításba. Meg kell továbbá említeni azt is, hogy az ügy tárgya egy olyan norma elemzése, amely esetében megjelenik mind az *intent*, mind a *recklessness*, mind a *serious negligence*, de a tárgyalás alatt álló irányelvtervezetek esetében nincs külön *tudatos gondatlanság (recklessness)*, ezért továbbra is kérdéses, hogy a *serious negligence* pontosan milyen magatartási körre terjed ki, értelmezhető-e egységesen.

7. KÖVETKEZTETÉSEK

7.1. A LEHETSÉGES ÉRTELMEZÉSI MEGOLDÁS

Sajnálatos módon igen kevés valódi tényyszerű megállapítást lehet tenni a *serious negligence* uniós jogi fogalmával kapcsolatosan, azonban annyi biztos, hogy a jogszabályi definíció hiányzik, a fogalomhasználat egyáltalán nem egységes, az uniós jogalkotó nem törekszik sem a fogalom meghatározására, sem annak büntetőjog-dogmatikára jellemző, rendszerszintű, konzekvens használatára, az egyetlen bírói értelmezés pedig nem büntetőjogi alapon áll, ráadásul igen sok kérdést vet fel, és egyáltalán nem részletes. Ennek ellenére bizonyosnak tekinthető, hogy az uniós jogalkotó a *serious* kitéltet nem véletlenszerűen alkalmazza – ellentétben a szándékos-gondatlanság körében tapasztalható, teljesen esetleges szóhasználattal –, hanem a *serious negligence* esetében minőségi többletet kíván megjeleníteni a *negligence*hez képest.

A fenti ellentmondások, következtetlenségek álláspontom szerint csak abban az esetben érthetők meg, ha kilépünk a büntetőjog-dogmatikai keretektől, és a *serious negligence* fogalmát nem a *luxuria-negligentia* büntetőjogi keretében helyezzük el – mivel abban az eddigi vizsgálat tükrében nem helyezhető el megnyugtató módon –, hanem egy jogpolitikai programként, lényegében köznyelvi szinten megfogalmazott igényként tekintünk rá, amely szerint a nem szándékos, de az elvárt kötelezettségek durva megszegése, semmibevétele útján elkövetett gondatlan cselekményeket büntetni kell. Ekként a *súlyos* kitétel nem büntetőjog-dogmatikai *terminus technikus*ként, hanem köznyelvi kifejezésként értendő, így a *serious negligence* mint fogalom az irányelvek implementációja során, a kodifikációs folyamatban mindenkor figyelembe veendő tényező ugyan, de a magyar büntetőjogi terminológiába való szó szerinti átültetése nem szükséges és nem indokolt.

7.2. AD ABSURDUM

Az alábbi eszmefuttatás annak az abszurd helyzetnek a bemutatására szolgál, amely esetében a *serious negligence* fogalmát büntetőjogi *terminus technicus*ként valamilyen módon mégis el kellene helyezni a magyar jogrendszerben. A fogalmat tartalmazó irányelv implementációja során a *serious negligence* magyar jogszabályi fogalmát – véleményem szerint valószínűsíthetően *súlyos gondatlanságként* – meg kellene jeleníteni

a Btk.-ban. Ugyan az átültetés pontos mikéntje nagyban függ az irányelv végleges szövegétől, annyi bizonyos, hogy igen kreatív kodifikációs megoldásokra lenne szükség.

Ahhoz, hogy a fogalom a Btk. Általános Részébe, törvényi definícióként bekerüljön – ahogy az az osztrák jogban történt 2015-ben a 2008/99/EK irányelvre tekintettel, ekkor ugyanis beépítésre került az osztrák büntetőkódexbe az addig ismeretlen súlyos gondatlanság fogalma⁵⁷ –, lényegében alapvető szinten lenne szükség a magyar büntetőjog újragondolására, amely egyrészt jogalkotói szempontból is hatalmas kihívás lenne, másrészt több évszázad teljes büntetőbírói gyakorlata és jogdogmatikája válna jogtörténetté, a legkevesébe sem szolgálva a megszilárdult bírói gyakorlatot mint a jogbiztonság egyik alappilléret. Amennyiben ugyanis a *súlyos gondatlanságot* külön büntetni rendelnénk, azzal megbontanánk a gondatlanság egységes értékelését. *Luxuria* és *negligentia* között dogmatikai megkülönböztetés ugyan van, de az értékelésük azonos, tehát a magyar büntetőjog nem ismer olyat, hogy egy cselekmény csak az egyik vagy csak a másik gondatlan alakzat esetén büntetendő. A *súlyos gondatlanság* külön szankcionálásával a jelenlegi, csupán dogmatikai elhatárolás hirtelen alapvető, büntetőjogi felelősséget megalapozó vagy kizáró tényezővé válna. A magyar jogtól teljesen idegen lenne ez a megoldás.

Egy másik lehetséges eset, hogy a *súlyos gondatlanság* helye a Különös Részben lenne, egyes kifejezett törvényi tényállások alapeseti tényállási elemeként; esetlegesen egy gondatlan eset minősítő körülményeként is meg-

jelenhetne a gondatlanság *súlyossága*. Ebben az esetben akár a törvényi tényállásokhoz fűzött külön értelmező rendelkezésbe is bekerülhetne a definíció, de a szó szerinti implementációs kötelezettségnek a fogalom pusztá megjelenítésével is eleget lehetne tenni, a tartalom kimunkálását pedig a bírói gyakorlatra lehetne hagyni, amely ihletet meríthet más jogágak ítélkezési gyakorlatából.⁵⁸ Ez a gondolatmenet sajnálatos módon szintén ütközik a magyar büntetőjog alapelveivel, mivel a *súlyos gondatlanság* különös részi elhelyezésével ugyanúgy azt mondanánk ki, hogy a fogalom nem illeszkedik a hatályos gondatlanság keretei közé, tehát lényegében egy harmadik fogalom a *luxuriához* és a *negligentiához* képest. További probléma a gondolatmenettel, hogy a gondatlanság kérdése tipikusan általános részi kérdés, ezért a Különös Részben való szabályozása mind jogdogmatikai, mind jogtörténeti hagyományainkkal teljes mértékben ellentétes lenne.

Záró gondolatként újra ki kell emelni, hogy – az előbbiekben felvonultatott, abszurditásba hajló megoldási lehetőségeket is látva – a *serious negligence* nem értelmezhető a magyar büntetőjog-dogmatika szintjén *terminus technicus*ként, az nem feleltethető meg a gondatlanság egyik büntetőjogi formájának sem. Hangsúlyozni szükséges ugyanakkor: ennek ellenére fontos fogalomról van szó, amelyre az uniós jogalkotási aktusok átültetése során figyelemmel kell lenni azzal, hogy a szó szerinti implementációt el kell kerülni.

57 Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen (Strafgesetzbuch – StGB) §6 (3) bekezdés.

58 A polgári bírói gyakorlat szerint a súlyos gondatlanság általában akkor állapítható meg, ha a gondosságnak az elhanyagolása olyan feltűnő mértékű, hogy súrolja a szándékosság, az eredmény kívánásának határát. A súlyos gondatlan magatartásokat a felelőtlenség, az esetleges hátrányos következmények iránti nagyfokú közömbösség jellemzi {BH2021. 39. [19]}. Főképp a 851-es számú környezeti büntetőjogi irányelvtervezetben szabályozott tényállásokra jellemző, hogy megvalósításuk több esetben foglalkozási szabály megsértését is jelentheti egyben, ezért okkal adódik a kérdés, hogy a munkajog miképp kezeli a büntetőjog által egyelőre ismeretlen súlyos gondatlanságot. A munkaügyi bírói gyakorlat is foglalkozott a fogalommal a munkavállalói kárfelelősség körében, és az itt tett megállapítások a civilisztikai esetjoghöz hasonlatosak, tekintettel arra, hogy a súlyos gondatlanság és a – foglalkozási szabályok megszegésére vonatkozó – feltűnő közömbösség között a gyakorlat lényegében egyenlőséglet tesz {BH2005. 370.; BH2017. 70. [28]}.

Szilágyi Gábor*

A bitorlás jogintézményének megjelenése és jelentősége az iparjogvédelem körében I.

1. BEVEZETÉS

A témaválasztás alapját az a felismerés adta, hogy a szellemi tulajdon-védelem napjainkra a kiemelt gazdasági és társadalmi súllyal rendelkezik. Az iparjogvédelemmel – bár a szellemi tulajdon egyik nagy főcsoportja –, elhanyagolható módon foglalkozik a tudományos kutatás és közéleti párbeszéd. Ezzel ellentétben a tudományos munkák viszonylag nagy számban dolgoznak fel szerzői jogi kérdéseket, amelyek a szellemi tulajdon másik nagy – és szintén nem jelentéktelen – főcsoportját képezik.

A szellemi tulajdon védelmének gondolata nem új keletű kérdés, gyökerei az ókorba nyúlnak vissza. A görög Szübarisz városállamban Krisztus előtt 500 körül már a kizárólagos hasznosítás védelmét élvezhették azok a szakácsok akik az akkori szabályozásnak megfelelő ételeket készítettek.¹ Mindenképp említést érdemel Tattay Levente, aki a „szellemi alkotáshoz fűződő tudat” kifejezést kiválóan használva hivatkozik a görög szobrokra a Kr. előtt 500 körüli szerzők nevének feltüntetésére.² A szabadalmi jog modern gondolatának szerepe azonban a történelemben csak az ipari forradalmak korszakában, a tőkés termelés meghonosodásával kapott kiemelt figyelmet.³ A jogterület lényege abban áll, hogy az államok egyfajta kizárólagosságot biztosítanak a jogosultnak, ami – természetesen – versenykorlátozó hatású. Fel sem merülhet azonban a gondolat, hogy ez a fajta versenykorlátozás jogellenes, ugyanis az állam azzal a közérdekkel biztosítja, hogy azok a gazdasági és – az oltalmi idő lejáratával – a technológiai fejlődést segítsék.

Ha a gazdasági központú gondolkodásunk fókuszába az iparjogvédelmet helyezzük, és szeretnénk elképzelni annak jelentőségét, gondoljunk csak itt egy jól ismert márka logójára, mint védjegyre, akár csak a Google-ra, amelynek hozzávetőleges értéke 44,3 Mrd USD, vagy a Vodafone-ra, amelyet 30,7 Mrd USD-ra becsült a *Forbes* 2011-ben.⁴

Amennyiben az innovációt magyar feltalálói szemüvegen keresztül vizsgáljuk, a bitorlás jelenségét tekintve két híres jog eset juthat eszünkbe a közelmúltból; egyfelől Losonczy Áron LiTraCon fényáteresztő beton – köznyelvben üvegbeton – találmánya és a német Heidelbergcement AG felszólalási eljárása az Európai Szabadalmi Hivatal előtt, másrészt pedig Oroszi László, az irányítósávú sportcipő feltalálója és az Adidas közötti per. Jelen munkában igyekszem az iparjogvédelem csoportját priorálva a bitorlás jogintézményét széles körben bemutatni, és felhívni a figyelmet annak kiemelt fontosságára. Az írás két részletben jelenik majd meg; a második részt a lap következő számában olvashatják.

2. AZ IPARJOGVÉDELEM ELMÉLETI ALAPJAI

A szellemi alkotások tárgyköre mint főhalmaz több alhalmazra bontható különböző szempontrendszerek szerint. A csoportosítás egyik módja lehet az, hogy az adott szellemi alkotás részesülhet-e jogi védelemben vagy nem, gondolhatunk itt példaként a tudományos elméletre, matematikai módszerre vagy üzletvitelre vonatkozó tervre, számítógépes programra, melyet a jogszabály⁵ kifejezetten kizár a szabadalmazható találmányok köréből. Meg kell jegyezni, bizonyos értelemben ezeken a szellemi termékeken ugyan más oltalom, mint például szerzői jogi védelem, fennállhat. Gondoljunk itt példaként arra a matematikai módszerre, ami önmagában nem minősül találmánynak ugyan *ex lege*, de az a tudományos publikáció, amelyben az alkotó ezt leírja, már szerzői jogi védelem alatt áll. A csoportosítás másik nagy módszere már az oltalomazható szellemi produktumok csoportját érinti, és tagozódik a korábban már említett szerzői jogra és iparjogvédelemre. A két oltalmi forma közötti hasonlóságokat és eltéréseket a következő ábrán mutatom be.

* Szilágyi Gábor: Budapesti Gazdasági Egyetem, tanársegéd; Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, PhD-hallgató.

1 (Ford E., 1960) 431. o.; (James E., 2011)

2 (Tattay, A szellemi alkotások joga, 2001) 13. o.

3 (Papp, 2013) 42. o.

4 (Stonefield, 2011)

5 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról 1. § (2) bekezdés a)-d) pont.

	Szerzői jog	Iparjogvédelem
Oltalom keletkezése	A mű megalkotásával automatikusan jön létre	Hatósági elismerést (nemzeti, EU, nemzetközi) igényel
Védelem tárgya	Egyéni eredeti jellegű művészeti, irodalmi, tudományos alkotás	Oltalmi formánként eltér
Oltalmi idő	A szerző életében és halálától számított 70 év (PMA)	Oltalmi formánként eltér
Területi hatály	A jogvédelem szinte valamennyi országban létrejön a kölcsönösség elve alapján	Csak meghatározott földrajzi területen hatályos
Mi részesülhet védelemben?	Minden egyéni eredeti jellegű művészeti, irodalmi, tudományos alkotás, függetlenül annak minőségétől	Csak (oltalmi formánként) meghatározott feltételeknek megfelelő alkotás

1. ábra – A szerzői jogi és az iparjogvédelem összehasonlítása

Forrás: a szerző saját ábrája

Tekintettel a dolgozat témájára, a szerzői jogi kérdésekre csak hivatkozásjelleggel szeretnék reflektálni, ahol az a kifejtés sajátosságai miatt elengedhetetlen, de körültekintő módon a továbbiakban már csak az iparjogvédelem kérdését tárgyalom. A 2013-as új Polgári Törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) elkészítése során megjelenő viták ellenére sem változott az álláspont, miszerint a szellemi alkotások jog a polgári jog területéhez kapcsolódik, és annak viszonylag önálló, sajátos területe. Általában az iparjogvédelem – és a szerzői jog – jogviszonyait az alkotáscentrikus gondolkodás jellemzi, kivétel ez alól a védjegyjog.⁶ Ennek háttérében az áll, hogy a védjegyek a kezdetben termékek (később termékek és szolgáltatások) megkülönböztetésének fontos kérdésére adtak, és adnak választ napjainkban is. Az ókori államokban a fegyvereken, edényeken és más dolgokon elsősorban a gyártásuk helyét szimbolizáló jelzéseket helyeztek el, amelyek természet-szerűen a megkülönböztetés eszközei is voltak. A későbbiekben, a középkorban a különböző céhjelzések kerültek a termékekre, mint a kollektív védjegyek előfutárai. Magyarországon

az első ismert védjegy 1351-ből származik, és a Szentgotthárdi Kaszagyár kígyót koronával ábrázoló – megkülönböztetésre szolgáló – védjegye.⁷

A szellemi alkotások tekintetében Magyarországon az első jogszabályok jelentősen lemaradva jelentek meg, köszönhetően a 150 éves török hódoltságnak. Az első norma 1733-ban az utánnyomás elleni védelemről rendelkezett – körülbelül 300 évvel Johannes Gutenberg nyomdagépének megjelenése után –, az iparjogvédelem első jogforrásaként pedig a szabadalmakról szóló első osztrák császári pátens hatályának Magyarországra történő kiterjesztését értelmezzük 1810-ben.⁸

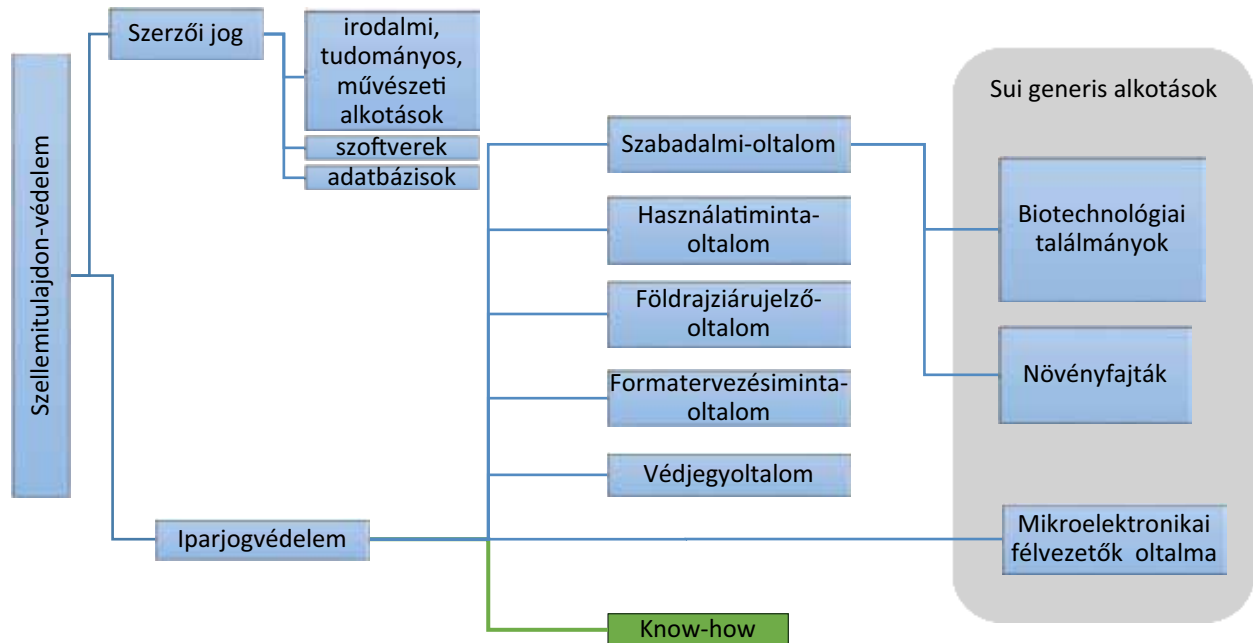
Az iparjogvédelem képét vizsgálva a szerzői joghoz viszonyítva egy viszonylag heterogén jogterületet figyelhetünk meg. Példaként említeném, hogy az európai védjegyjog területén egy nagyon stabil joggyakorlat figyelhető meg, amíg a szabadalmi ügyekben ez a koherencia sokkal kevésbé érhető tetten, gondoljunk csak itt példaként a feltalálói tevékenység megítélésének kérdésére.⁹

6 (Lontai, Faludi, Gyertyánfy, & Vékás, 2017) 15. o.

7 (Vida, 1982) 14. o.

8 (Tattay, A szellemi alkotások joga, 2001) 17. o.

9 (Pogácsás & Ujhelyi, 2022)

2. ábra – A szellemi tulajdon oltalmi rendszere

Forrás: szerző saját ábrája

A szellemi tulajdon oltalmi rendszerét áttekintve az iparjogvédelem klasszikus tárgykörét figyelhetjük meg, annyival szűkítve, hogy a Párizsi Uniós Egyezményben¹⁰ és a WIPO-megállapodásban¹¹ említett tisztességtelen verseny elleni védekezést a versenyjog területén szabályozzák. Az ábrát tovább vizsgálva magyarázatot érdemelnek az általam zöld színnel kiemelt sui generis alkotások, amelyeket sem a Ptk., sem a PUE, sem a WIPO-megállapodás nem említenek meg. Speciális szabályozási igényük miatt az új fogalmak bevezetése és új összefüggések megértése miatt jelentek meg. Az új növényfajták oltalma az Szt. 2002. évi módosításával (2002. évi XXXIX. tv.) került a jogszabályba. A biotechnológiai találmányok szintén a korábban említett módosításkor kaptak helyet a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló törvényben, a 98/44/EK irányelvnek megfelelően.¹² A mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának védelmét sui generis jogszabály 1991-ben vezette be.¹³ A dolgozat tárgyára való tekintettel okainak részletes ismertetése nélkül általánosságban elmondható, hogy ez az oltalmi forma nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (a továbbiakban: SZTNH) elektronikus kutatási adatbázisát használva kizárólag egy topográfiaoltalmat találunk (ügyszám: I9300001), amelyet pedig 1993. szeptember 24-én jelentettek be és 2003. szeptember 24-én szűnt meg az oltalmi idő lejáratára miatt. Az ábrán a know-how-t más színnel ábrázoltam az iparjogvédelem csoportjában. Ennek oka, hogy klasszikus értelemben szokás ebbe a csoportba besorolni. A régi Polgári

Törvénykönyv¹⁴ 86. § (3) és (4) bekezdései szabályozták a szellemi alkotásokhoz fűződő jogok között. Az új Ptk. kihirdetésekor a személyiségi jogok alatt, a 2:47. §-ban találhattuk meg a know-how-ra vonatkozó rendelkezéseket, amelyeket az üzleti titokkal azonos védelemben részesített a jogalkotó. Később az üzleti titok védelméről szóló törvény¹⁵ hatálybalépésével a Ptk.-ból kikerült, és a jogi megítélés is jelentősen átalakult.

Az iparjogvédelem mint diverzifikált jogterület a magyar jogban a polgári jog részeként értelmezhető, azonban a jogalkotó a rá vonatkozó kérdéseket nem a Ptk. keretében szabályozza, hanem ágazati külön jogszabályokban. A Ptk. második könyv negyedik részében a 2:55. § alatt rendelkezik arról, hogy a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni abban az esetben, ha az ágazati törvények valamilyen kérdést nem szabályoznak. Az ágazati törvények pedig több esetben is visszautalnak a Ptk.-ra mint mögöttes jogszabályra. Az iparjogvédelemben az oltalom tárgya egy alkotás, amely jogi oltalmának kiépítéséhez egyéni, alkotói és társadalmi érdek egyaránt fűződik. A létrejött alkotások oltalmának kiépítésékor egy olyan alapjogviszonyt kell megfigyelnünk, amely jogalapot biztosít az alkotáshoz fűződő érdekek érvényesítésére és a rendelkezési jog gyakorlására, erre pedig abszolút szerkezetű jogviszony kiépítésével érhetünk el kizárólagos jogosulti pozíciót. Természetesen – túllépve az oltalom kialakításán – annak hasznosítása körében alapvetően szerződéses kapcsolatokra – például licencia szerződés – kell gondolnunk a feltaláló (jogosult) és a hasznosító között, ahol pedig a kontraktuális jellegből kifolyólag relatív szerkezetű – pozitív tartalmú – jogviszonyokat figyelhetünk meg.¹⁶ A bitorlás esetében vagy az abszolút szerkezetű jogviszony sérül azáltal, hogy például valaki

10 1970. évi 18. törvényerejű rendelet az ipari tulajdon oltalmára létesült uniós egyezmények 1967. július 14-én Stockholmban felülvizsgált, illetve létrehozott szövegének kihirdetéséről (a továbbiakban: PUE).

11 Szellemi Tulajdon Világszervezet létesítő megállapodás (1967).

12 (Tattay, Pintz, & Pogácsás, Szellemi alkotások joga, 2018) 25–26. o.

13 1991. évi XXXIX. törvény a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról.

14 1959. évi IV. törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről.

15 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről.

16 (Lontai, Faludi, Gyertyánfy, & Vékás, 2017) 40–41. o.

a találmányt (alkotást, védjegy stb.) engedély nélkül hasznosítja, vagy a relatív szerkezetű jogviszony bomlik meg, például ha az egyik fél cselekszik hasonlóan.

A szellemi termékek átruházása még megfelelő szándék esetében sem könnyű feladat. Az Egyesült Államokból hozok példát: az IBM egyszerűen nem tudta átruházni harmadik félnek a laptopjain használt ThinkPad védjegyet, kizárólag akkor, amikor az egész személyi számítógép-üzletágot eladta a Lenovónak, nyílt rá lehetősége, hogy a védjegyet is átruházza, és így a védjegy már a másik vállalkozás goodwill-tartalmát erősítse. Ennek oka az volt, hogy a védjegyhez kapcsolódó jogok nem választhatók el azoktól a termékektől és szolgáltatásokról, amelyekre alapvetően – a vásárlók – asszociálnak.¹⁷

3. AZ IPARJOGVÉDELEM JELENTŐSÉGE ÉS ISMÉRVEI

Ahogy a korábbi fejezetekből is látható, a szellemi tulajdon témakörét vizsgálni szinte lehetetlen európai vagy nemzetközi kitekintés nélkül. Fontosnak találtam azonban egy önálló fejezetben foglalkozni ezzel a kérdéskörrel, ugyanis a nemzetközi jogegységesítés és az Európai Unió belső piaci mechanizmusai révén is nagy hangsúlyt fordít a jogsértések – bitorlások – megelőzésére és felszámolására.

Már az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 27. cikke is említést tesz a szellemi tulajdon védelméről, a szerzői jogra alapozva az alkotás védelmének deklarálásával. Az Európai Unió Alapjogi Chartája a 17. cikkben „A tulajdonhoz való jog” cím alatt a második pontban rögzíti, hogy „a szellemi tulajdon védelmet élvez”.

Nem hagyható ki a téma feldolgozása során a 2016. március 22-ig Belső Piaci Harmonizációs Hivatal néven működő, jelenleg Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalának (a továbbiakban: EUIPO) jelentősége, ugyanis számos feladatot lát el a szellemi tulajdonhoz fűződő európai uniós jogok érvényesülésével kapcsolatban, kezeli a gazdátlan művek (árva művek) adatbázisát, és üzemelteti a szellemi jogsértések európai megfigyelőközpontját.

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok gazdasági hozzájárulása igen magas annak ellenére, hogy a köznapi életben sokszor elhanyagolható módon foglalkozunk vele. Általánoságban uniós szinten elmondható, hogy napjainkban 353 db szellemi tulajdon-intenzív ágazat figyelhető meg a korábbi – 2016-os mérés – 342 ágazathoz képest, és körülbelül 2/3 részük esetében több mint egy szellemi tulajdonjog viszonylatában mondható intenzívnek.¹⁸ Az EU-ban 2014–2016 között az összes munkahely 29,2%-át – kb. 63 millió embert – foglalkoztattak szellemi tulajdon-intenzív ágazatok, amennyiben pedig a közvetett munkahelyeket is figyelembe vettük, ez már 38,9%, azaz kb. 83,8 millió ember. Az EU összes „nettó nemzeti jövedelmének” (GDP) közel a 45%-át adták ezen ágazatok azonos időszakban, ez hozzávetőleg 6,6 trillió EUR. Ezekben az ágazatokban a fizetett bérprémium 47%, amely jelentősen magasabb a többi ágazathoz képest. A korábban említett összes munkahely 29,2%; ha részleteiben vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy 22%-ban a védjegyintenzív, 14%-ban a formatervezési minta, 11%-ban szabadalmak és 5,5%-ban a szerzői jogok, kisebb mértékben pedig a földrajzi jelzés- és növényfajta-oltalommal.¹⁹ A fenti adatok alapján jól látható, hogy az iparjogvédelmi oltalmi formák kiemelt gazdasági szerepet mutatnak.

Az EUIPO és az Európai Szabadalmi Hivatal (a továbbiakban: EPO) kutatói 2019-ben újramodellezték az adatokat az új tanulmányban alkalmazottak szerint. A lenti táblázatban a szerzők adatai alapján némileg transzparensabb módon hasonlítom össze a kapott adatokat. Zöld színnel jelöltem, ahol a korábbi adatokhoz képest a 2016-os tanulmány esetében magasabb értéket kaptunk, pirossal, ahol alacsonyabbat az új számítási modell szerint, a 2019-es adatok esetében pedig zölddel jelöltem, ahol a 2016-os évi bázishoz képest magasabb hozzájárulást értek el az ágazatok. Mint jól látható, növekedés figyelhető meg minden ágazat gazdasági eredményeiben. Ha axiómaként fogadjuk el a korábbi állítást, miszerint a szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulásában az iparjogvédelem körébe tartozó oltalmi formák jelennek meg jelentős arányban, elmondható, hogy azok gazdasági súlya kiemelt szerepet tölt be az Európai Unióban.

A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulása	2016-os tanulmány		2019-es tanulmány
	eredeti	a nemzeti számlákra vonatkozó új számítások, új szellemi tulajdon-intenzív ágazatok	
Foglalkoztatás (közvetlen)	27,8%	28,6%	29,2%
GDP	42,3%	44,0%	44,8%
Árukereskedelem összesen	89,3%	88,8%	92,5%
Áruk és szolgáltatások kereskedelme összesen	nem kalkulált	78,1%	81,0%

3. ábra – A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok hozzájárulásának összehasonlítása 2016–2019-es tanulmányok alapján

17 (Arena & Carreras, 2008) 360. o.

18 (EUIPO; EPO, 2019) 7–8. o.

19 (Wajzman, és mtsai., 2016) 4–8. o.

A bitorlás kérdésének vizsgálatakor szerencsés annak a szabadalmi jogban betöltött fogalmából elindulni. A szabadalmi jogban alapvetően a már említett abszolút szerkezetű negatív tartalmú jogviszonyok tekintetében, az előírt tartózkodási kötelezettség megszegésével a cselekvő bitorlást követ el. A bitorlás ebben az értelemben két részre bontható: találmánybitorlásra és szabadalombitorlásra.

A találmánybitorlás is bontható tágabb értelmében vett bitorlásra, és szűkebb – a szabadalmi törvény szerint definiált – értelemben vett bitorlásra. Tágabb értelemben a szabadalombitorlás jelenti a feltaláló személyhez fűződő jogait érő sérelmeket.²⁰ Szűkebb értelemben az Szt. 34. § szerint, ha a szabadalmi bejelentés (szabadalom) tárgyát jogosulatlanul más találmányból vették át. Ebben az esetben a polgári jogi norma jogkövetkezménye lehet a bitorlás tényének megállapítása és a kártérítés követelése a polgári jogi felelősség szabályai szerint, amit pedig a sértett vagy a jogutódja követelhet. A találmánybitorlás kérdést érintve fontos felhívni a figyelmet egy döntvényre is. A jogesetben egy vérnyomásmérő készülék bitorlási eljárásában a bíróság kimondta, hogy a „*találmánybitorlás miatt a sértett akkor is indíthat keresetet annak megállapítására, hogy a szabadalom őt illette, ha időközben a szabadalmi oltalom lemondás folytán keletkezésére visszamenő hatállyal megszűnt*” (EH2006. 1514.).

Szadalombitorlásról (Szt. 35. §) akkor beszélünk, ha a szabadalmi oltalom alatt álló találmányt hasznosítják jogosulatlanul. Ez esetben két érdekes döntvényre szeretném felhívni a figyelmet a munkában. Az egyik jogesetben egy eljárási szabadalom (lajstromszám: 214.849, eljárás gépkocsialvázszerkezések eredetiségének megállapítására) bitorlása kapcsán indult eljárás, végső soron nem volt megállapítható a jogsértés, de a bíróság rámutatott, hogy akár közigazgatási szerv is követhet el szabadalombitorlást.²¹ A másik a korábban már említett irányításos futballcipő (222 806 lajstromszámú „Sportcipő”) esete, ahol többek között a szabadalombitorlással elért gazdagodás megtérítésére vonatkozóan találhatunk iránymutatást.²²

Ha a bitorlás a tudományos gondolkodásunk központi tárgya, akkor a hamisítás fogalmától sem tekinthetünk el. A hamisítás a bitorlásnak egy megjelenési formája – leginkább köznyelvi fogalom –, amellyel gyakran találkozhatunk az iparjogvédelmi oltalmi formák között. Gondoljunk itt példaként a szabadalmak esetében akár a hamis gyógyszerekre, vagy a védjegyek tiltott felhasználása révén a védjegy mint árjelző

felhasználására egy hamisított ruhanemű esetén! A hamis árukról általában silány minőségű és nagyon olcsó termékek jutnak eszünkbe. Megfigyelhetők kifejezetten jó minőségűnek mondható hamis termékek is, a piacinál alacsonyabb áron. A hamis termékek saját részre történő vásárlása, sokak szerint nem kifogásolható magatartás. Olcsóbb, és így pénzt takarít meg a háztartás hallhatjuk makro szinten vizsgálódva. Azonban – ha jobban megfigyeljük a piacot – láthatjuk, hogy a hamisított termékekért fizetünk általában a legtöbbet, ugyanis a márkajelzés nélküli ún. „unbranded” termékek olcsóbbak, mint a hamisított társaik, így valójában többet fizetünk a hamisított termékért, mivel ott az általában a márkajelzés nélküli produktumot vesszük meg, valamilyen védjeggyel jogtalanul megjelölve. Eddig kizárólag csak a pénzben mért különbségekről ejtettem szót, de nem szabad elfelejteni a hamisított és az eredeti termék közötti minőségi különbségeket sem. Amíg egy ruhánál általában csak kellemetlenséget jelent, ha annak silány a minősége, egy kozmetikumnál a szervezetre veszélyes lehet, vagy egy gyerekjáték vagy gyógyszer esetében halálos következményei is lehetnek a rossz árunak. A hamisítás makroszinten hatalmas gazdasági károkat okoz, így egyértelműen kimondható, hogy káros hatással van a társadalomra.

Amennyiben az iparjogvédelem keretében beszélünk a bitorlás alapvető jellemzőiről, fontos szétválasztanunk első körben, mert generális igazságok kijelentése ezen a területen is csak korlátozottan tehető.²³ Kiemelt szerepet kap az ügy összes körülményének részletes megismerése, és az annak függvényében hozott adekvát döntés.

Bár már a korábbiakban is felhívtam a hamisítás és a bitorlás közötti összefüggésekre a figyelmet, fontosnak tartom elmondani, hogy az Európai Unióban a 11 legfontosabb gazdasági ágazatban éves 18 686 milliárd forint veszteséget okoz a hamisítás, amely az összes uniós értékesítés 7,4% részét teszi ki. Ugyan ez az adat Magyarország viszonylatában évi 223,6 milliárd forint, az elmaradt forgalom pedig a 11 ágazat összesített forgalmának 10,5% részét jelenti. A hamisítás nemzetgazdasági jelentősége több annál, mint hogy az állam bevételektől esik el közvetetten az adók révén. A gyártók kisebb gyártási volumenben termelnek, mint amennyit hamisított áruk nélkül termelnének, ennek okán pedig kevesebb embert alkalmaznak a gyártáshoz. Empirikus adatokat ugyan ezen a területen nem nyerhetünk adatbázisokból, de elmondhatjuk, hogy becslések szerint ez a jelenség uniós szinten 468 ezer munkahely megszűnéséhez vezethetett közvetlenül.²⁴

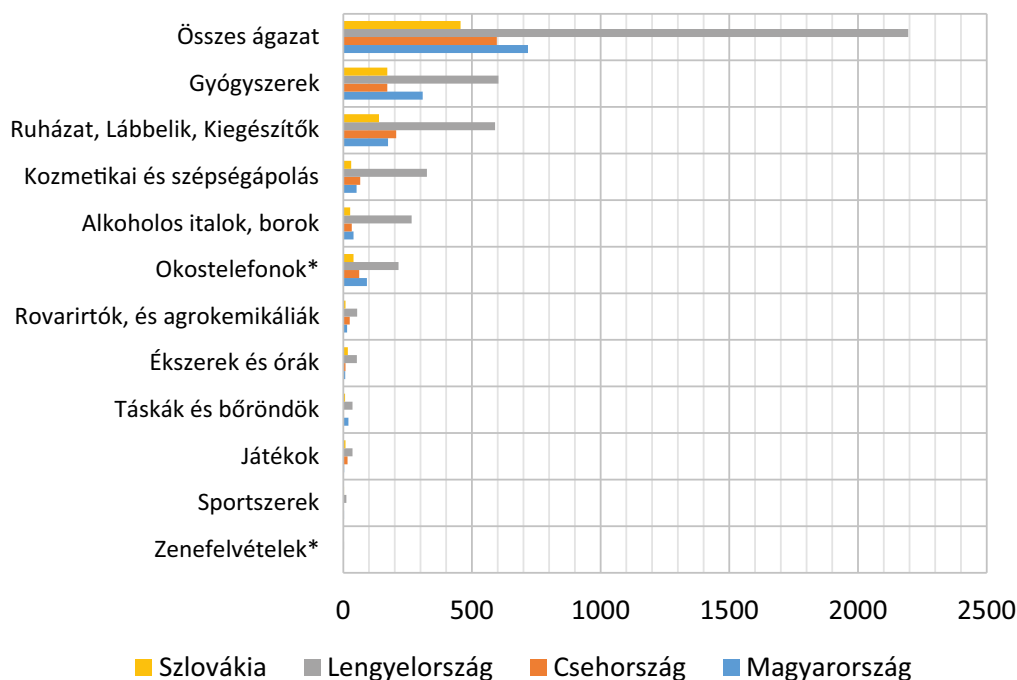
20 (Lontai, Faludi, Gyertyánfy, & Vékás, 2017) 323. o.

21 „Elvileg nem zárható ki, hogy a közigazgatási szerv – akár hatósági jogkörében kifejtett – tevékenysége szabadalombitorlást valósítson meg. Eljárási szabadalom esetén azonban a találmány tárgyát képező eljárás használata vagy másnak az eljárás használatra való ajánlása meríthetné ki a szabadalom hasznosítását.” (BH2014. 5. 141.)

22 „A szabadalombitorlással elért gazdagodás meghatározása során ezert a bíróságnak a speciális futballcipők nagy- és kiskereskedelmi, illetve promóciós jellegű értékesítési adataiból kell kiindulnia” (ÍH2016. 142.)

23 (Csécsy, Az iparjogvédelem heterogenitása, 2018)

24 (EUIPO, 2019)

*A zenefelvételek esetében kizárólag a 2015-ös adatokat, amíg az okostelefonok esetében kizárólag a 2016-os adatokat tartalmaz az ábra

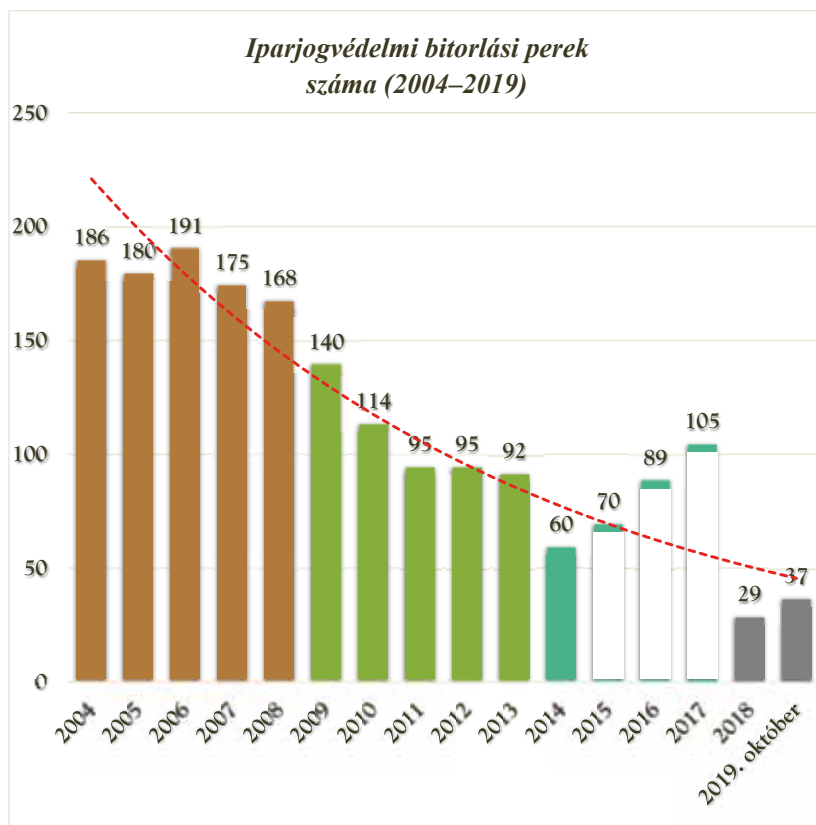
4. ábra – A hamisítás gazdasági költségei a V4 országokban 2012–2016 (millió €)

Forrás: a szerző saját ábrája

A fenti ábrán az összehasonlításhoz diagrammot készítettem, és az értékek szerint rendeztem a visegrádi négyek országaiban a hamisítás okozta gazdasági veszteségeket. Az adatokat millió euróban értelmezve egy rendkívül jelentős negatív gazdasági eredmény rajzolódik ki előttünk. Mint az ábrán is látható, a hamisítás okozta gazdasági veszteségek a V4-es országokban közel azonos szinten alakulnak a különböző ágazatokban, átlagos háromszoros kiugrást az összes adatsorban Lengyelország esetében figyelhetünk meg – ágazattól függetlenül. A hamisított termékek között a gyógyszerek vannak szinte a legmagasabb számban – Csehország kivételével – az összes V4-es országban, ezeket a ruházati termékek követik. Érdeemes megemlíteni, sajnos, hogy Magyarországon kb. egynegyeddel nagyobb a gyógyszerhamisításából származó gazdasági hátrány, mint Szlovákiában vagy Csehországban.

4. A BITORLÁSI PEREK JELLEMZŐI

Ahogy minden más eljárásban, az iparjogvédelmi jogérvényesítési kérdésekben is érzékelhető bizonyos látencia. Ennek okai többfélék lehetnek, bizonyos esetekben ez viszont súlyos jogkövetkezményekkel járhat a jogosult számára közvetlen és közvetett módon. Közvetlen hátránynak értékelhetjük a jogérvényesítés elmaradásából származó gazdasági hátrányt. Amíg a közvetett hátrányról beszélhetünk a védjegyek esetén, ha a jogosult koherens módon elmulasztja a – bírósági – jogérvényesítést, nem lép fel a bitorlóval szemben, és a védjegy ezáltal oly mértékben devalválódik, hogy elveszíti megkülönböztető képességét.

5. ábra – Iparjogvédelmi bitorlási perek száma (2004–2019)

A fenti ábrán az iparjogvédelmi bitorlási perek számának alakulását figyelhetjük meg a magyar bírósági rendszerben. A diagramra felrajzoltam az adatok exponenciális trendvonalát piros színnel. Mint láthatjuk, a trendvonalon csökkenő eljárászámmal figyelhetünk meg, ennek magyarázata azonban kiegészítésre szorul.

Amennyiben klasztereket képzünk,²⁵ a diagramon barna színnel jelöltet a „Hőskorszak” csoportjának nevezhetjük, amely 2004–2008 között zajlott, és a következők jellemzik: az évi átlagos ügyérkezés 150–200 db között mozog, a bitorlási perek száma évente átlagosan 180 db. A jogrendszerben megjelennek a közösségi védjegyjog és az ehhez kapcsolódó peres eljárások. A bírósági ügyekben az ún. áruhamisítási eljárások dominálnak. Szintén magas számban figyelhetők meg a volt szocialista állami vállalatok privatizációja révén kialakult védjegyviták is.

A második csoportot (zöld színnel jelölve) „A gazdasági válság korszakának” nevezhetjük, amely 2009–2014 között zajlott. Jellemzője az ügyérkezés körülbelül felére csökkenése a korábbiakhoz képest. Átlagosan évi 107 bitorlási eljárás zajlott. Szintén megfigyelhető az internet és az ehhez kapcsolódó jogi kérdések megjelenése is.

A harmadik csoportot (türkizzel jelölve) nevezhetjük a „Válság utáni korszaknak”, amely időben 2015–2017 között zajlott. Az évi átlagos bitorlási perek száma 81 volt. A korszakot

a domainnévvel és az internetes használattal kapcsolatos jogviták dominanciája jellemezte.

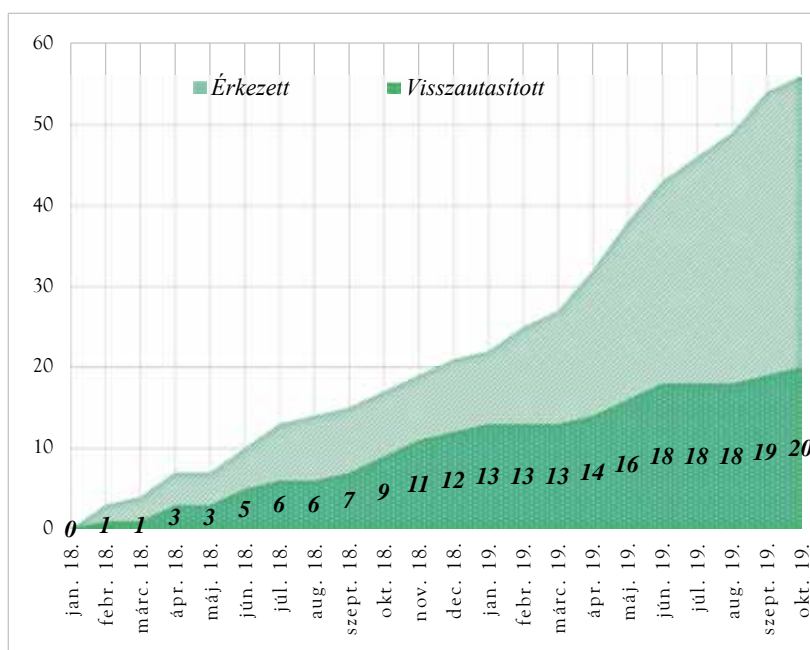
Az utolsó csoportot (szürke színnel jelölve) „Az új Pp.²⁶ hatálybalépésének korszakaként” nevezhetjük meg, amely 2018. január 1-jétől napjainkig látszólag átrajzolta a bitorlási peres eljárások mintázatát – megjegyzem, a polgári peres ügyekben az új Pp. hatálybalépése óta generálisan csökkent az eljárások száma, nem kizárólag csak az iparjogvédelmi ügyekben. Elmondható azonban, hogy az új polgári perrendtartási törvény hatálybalépése óta bizonyos új trendek figyelhetők meg a bitorlási perekben; a hatályosított európai szabadalmak előtérbe kerültek, és a szerzői jog mintegy iparjogvédelmi jogi alternatíva kezdett el funkcionálni, továbbá pedig szintén figyelmet kapott az üzleti titok és know-how²⁷ szerepe is.

Általánosságában említést érdemel még annak a jelentősége is, hogy az ügyteher csökkenésével nem feltétlenül arányosan csökken a bíróságok munkája jelen ügyekben, ugyanis a korábbi nagy mennyiségű, egyszerűen megítélhető ügyeket napjainkra bonyolultabbak váltják fel. Több olyan határeset-szituációt peresítenek a felek, amelyek megítélése csak rendkívüli körülmények mellett lehetséges. A perek kimenetele a korábban ismertetett okok miatt egyre kiszámíthatatlanabbá válik, fogalmazhatunk úgy is, hogy a volatilitás folyamatosan nő.

25 (Csóti, Az új Pp. alkalmazásának tapasztalatai a szellemi alkotásokkal kapcsolatos perekben és nemperes eljárásokban, 2019)

26 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról – hatályos: 2018. január 1-jétől.

27 2018. évi LIV. törvény az üzleti titok védelméről.

6. ábra – Érkezett és visszautasított iparjogvédelmi bitorlási keresetlevelek száma

Mint a fenti ábrán is látható, az új polgári perrendtartási törvény hatálybalépése óta a bíróságokra érkezett iparjogvédelmi bitorlási tárgyú keresetlevelek száma növekvő trendet mutat, igaz, közel arányosan növekedett a visszautasítások száma is. A kezdeti alacsony számú keresetlevél-beadás magyarázható, a korábbi ábrán 2017-ben bemutatott magas számú keresetlevél-beadással. A korábbi kijelentésből pedig arra következtethetünk, hogy az új törvény hatálybalépése előtt nagy számban érkeztek be olyan keresetlevelek, amelyeket a felek pertaktikai okokból, vagy pusztán az új eljárási törvény gyakorlati ismeretének hiánya miatt korábban nyújtottak be. Megfigyelhető, hogy egy évvel a hatálybalépés után – 2019 januárját követően – a visszautasítások száma már alacsonyabb ütemben növekszik, mint a beadott keresetlevelek száma, ami biztató eredménynek mondható.

5. A JOGÉRVÉNYESÍTÉS RENDSZERE

A jogérvényesítési rendszereket feldolgozó íráások nagy része a jogérvényesítés fogalmát szűk értelemben értelmezi, és a peres jogérvényesítésre fókuszál. Ahogy 1850-ben Abraham Lincoln, az Amerikai Egyesült Államok elnöke mondta: „Ne bátorítsátok a pereskedést!”²⁸ fontos rávilágítani, hogy a jogérvényesítésnek a per nem a kizárólagos eszköze. Ahogyan számos esetben a jogsértést elkövető nem rosszhiszemű, és csak pusztán bizonyos ismeretek hiánya miatt okoz jogsértést, elmondható az a megállapítás is, hogy bizonyos esetekben a peren kívüli jogérvényesítés a sérelmezett jogi magatartás feloldásának a gyorsabb, olcsóbb és hatékonyabb módja. Az első lépés lehet a jogsértés abbahagyására felszólító levél kézbesítése, amely a lehető leggyorsabb módon rendezheti a vitás kérdést. A felszólító levelek hatására abbahagyott jog-

sértések számára vonatkozó adat nem áll rendelkezésünkre, de vélelmezhető annak sikeres megjelenése. Bizonyos esetekben előírás a peres eljárás megindítása előtt, hogy a felek próbálják meg peren kívül felszólítani egymást, és úgy rendezni a vitás kérdést.

Napjainkban egyre inkább növekvő szerepet kap a peren kívüli jogérvényesítési lehetőségek közül a mediáció, hasonlóan sok más ügyszékhöz, a szellemi tulajdon tárgyú ügyekben is megjelent a mediációs eljárást. Magyarországon a jogszabály lehetőséget ad,²⁹ hogy mediátorként az IM névjegyzékében szereplő személyekhez forduljanak a felek. Az alternatív vitarendezésre (ADR) a WIPO előtti eljárásokban 1994 óta van lehetősége a feleknek. Ezekben az ügyekben a WIPO Arbitration and Mediation Center (Választottbírói és Mediációs Központ) munkája ismeretes. Hasonlóan a nemzeti mediációs eljárásokhoz olcsóbb és gyorsabb, mint a peres eljárás. Az eljárást szerződésben kiköthetik a felek, megállapodásuk szerint a pert megelőzően kérhetik, vagy abban az esetben, ha az egyik fél kérelmezi, és ha a másik fél hozzájárul. Évről évre nő a WIPO előtti alternatív vitarendezési eljárások száma. Az eljárás számos országban és nyelven folytatható le. A WIPO alternatív vitarendezési ügyekben a vitatott összegek 15 000 és egymilliárd USD között változtak.³⁰ Az EUIPO előtti eljárásokban szintén lehetőség van a mediációs eljárás igénybevétele. Ezekben az esetekben az eljárás javaslatra indulhat bizonyos ügyekben. 2018-ban összesen 52 mediációs esetet javasoltak, amelyekből 2018-ban összesen 6 elfogadott mediációs eljárás történt.³¹ Az EUIPO mediációs eljárása 2011 óta ingyenesen vehető igénybe.³²

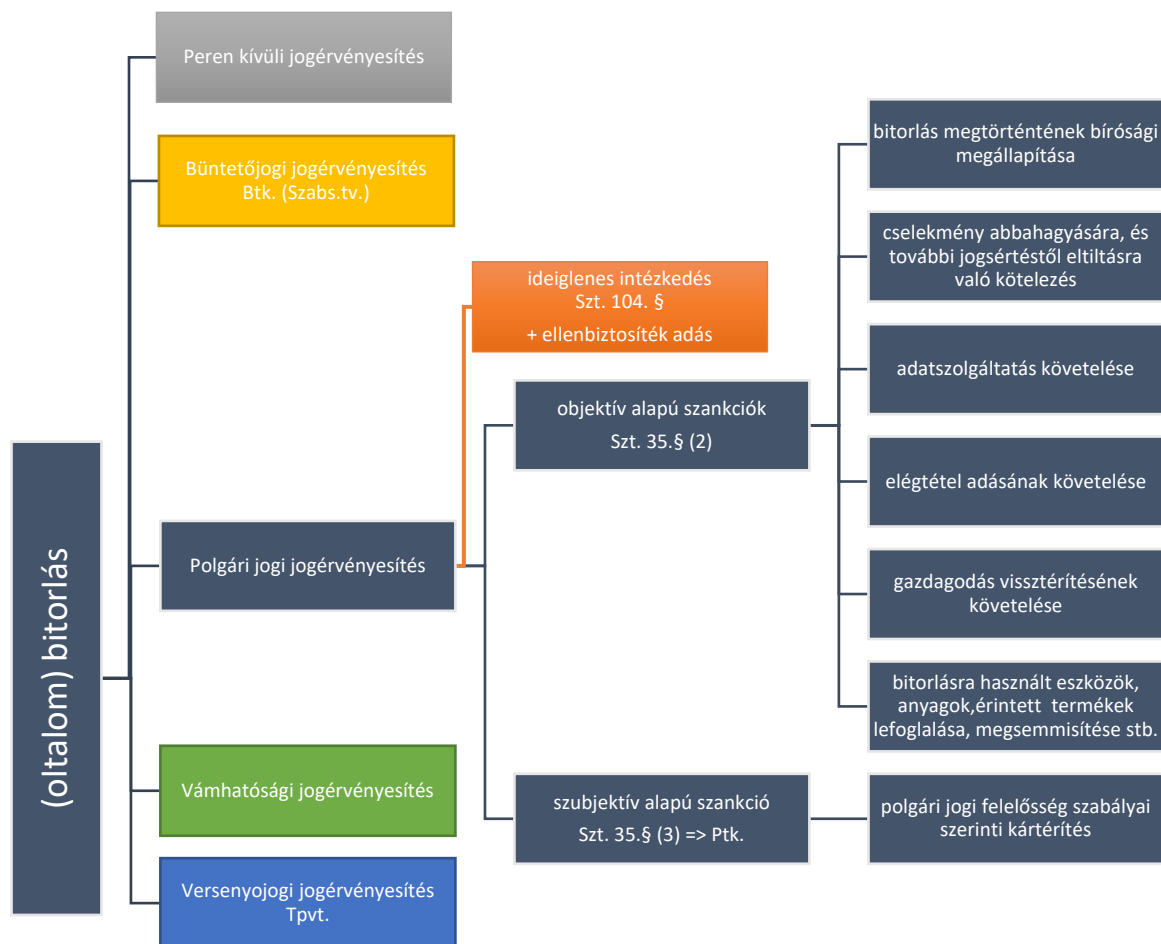
29 2002. évi LV. törvény a közvetítői tevékenységről.

30 (WIPO, 2018)

31 (EUIPO, 2018) 42. o.

32 (EUIPO, 2019) 1. o.

28 (Lantos, 2019)

7. ábra – Az iparjogvédelmi jogérvényesítés rendszere

Forrás: a szerző saját ábrája

A bitorlás esetén a jogérvényesítés rendszere a (fenti szemantikus ábrán látható) következő lehetőségekre osztható fel. Az ábrát alapvetően alkalmazhatjuk analógia szinten az összes iparjogvédelmi oltalmi formára, az ábrát ugyan az Szt.³³ alapján készítettem el, de a Vt.³⁴ is hasonlóan rendelkezik, vagy a formatervezésiminta-oltalom³⁵, használatiminta-oltalom³⁶ esetében, ahol a jogszabályok a polgári jogi jogérvényesítés lehetőségeit kifejezetten az Szt. rendelkezéseinek megfelelően írják elő. Mint már azt korábban kifejtettem, meg kell különböztetni a szabadalom- és a találmánybitorlást. A polgári jogi jogérvényesítés körében a felróhatóság vizsgálata szempontjából megkülönböztethetünk objektív (felróhatóságtól nem függő) és szubjektív (felróhatóságtól függő) szankciókat.

A szellemi tulajdonnal kapcsolatos polgári peres eljárások esetén további csoportosításra van lehetőségünk. Figyelembe véve a szerzői jog és az iparjogvédelem sajátosságait, kapcsolatokat fedezhetünk fel jellemzői és a hozzájuk kapcsolódó peres eljárások között. Mint már arra korábban utaltam, a két kategória között több különbség is van. Jelen esetben koncentrálnunk az oltalom keletkezésére! Amíg a szerzői jogi oltalom

a mű keletkezésével³⁷ automatikusan *ex lege* jön létre, vagyis nem függ semmilyen állami – hatósági – elismerő döntéstől vagy nyilvántartásba vételtől, addig az iparjogvédelmi oltalmi formák hatósági döntéssel – az oltalmazhatósági feltételeknek történő megfelelés esetén – keletkeznek. Ezekből kifolyólag a hozzájuk kapcsolódó perek jellemezhetőek többek között az-azal, hogy amíg a szerzői jogi per esetén a jogosultság nehezen igazolható – többnyire okirati bizonyítás nem lehetséges –, és könnyen lehetőség van megkérdőjelezni a szerzői jogosultságot vagy magát a szerzőséget, addig az iparjogvédelmi eljárásokban a jogosultság igazolható lajstromkivonattal annak mind ténye és tartalma tekintetében. Jellemzik továbbá a szerzői jogi pereket, hogy azokat a törvényszék tárgyalja az általános illetékességi szabályok szerint, és nincs bírói specializálódás. A védjegybitorlási ügyekben kizárólagos illetékességgel a Fővárosi Törvényszék rendelkezik, és a perben három hivatásos bíróból álló szaktanács jár el. Ezek alapján elmondható, hogy a szerzői jogi igények érvényesítése általában nehezebb feladatot jelent, mint az iparjogvédelmi jogoké.³⁸ A következő ábrán egy speciális rendszerezését szeretném bemutatni a szellemi tulajdonnal kapcsolatos polgári peres eljárásoknak.

33 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról.

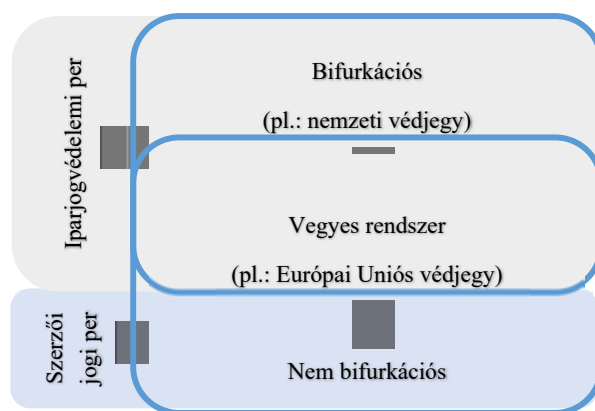
34 1997. évi XI. törvény a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról.

35 2001. évi XLVIII. törvény a formatervezési minták oltalmáról.

36 1991. évi XXXVIII. törvény a használati minták oltalmáról.

37 Szt. 9. § (1) bek. szerint.

38 (Csóti, Bírói eljárások iparjogvédelmi ügyekben – Polgári peres eljárások II., 2018)

8. ábra – IP polgári peres eljárások csoportosítása

Forrás: a szerző saját ábrája

A fenti ábrán is látható módon, a szerzői jog-per nem bifurkációs eljárás, azaz a jog érvényességéről és érvényesítéséről ugyanaz a szervezet – bíróság – dönt. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a bíróság megítéli azt is, hogy a szerzői jog alapján marasztalható-e el az alperes, és azt is – az alperes védekezése szerint –, hogy az adott (szerzői) jog fennáll-e, és a felperest illeti-e. Az iparjogvédelmi perek ezzel szemben lehetnek bifurkációs vagy vegyes rendszerűek is, függően azon típusától. Bifurkációs rendszer alatt azt értjük, amikor a jog érvényességéről és a jog érvényesítéséről különböző szervezet dönt. Vagyis ez azt jelenti, hogy a bíróság csak arról dönthet, hogy a (pl. szabadalom) jog alapján az alperes marasztalható-e, de arról nem dönthet, hogy a jog a felperest valóban megilleti-e. A jog érvényességével kapcsolatban az iparjogvédelmi hatóság – Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala – dönthet, ha azt vitatják. A hivatal eljárása a per előkérdéseként értékelendő, vagyis a bitorlási perben a bíróság az előkérdés (pl. védjegytorlési eljárás) eldöntéséig felfüggeszti az eljárást. Bifurkációs rendszerbe tartozik a szabadalom, nemzeti védjegy, nemzetközi védjegy, nemzeti formatervezésimintaltalom. Vegyes rendszer esetén az alperes választásától függ, hogy azt az iparjogvédelmi jogot, amely alapján őt a felperes támadja, a szakhatóság előtt teszi vitássá (ez esetben a bírósági pert a szakhatósági döntés mint előkérdés meghozataláig felfüggeszti a bíróság), vagy viszontkeresetet ad be, amely alapján vitatja a jog érvényességét, amely esetben pedig a bíróság dönt arról. A vegyes rendszerbe tartozik: az európai uniós védjegy, a közösségi formatervezésimintaltalom, a használatimintaltalom, és tervi szinten ide tartozna az egységes hatályú európai szabadalom is. Az iparjogvédelem területén az utóbbi két – bifurkációs, vegyes – rendszer érvényesül.³⁹

Természetesen a szerzői jogi és az iparjogvédelmi perek is tagozódhatnak bitorlási és kötelmi perekre, de az írás témája okán kötelmi perekkel nem foglalkozom. A bitorlási perek esetében a felperes (jogosult) és az alperes (bitorló) közötti jogviszony a jogsértéssel keletkezik, tekintettel az abszolút szerkezetű negatív tartalmú jogviszonyra. A szabadalom kizárólagos hasznosítási jogának megsértése esetén szabadalombitorlási per, a védjegyoltalmi megjelölésből származó kizárólagos

használat jogának megsértése esetén védjegybitorlási per, míg a szerzői jogi alkotások védelméből származó kizárólagos felhasználási jog megsértése esetén szerzői jogi per indítható. A többi nem részletezett iparjogvédelmi oltalmi formából származó kizárólagosság megsértése esetén analógia szintjén a fentiek alkalmazhatók, és úgyszintén bitorlási per indítható.

Az iparjogvédelmi bitorlási perek esetén a Fővárosi Törvényszék jár el kizárólagos illetékességgel, a kógenca szabályainak megfelelően kikötni más bíróság illetékességét diszpozitív módon nem lehet (Szt. 104. §, Vt. 95. §). Szerzői jogi bitorlási perek esetében a Pp. 20. § (3) bekezdés a) pont aa) alpontja⁴⁰ alapján nem a járásbíró, hanem a törvényszék (alperes lakóhelye, székhelye szerint) illetékes.

Bitorlás esetén a jogszabályok (pl. Szt. 35. §, Vt. 27. §) taxatív módon sorolják fel a bitorlóval szemben követelhető polgári jogi igényeket. Sematikusan az „Iparjogvédelmi jogérvényesítés rendszere” c. ábrában részletesen kategorizálva mutattam be. Ezek alapján a jogosult követelheti, hogy;

1. a bíróság állapítsa meg a bitorlás megtörténtét;
2. a bíróság kötelezze a bitorlót a bitorlás abbahagyására, és tiltsa el a további jogsértéstől;
3. a bitorló szolgáltatson adatot a bitorlással érintett áruk, illetve szolgáltatások előállításában, forgalmazásában, illetve teljesítésében részt vevőkről, valamint az ilyen áruk terjesztésére kialakított üzleti kapcsolatokról;
4. a bitorló nyilatkozzon vagy más megfelelő módon adjon elégtételt;
5. kötelezze a bitorlót a védjegybitorlással elért gazdagsága visszatérítésére;
6. rendelje el a bitorlásra használt eszközök és anyagok, valamint a védjegybitorlással érintett áruk, illetve csomagolóanyagok lefoglalását, meghatározott személynek történő átadását, kereskedelmi forgalomból való visszahívását, onnan való végleges kivonását, jogsértő jellegűtől való megfosztását, vagy ha ez nem lehetséges, azok megsemmisítését; továbbá
7. a jogosult követelheti azt is, hogy a polgári jog szabályai szerint a bíróság kötelezze a bitorlót a bitorlással okozott kár megtérítésére.

39 (Csóti, Bírósági eljárások iparjogvédelmi ügyekben – Polgári peres eljárások II., 2018)

40 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról.

Jellegzetessége az iparjogvédelmi ügyekben történő polgári jogi jogérvényesítésnek, hogy a jogosult több szankció érvényesítését párhuzamosan is követelheti egy eljárásban.

A bitorlás egyetlen szubjektív alapú – azaz felróhatóságtól függő – szankciója az Szt. 35. § (3) bekezdés alapján az – általános – polgári jogi felelősség szabályai szerinti kártérítés követelése. A felróhatóság követelményének vizsgálatához a feltételezett bitorló tudatállapotát kell görcső alá venni. Vizsgálni kell, hogy ismerte, vagy ismerhette a feltételezhetően bitorolt európai szabadalom magyar nyelvű leírását.⁴¹

Az írásban alapvetően polgári jogi kérdéseket szándékozik feldolgozni, de nem kerülhetők meg a más jogterületekkel történő relációk vizsgálata sem. Tekintettel azonban a dolgozat céljára, az elkülönítés kérdéseire fókuszáltam, a folytatást a következő részben olvashatják.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ambrus, A. (1995). Ambrus András: Miki egér megtollasodik. Cash Flow, 1995. 4. sz., Kreatív melléklet.
- Anderman, S. D. (szerk.). (2007). The interface between intellectual property rights and competition policy. Cambridge: Cambridge University Press.
- Arena, C. – Carreras, E. (2008). The business of intellectual property. New York: Oxford.
- Arundel, A. – Hollanders, H. (2005). Innovation strengths and weaknesses. Brussels, Belgium: European Commission Enterprise Directorate-General.
- Bacher, G. (2007). A versenytárs védjegyének és egyéb megjelölésének használata a reklámban /különösen az összehasonlító reklámban és az alkatrészek reklámjában. Magyar Jog, 129–141.
- Bacher, G. – Faludi, G. (2018). A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. (I. Varga, szerk.) Budapest: HVG-ORAC.
- Bayer v EUIPO – Uni-Pharma (SALOSPIR), T-261/17 [Törvényszék (EGC) 2018. oct. 24].
- Bede, M. (2012. március 9.) Rész a lajstromozott IP Jogok pajzsán: hiába a saját oldalmi jog, bitorlás miatt lehet marasztalni. (V. é. Pintz és Társai Szabadalmi, Szerkesztő:) Letöltés dátuma: 2019. november 12., forrás: Védjegyblog – Kiváló Áruk Fóruma: https://vedjegy.blog.hu/2012/03/09/res_a_lajstromozott_ip_jogok_pajzsan_bitorlas
- Bentley, L. – Sherman, B. (2009). Intellectual Property Law (3rd. kiad.). New York: Oxford University Press.
- Botos-Penyigey, K. (2017). Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Tények és Adatok 2017. Budapest: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
- Botos-Penyigey, K. – Pál, R. (2015). Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala Éves Jelentés 2014. Budapest: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
- Csécsey, G. (2001). Védjegyjog és piactudomány. Miskolc: Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért.
- Csécsey, G. (2005). A tanúsító védjegyek jelentősége a fogyasztók tájékoztatásában. In L. Fodor (szerk.), A környezetvédelmi jog és igazgatás hatékonyságának aktuális kérdései (91–99. o.). Debrecen: Lícium-Art.
- Csécsey, G. (2007). A szellemi alkotások joga. Miskolc: Novotni.
- Csécsey, G. (2018). Az iparjogvédelem heterogenitása. Debreceni Jogi Műhely. doi:DOI 10.24169/DJM/2018/3-4/2
- Csóti, T. (2018). Bírósági eljárások iparjogvédelmi ügyekben – Különleges jogérvényesítési eszközök az iparjogvédelmi perekben. Budapest.
- Csóti, T. (2018). Bírósági eljárások iparjogvédelmi ügyekben – Polgári peres eljárások II. Budapest.
- Csóti, T. (2019. nov. 21.). Az új Pp. alkalmazásának tapasztalatai a szellemi alkotásokkal kapcsolatos perekben és nemperes eljárásokban. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület, Szellemi Tulajdoni Konferencia 2019 őszi, Mezőkövesd.
- Darázs, L. (2007). „Jellegbitorlás” a tisztességtelen verseny elleni jogban. Gazdaság és Jog, 19–23.
- EUIPO (2018). 2018 Annual Report. Alacant, Spanyolország: EUIPO. Letöltés dátuma: 2019. december 16., forrás: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/annual_report/annual_report_2018_en.pdf
- EUIPO (2019). Alicante News. Alicante: EUIPO. Letöltés dátuma: 2019. december 16., forrás: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/contentPdfs/about_euipo/alicante_news/alicantenews_April_2019_en.pdf
- EUIPO (2019). Annex: Direct infringement economic costs by sector and Member State. Data in million euros, as a percentage of sales and per inhabitant (2012–2016). Alicante, Spanyolország: EUIPO. Letöltés dátuma: 2019. december 11., forrás: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2019_Status_Report_on_IPR_infringement/Status_report_Annex_2019_en.pdf
- EUIPO (2019). Az Európai Unióban 11 kulcsfontosságú gazdasági ágazatban évi 18 686 milliárd forint veszteséget okoz a hamisítás. Alicante, Spanyolország: EUIPO. Letöltés dátuma: 2019. december 8., forrás: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2019_Status_Report_on_IPR_infringement/2019_Status_Report_on_IPR_infringement_pr_hungary.pdf
- EUIPO (2019). Hamisítás miatti gazdasági károk 11 ágazatban. Alicante, Spanyolország: EUIPO. Letöltés dátuma: 2019. december 9., forrás: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2019_Status_Report_on_IPR_infringement/Infographics_Hungary.pdf
- EUIPO; EPO (2019). A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok és a gazdasági teljesítmény az Európai Unióban. München, Németország és Alicante, Spanyolország: EUIPO; EPO.
- Eurostat (2012). Community innovation survey 2012 (CIS2012). Luxembourg: Eurostat.
- Ford E., S. (1960). Serendipity and Patentable Invention. Journal of the Patent Office Society, 42. évf. 6. sz.
- Goldstein, P. – Trimble, M. (2012). International Intellectual Property Law (3rd. kiad.). New York: Thomson Reuters Foundation Press.

41 (Bacher & Faludi, A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja, 2018) 2147–2209. o.

- Gurry, F. (2017). *World Intellectual Property Indicators*. Geneva, Switzerland: World Intellectual Property Organization.
- Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (dátum nélkül). Milyen jogi lépéseket tehet a hamisítóval szemben? Letöltés dátuma: 2019. november 10., forrás: Hamisítás Elleni Nemzeti Testület: <http://www.hamisitasellen.hu/vallalkozasoknak/milyen-jogi-lepeseket-tehet-a-hamisitoval-szemben/>
- Incze, J. (2019. március 11.). Gigászok csatája: létezik-e jogszerű összehasonlító reklám? Letöltés dátuma: 2020. január 3., forrás: ArsBoni: <https://arsboni.hu/gigaszk-csataja-letezik-e-jogszeru-osszehasonlito-reklam/>
- International Bureau of WIPO (2003). *What is Intellectual Property?* Switzerland: World Intellectual Property Organization.
- Jakabné Molnár, J. (2000). *Szellemi tulajdonvédelem – mindenkinék*. Budapest: Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület.
- James E., M. (2011). *Next Big Thing in Monetizing IP: A Natural Progression to Exchange-Traded Units*. *Landslide*, 3. évf. 5. sz.
- Lantos, J. (2019. november 21.). Mediáci(j)ó: miért jó a mediáció? – avagy a WIPO és az EUIPO előtti iparjogvédelmi közvetítői eljárások a jogi képviselők/szabadalmi ügyvivők szemében. *Mezőkövesd*.
- Legeza, D. (szerk.) (2017). *Szerzői jog mindenkinék*. Budapest: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
- Legfőbb Ügyészség (2018). *Tájékoztató a 2017. évi bűnözésről*. Budapest: Legfőbb Ügyészség.
- Lontai, E. – Faludi, G. – Gyertánfy, P. – Vékás, G. (2004). *Magyar Polgári jog, Szellemi Alkotások Joga*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.
- Lontai, E. – Faludi, G. – Gyertánfy, P. – Vékás, G. (2017). *Szerzői jog és iparjogvédelem*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Miskolczi-Steurer, A. (2017). A „jellegbitorlás” komplex megítélése a magyar jogban. *Themis*, 110, 136.
- Nemzeti Adó- és Vámhivatal (2018). *NAV évkönyv 2017*. Budapest: Nemzeti Adó- és Vámhivatal.
- OBH (2018. június 13.). A szabadalom a találmányt védi – interjú a Magyar feltalálók napja alkalmából. Letöltés dátuma: 2019. december 25., forrás: Országos Bírósági Hivatal: <https://birosag.hu/hirek/kategoria/magazin/szabadalom-talalmányt-vedi-interju-magyar-feltalalok-napja-alkalmabol>
- Papp, L. (2013). Mérföldkövek a szabadalmi jog egyetemes fejlődésében a XIX. század végéig. In L. Tattay – K. Domokos – S. Vida – L. Papp – HIPAVilon Nonprofit Kft. (szerk.). *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 8. (118.) évfolyam, 5. sz., 42–59. o. Budapest: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
- Pintz, G. (2010). *Védjeggyel a csúcsra!* Budapest: Pintz és Társai.
- Pintz, G. (2014. április 25.). Bűvös kocka és az állatorvosi ló: Hogyan védhette a világ egyik legjobb találmányát a világ egyik leggyengébb szabadalma? Letöltés dátuma: 2018. szept. 29., forrás: Szabadalmi blog: https://szabadalom.blog.hu/2014/04/25/buvos_kocka_es_az_allatorvosi_lo
- Plant, A. (1934). *The Economic Aspects of Copyright in Books*. *Economica – New Series*, Vol. 1, No. 2, 167–195.
- Pogácsás, A. – Ujhelyi, D. (2022). *Szellemi alkotások joga*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem.
- Pongrácz, F. – Nick, G. (2017). *Innováció – a fenntartható növekedés kulcsa Magyarországon*. *Közgazdasági szemle*, LXIV. évf., 723–737.
- Posteinerné Toldi, M. (szerk.) (2012). *Iparjogvédelem*. Budapest: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
- Simon, D. (2016). *Iparjogvédelem-intenzív szakágazatok Magyarországon*. Budapest: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
- SMARTLEGAL Schmidt & Partners (2019. május 2.). *Miért erősebb a jóhírű védjegy? Az EU Bíróság döntése az ÖKO-TEST ügyben*. Letöltés dátuma: 2020. január 2., forrás: SMARTLEGAL Schmidt & Partners: <https://smartlegal.hu/hu/publikaciok/miert-erosebb-a-johiru-vedjegy-az-eu-birosag-dontese-az-oko-test-ugyben>
- Stonefield, S. (2011. jun. 15.). *The 10 Most Valuable Trademarks*. Letöltés dátuma: 2018. sept. 28., forrás: Forbes Media LLC.: <https://www.forbes.com/sites/seanstonefield/2011/06/15/the-10-most-valuable-trademarks/#133834c236b8>
- Szilágyi, G. (2018). *A magyarországi vállalkozások és a szellemi tulajdon kapcsolata, különös tekintettel Jász-Nagykun-Szolnok megyére*. Szolnok: Neumann János Egyetem.
- SZTNH (2017). *VI. Egyéb szabadalmi eljárások*. In *A szabadalmi ügyintézés módszertani útmutatója*. Budapest: Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.
- Szűcs, G. (2014). *A szabadalmak megkérdőjeleződött hasznossága*. *Vezetéstudomány*, XLV. évf. 11. sz., 55–70.
- Tattay, L. (2001). *A szellemi alkotások joga*. Budapest: Szent István Társulat.
- Tattay, L. (2005). *A biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló 98/44 EK irányelv*. *Magyar Jog*, 285–295.
- Tattay, L. (2016). *Versenyképesség és szellemi alkotások az Európai Unióban*. Budapest: Wolters Kluwer.
- Tattay, L. (2017). *Intellectual Property Law in Hungary (2nd. kiad.)*. Alphen aan den Rijn, Netherland: Kluwer Law International.
- Tattay, L. (2019). *A szellemi alkotások bitorlása, a szellemi tulajdonjogok vámhatósági érvényesítése az Európai Unióban*. In V. Szikora – É. Török (szerk.), *Ünnepi tanulmányok Csécsy György 65. születésnapja tiszteletére (363–381. o.)*. Debrecen: Debreceni Egyetem.
- Tattay, L. – Pintz, G. – Pogácsás, A. (2018). *Szellemi alkotások joga*. (L. Tattay, Szerk.) Budapest: Szent István Társulat.
- Vida, S. (1982). *A védjegy és Vállalat*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Wajzman, N. – García-Valero, F. (2017). *Protecting innovation through trade secrets and patents: determinants for European Union firms*. Alicante, Spain: EUIPO.
- Wajzman, N. – Ménière, Y. – Kazimierczak, M. – Arias Burgos, C. – Dvořáková, A. – Rudyk, I. – Terzic, K. (2016). *A szellemi tulajdon-intenzív ágazatok és gazdasági teljesítmény az Európai Unióban*. (Európai Unió Szerveinek Fordítóközpontja, Ford.) Alicante, Spanyolország: EUIPO.
- WIPO (2015). *Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries*. Geneva, Switzerland: World Intellectual Property Organization.
- WIPO (2018). *Caseload Summary, Mediation, Arbitration, Expert Determination Cases and Good Offices Requests*. Letöltés dátuma: 2019. december 16., forrás: WIPO: <https://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html>

Kárpáti Péter*

A perfinanszírozás egyes kérdései a nemzetközi választott bírósági eljárásokban

A tanulmány célja a perfinanszírozás (third party funding) mint viszonylagosan új jelenség bemutatása, fogalmának részletes ismertetése a rendes bíróságok előtti peres eljárások, a kereskedelmi választott bírósági eljárás és a nemzetközi beruházásvédelmi választott bírósági eljárások vonatkozásában.

1. A PERFINANSZÍROZÁS FOGALMA

A perfinanszírozás (third-party funding) fogalmának meghatározása nem egyszerű feladat; az érintett szereplők között sincs teljes egyetértés sem a perfinanszírozás, sem pedig a perfinanszírozók fogalmát illetően. A perfinanszírozáshoz hasonló megoldások már korábban is léteztek – különféle biztosítási szerződések formájában vagy az ügyvéd-ügyfél viszony költségreklációjában – azon országokban, ahol a sikerdíj-alapú ügyvédi tevékenység engedélyezett, és ezáltal a jogi képviselők egyfajta finanszírozó szerepet vállalhatnak, például Magyarországon. Ilyen biztosítási szerződések lehetnek az úgynevezett after-the-event (ATE) vagy a before-the-event (BTE) szerződések. Az elnevezésből is látható, hogy az úgynevezett BTE-biztosítások a jövőbeli vitássá tett követelések bíróság előtti érvényesítésére szolgálnak. Jellemzően az ügyvédi munkadíjra, az eljárási illetékre, a szakértői díjra, valamint – pervesztesség esetén – az ellenfélnek fizetendő perköltségre nyújt fedezetet az ilyen jellegű biztosítás. Az ATE-biztosítások struktúrája sokkal inkább hasonlít a perfinanszírozásra. Ez látható már a biztosítási termék árazási technikájából is. Elterjedt módszer, hogy a biztosított csak akkor fizet biztosítási díjat a biztosítónak, ha az a pert sikerre viszi. Általában ez az összeg a pernyertesség esetén behajtott vagy a megállapodás alapján teljesített összegből kerül kifizetésre, azonban sokkal alacsonyabb százalékról (sikerdíjról) beszélhetünk, mint a perfinanszírozás esetében.¹ A legnagyobb gyakorlati különbséget a perfinanszírozás és az azzal versengő biztosítás között az jelenti, hogy az utóbbi csak később, az eljárás végén, annak

sikertelensége esetén téríti meg a költségeket, tehát a cash flow problémát – ha fennáll – nem oldja meg.

További nehézséget jelent a fogalom meghatározás során, hogy maga a termék is gyorsan változik, és többféle finanszírozási modell létezik.² A jogviszony alapjául szolgáló finanszírozási szerződések is sokfélék lehetnek, például a felek jogai és kötelezettségei, az eljárás során vállalt szerepek vagy éppen a finanszírozott költségek tekintetében térhetnek el egymástól. Az esetek döntő többségében a finanszírozó anyagi érdeke a motiváció, azonban előfordulnak olyan esetek is, amikor bizonyos politikai érdekek is szerephez jutnak, amikor egy befektető az eljárás finanszírozása mellett dönt. Másik csoportosítási szempont lehet maga a finanszírozott perbeli állása szerinti megkülönböztetés, mivel adott esetben nemcsak a felperes élhet a perfinanszírozás lehetőségével, hanem az alperes is. Ez utóbbira példa a Quasar di Valores kontra Orosz Föderáció, ahol a Menatep nevű vállalat többségi tulajdonosa volt a perben álló Yukos olajvállalatnak. A Menatep és a Yukos között nem jött létre írásbeli perfinanszírozási megállapodás, azonban vélelmezhető, hogy annak érdekében finanszírozta a Menatep az alperest, hogy egy rá nézve pozitív precedens szülessen az ő későbbi, sokkal nagyobb volumenű ügyében.³

Az ICCA (International Chamber of Commercial Arbitration) és a Queen Mary Egyetem közös munkacsoportja által 2018-ban készített tanulmányban⁴ a perfinanszírozás fogalommagyarázata a következőképpen hangzik: „A perfinanszírozás alatt olyan megállapodást kell érteni, melyben a finanszírozó a vitás ügyben/eljárásban nem fél, és a fél, a fél leányvállalata vagy a fél jogi képviselője részére

- olyan pénzbeli vagy egyéb materiális támogatást nyújt, mely az eljárás költségei fedezésének egy részére vagy egészére kiterjed, legyen az ügy egyedi vagy egy egyedi leg meghatározott portfólió része, és
- az ilyen jellegű támogatás vagy finanszírozás a pernyertesség esetén megítélt összeg egy bizonyos részeként vagy biztosítási díjként kerül ellentételezésre.”⁵

A fentiekből következően akkor beszélhetünk perfinanszírozó vállalkozásról (third-party funder), ha a fentieknek

* Kárpáti Péter: Igazságügyi Minisztérium, Európai Unió Jogi Ügyekért Felelős Helyettes Államtitkárság, Európai Unió Jogi Főosztály, vezető-kormányfőtanácsos.

1 International Council for Commercial Arbitration: Report of the ICCA-Queen Mary Task Force on third-party funding in international arbitration – 2018 – <http://shorturl.at/klrAW> 35. o. [letöltés időpontja: 2022. 11. 07.].

2 International Council for Commercial Arbitration: i. m. 47. o.

3 Quasar de Valores SICAV S.A. et al. v. The Russian Federation (SCC Arbitration No. 24/2007).

4 International Council for Commercial Arbitration: i. m. 50. o.

5 International Council for Commercial Arbitration: i. m. 50. o. – saját fordítás angolról magyarra.

megfelelő szolgáltatást nyújt, függetlenül attól, hogy természetes vagy jogi személyként teszi ezt. Perfinanszírozásról abban az esetben beszélhetünk, ha a finanszírozó egy, a jogviszonyban nem részes és a perben nem félként fellépő entitás, melynek fő üzleti profilja a vitatott ügyek szerződéses finanszírozása, jellemzően visszkereseti jog nélkül (non-recourse), sikerdíjalapú elszámolással.⁶ A visszkereseti jog hiánya azt jelenti, hogy pervesztesség esetén a finanszírozó viseli az általa már finanszírozott költségeket és adott esetben az ellenfél költségeit is. A perfinanszírozás mint jogi fogalom és annak mélyreható szabályozása Ausztráliából indult el, az Egyesült Királyságon és az Egyesült Államokon keresztül terjedt el a világon, és olyan országokban is széles körű szabályozása kezdődött meg, mint például Szingapúr vagy Hongkong.⁷

2. A PERFINANSZÍROZÁS ELŐNYEI ÉS KOCKÁZATAI

Fontos kérdés, hogy a perfinanszírozás milyen esetekben merülhet fel, és milyen előnyökkel járhat a szolgáltatás igénybevétele a finanszírozott számára. Vélhetően a 2008-as gazdasági válság is hatással volt a perfinanszírozás jelentőségének hirtelen növekedésére, ugyanis a vállalatok nem voltak olyan pénzügyi helyzetben, hogy finanszírozni tudták volna az egyébként is folyamatosan dráguló nemzetközi kereskedelmi választott bírósági eljárásokat. Egy másik tényező a növekedés tekintetében a befektetők más irányú érdeklődése, mely betudható a tradicionális befektetői piactól való elfordulásnak a válságot követően. Korábban a perfinanszírozás leginkább a pénzügyileg kedvezőtlen helyzetben lévő vállalkozások számára jelentett lehetőséget az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés (access to justice) tekintetében. A piac változásával olyan vállalatok is élnek a finanszírozás adta lehetőségekkel, melyek pénzügyileg stabilak, viszont az eljárással járó kockázatot szeretnék megosztani vagy teljesen kizárni, a humán erőforrásaikat nem szeretnék lekötöni, illetve a pénzügyi mutatóik esetében teljesen másképp mutatkozik meg egy finanszírozás igénybevétele, mint egy rendkívül nagy volumenű peres eljárás közvetlen finanszírozása.

A perfinanszírozás iránti keresletnövekedés négy tényezőnek tulajdonítható:

- az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés lehetőségének növekedése;
- a kis- és középvállalkozások számára is elérhetővé válik az eljárás megindítása és finanszírozása, miközben a cash flow-juk nem változik negatív irányba;
- a nagyobb vállalatok számára szintén a cash flow változása nélküli, fix összegű finanszírozás;
- a befektetők számára elérhetővé válnak olyan lehetőségek, melyek a vállalat, illetve a piac pénzügyi helyzetétől függetlenek.⁸

A másik rendkívül fontos szempont a finanszírozást igénybe vevő számára a kockázatmegosztás. Azzal, hogy a finanszírozott egy bizonyos sikerdíjért cserébe sem a saját költségeit, sem pedig az esetlegesen megtérítendő egyéb perköltségeket nem kell, hogy számításba vegye, és nem is kell tartalékokat képeznie rá, nagymértékben hozzájárul a perfinanszírozás népszerűségéhez. Az idézett ICCA-munkában egy kiváló példát említenek az egyedi perfinanszírozás szükségességére. Képzeljünk el egy újonnan alapított vállalkozást, melynek eszközállományát egy bejegyzett szabadalom adja, mely az olaj- és gázcsővezeték-rendszerek hatékonyságát növeli. Ez a vállalkozás tárgyalásokba kezd a vezetékrendszerek tulajdonosaival, bízva abban, hogy az általammal védett találmány tekintetében licencmegállapodást köthetnek. Később azonban azzal szembesül, hogy a technológia jogellenesen felhasználásra került más üzemeltetők által. Mivel a társaságnak más bevételi forrása nincs, így fizetéseképtelenség-közel állapottba kerülhet, figyelemmel arra, hogy a mindennapi működéshez elegendő bevétele sincs, nemhogy a szabadalombitorlás miatt pert indíthasson. Amennyiben a kártérítési követelés megfelelő mértékűnek bizonyul, a finanszírozó nemcsak a peres eljárást finanszírozza, de kiterjesztheti az ügynevezett working capitalra is, amely lényegében az aktuális eszközállomány és az aktuális kötelezettségállomány különbözete, tehát az elkölthető készpénzállomány. Több hasonló példát is lehetne még említeni, azonban megállapítható, hogy a finanszírozók is szeretnék csökkenteni kockázati kitettséget, például azáltal, hogy nemcsak egyedi ügyeket finanszíroznak, hanem teljes portfóliókat, vagy éppen a bírósági döntéseket diszkontálják, ha az alperes gyorsan, határidő előtt teljesít. Nagyon lényeges szempont, hogy a perfinanszírozók a „jó ügyekben” érdekeltek. Valamennyi befektető rendelkezik kockázatelemzési folyamatokkal, kockázatkezelő szakemberekkel, jogászokkal, illetve nemzetközi választott bírósági eljárásban jártas szakemberekkel, akik több szempontból is megvizsgálják (due diligence) az adott ügyet. Kiváló jelzőrendszerként működhet a leendő felperesek számára, ha a finanszírozó visszautasítja a lehetőséget a befektetésre, mert ez a peren kívüli megállapodás ésszerűségét jelentheti.

A felsorolt előnyök mellett beszélhetünk a perfinanszírozás esetleges hátrányairól is. A leggyakrabban említett kockázat az eljárás pénzügyi spekulációknak való kitettségének növekedése, valamint a megalapozatlan vagy az egyébként peren kívüli megállapodással rendezhető eljárások számának növekedése. További negatív hatása lehet a perfinanszírozásnak a költség-növekedés, ugyanis a finanszírozó és a finanszírozott is érdekelt a követelés és a költségek növelésében nyomásgyakorlásként az ellenféllel szemben. A negyedik és egyben a leglényegesebb – legalábbis az eljárás biztonsága és a választott bírósági eljárásba vetett bizalom megőrzése szempontjából – az ügynevezett érdekütközések (bizonyos kizárási okok) felmerülése a finanszírozó és a választott bírósági tanács tagjai közötti relációban,

6 Rachel HOWIE – Geoff MOYSA – Financing disputes: Third-party funding in litigation and arbitration <https://www.albertalawreview.com/index.php/ALR/article/view/2582/2542>. In: *Alberta Law Review* – 2019, 57:2. [letöltés időpontja: 2020. 11. 07.] 468. o.

7 HOWIE–MOYSA: i. m. 468–469. o.

8 Lásd Bench NEWVELD – V. Shannon SAHANI: Third-Party Funding in International Arbitration, második kiadás – Kluwer – 2017 in Interna-

tional Council for Commercial Arbitration – Report of the ICCA-Queen Mary Task Force on third-party funding in international arbitration – 2018 https://cdn.arbitration-icca.org/s3fs-public/document/media_document/Third-Party-Funding-Report%20.pdf [letöltés időpontja: 2020. 11. 15.], 19. o.

melynek részletezése a 2.3. pontban található.⁹ Felmerülhetnek problémák az azonos oldalon álló felek között is, nevezetesen a finanszírozó és a finanszírozott között, ugyanis a finanszírozó minél nagyobb befolyást szeretne elérni az ügy irányításában, azonban az ügy ura továbbra is a követelés jogosultja.

Összevetve a fenti előnyöket és kockázatokat, véleményem szerint a mérleg mindenképpen az előnyök irányába billen el, különösképpen amiatt, hogy a perfinanszírozás utat nyithat az igazságszolgáltatáshoz azok számára, akiknek a választott bírósági eljárás költségeinek megelőlegezése (ideértve az ügyvédi munkadíjat, szakértői díjakat stb.) teljesíthetetlen lenne.

3. A MEGENGEDHETŐSÉG KÉRDÉSE – CHAMPERTY

A perfinanszírozás szabályozása visszatérő kérdés a gyakorlatban és a szakirodalomban is.

A common law rendszerekben jellemzően a „champerty and maintenance” doktrína határolja be a mai napig a perfinanszírozás lehetőségét. A champerty lényegében azt jelenti, hogy egy harmadik személy befektetett egy peres eljárásba. A fogalom egészen az ókori görögökig, illetve rómaiakig nyúlik vissza. Már a Krisztus előtti 6. században szabályozták az ókoriak a harmadik fél általi olyan beavatkozást, amikor a jogosult nem tudta megindítani az eljárást a nála jóval tehetősebb és befolyásosabb alperes ellen. Az ókori Rómában olyannyira gyakorivá vált a perfinanszírozás ezen formája, hogy önálló foglalkozásként üzték, de a bíróságok elvárták, hogy egy minimális személyes kapcsolat álljon fenn a fél és a finanszírozó között.¹⁰ A középkori Angliában a common law bíróságok megalkották a champerty jogelvet, ezzel próbálva visszatartani a kevésbé tehetős réteget attól, hogy engedményezzek a vitás ügyeikből származó követeléseiket a tehetős földesurakra. Az engedményezés oka abban rejlett, hogy a tehetős réteg jóval sikeresebbnek bizonyult a jogalkalmazók előtti jogérvényesítés során, és a sikeres jogérvényesítésért cserébe egy bizonyos mértékben részesültek a megtérülésből.¹¹ Az amerikai jogfejlődés során a bíróságok nem ugyanolyan módon értelmezték a champerty fogalmát, és államonként eltérő szabályozás volt érvényben, a XIX. század közepére azonban majdnem valamennyi állam elfogadta, hogy sikerdíjas megállapodást köthetnek a felek a jogi képviselőikkel (contingency fee).

Ausztráliában – ahonnan a perfinanszírozás modernkori szabályozása indult – egészen 2006-ig a perfinanszírozás a champerty doktrínába ütközött. Az Új-Dél-Wales-i Legfelsőbb Bíróság által hozott, mérföldkőnek számító Campbells Cash and Carry Pty Ltd kontra Fostif Pty Limited ügyben nem találta a közrendbe és a champerty doktrínába ütközőnek a perfinanszírozást a bíróság. Az eljáró bíróság következőképpen vezette le a jogi indokolást: a champerty doktrínára vonatkozó szabályozást a New South Wales állambeli Maintenance,

Champerty and Barratry Abolition Act 1993 (NSW) (a továbbiakban: Abolition Act) hatályon kívül helyezte.¹² Önmagában azonban ez nem volt elegendő, mivel a hivatkozott jogszabály 6. szakasza kimondta, hogy nem vonatkozik a szabályozás azon esetekre, amikor a szerződés más módon lenne jogeltes, vagy ütközne az ausztrál közrendbe.¹³ A legfelsőbb bíróság nem találta megalapozottnak az alperesek azon védekezését, mely szerint a finanszírozás által „abuse of proceedings” valósult volna meg. A több mint 100 oldalas ítéletben a bíróság hosszasan fejti ki a champerty doktrína meghaladottságát, többek között utalva a common law természetéből fakadó archaikus fogalmakra, melyek a fejlett, modern társadalmakban már nem alkalmazhatók. Összegezve, önmagában az, hogy egy harmadik személy befektetésként tekint egy követelésre, és tőkét investál annak érvényesítésébe, nem ütközik az ausztrál közrendbe.¹⁴ A döntés mögött meghúzódó legfontosabb érvek a jogszolgáltatáshoz való hozzáférés (access to justice), illetve a nagy összegű követelések érvényesítésének költségessége miatti nehézségek voltak. Ezen döntés következtében 2015-ben az ausztrál perfinanszírozási piac (litigation funding) értéke elérte a hárommilliárd ausztrál dollárt.¹⁵

Hongkong és Szingapúr kulturális, kereskedelmi és gazdasági központokként hamar liberalizálták a perfinanszírozási piacot. Ez a lehetőség áll most Írország előtt is, ugyanis a londoni kereskedelmi központok a Brexit okán költözésre kényszerülhetnek. Kézenfekvő, hogy Írország – és annak fővárosa, Dublin – váljék egy liberalizált választott bírósági központtá. Ezt a törekvést nehezíti azonban a szigorú ír – fentebb már ismertetett – champerty és maintenance szabályozás, és ebből fakadóan a perfinanszírozás tiltottsága.¹⁶

Ezekkel a kérdésekkel Hongkongban már 2016-ban elkezdtek foglalkozni. A perfinanszírozás és a champerty és maintenance doktrína viszonyát már érintette egy döntés – a Cannonway Consultants Limited v. Kenworth Engineering Limited¹⁷ –, melyben egyértelműen kimondta az eljáró bíróság, hogy a választott bírósági eljárásokra a champerty nem vonatkozhat, ugyanis az a felek kisserződése a rendes bírósági rendszer alól. Szükség volt arra, hogy egyértelműsítsék a legjelentősebb választott bírósági központok egyikében, hogy a perfinanszírozás engedélyezett-e. A jogi szabályozás reformja mellett döntöttek, és 2017-től a perfinanszírozás

9 Caroline OVERGAARD – Johan TUFTE-KRISTENSEN: Disclosure of Third-Party Funding in Commercial Arbitration <http://shorturl.at/fnoWZ> [letöltés időpontja: 2021. 02. 12.], 7. o.

10 Collin R. FLAKE: *Third party funding in domestic arbitration: Champerty or social utility?* Dispute Resolution Journal, New York, 2015, 111–113. o.

11 FLAKE: i. m. 111. o.

12 <https://legislation.nsw.gov.au/view/html/inforce/current/act-1993-088> [letöltés időpontja: 2021. 08. 25.] „[a]n action in tort no longer lies on account of conduct known as maintenance (including champerty)”, 2. o.

13 *Campbells Cash and Carry Pty Ltd v. Fostif Pty Ltd* – 2006 – <http://eresources.hcourt.gov.au/showCase/2006/HCA/41> [letöltés időpontja: 2020. 11. 26.].

14 *Campbells Cash and Carry Pty Ltd v. Fostif Pty Ltd* – 2006 – <http://eresources.hcourt.gov.au/showCase/2006/HCA/41> [letöltés időpontja: 2020. november 26.].

15 Jason GEISKER – Dirk LUFF: The third party funding litigation funding law review. Edition 3, 2019 <https://thelawreviews.co.uk/edition/the-third-party-litigation-funding-law-review-edition-3/1211998/australia> [utolsó letöltés időpontja: 2020. 11. 25.].

16 Jessica LACEY – Third-Party Funding in International Arbitration: The Irish Perspective – 2018 – University College Dublin Law Review – Hein Online [letöltés időpontja: 2021. 02. 17.] 3. o.

17 *Cannonway Consultants Limited v. Kenworth Engineering Limited* https://harbourlitigationfunding.com/wp-content/uploads/2015/08/cannonway_consulting_v_kenworth_engineering.pdf [letöltés időpontja: 2022. 11. 07.].

engedélyezetté vált,¹⁸ azonban csak a választott bírósági eljárások vonatkozásában mentesültek a perfinanszírozók a champerty és maintenance doktrína alól; a hagyományos perfinanszírozás Hongkongban sem engedélyezett, eltekintve néhány kivételtől.¹⁹

Szingapúrban ugyanezt a megoldást választották, tehát a délkelet-ázsiai városállamban sem ütközik a közrendbe egy perfinanszírozási megállapodás a champerty és maintenance doktrínák miatt, mindazonáltal más miatt ütközhet(ne) a közrendbe, és egyébként lehetne szó érvénytelenségről. A két városállamban végbement jogszabályváltozások teret nyitottak a perfinanszírozási piac növekedésének.

4. A PERFINANSZÍROZÁSI MEGÁLLAPODÁS ALAPJAI

A perfinanszírozási megállapodás szolgál a finanszírozó és a finanszírozott jogviszonyának alapjául, melyben meghatározásra kerülnek a felek jogai és kötelezettségei. Jellemzően ezek a szerződések teljes mértékben egyediek, az adott ügyre szabottan írják alá őket, azonban vannak olyan sarkalatos kérdések, melyek minden finanszírozási szerződésben fellelhetők.

A (leendő) felperes (a követelés jogosultja) és a finanszírozó közötti kapcsolat többféleképpen is létrejöhét, leggyakrabban brókereken keresztül, vagy éppen a finanszírozó keresi meg a felperest. Az esetek kisebb hányadában a jogi képviselő által jön létre az üzleti kapcsolat a felek között.

A leginkább jellemző eset, hogy még az eljárás megindítása előtt megszületik a megállapodás a finanszírozóval, de előfordulhat az is, hogy az eljárás közben, illetve az eljárás végéhez közeledve merül fel a perfinanszírozás lehetősége. Érdekes körülmény, hogy a finanszírozásra kínált ügyek döntő többségét a befektetők elutasítják, nem hivatalos adatok szerint (azonban az ICCA-riportban említésre kerül) csak a vitás ügyek 10%-a esetében kötnek finanszírozási megállapodást. A követelések mértéke a vezető ok a finanszírozás elutasításának okai között, ugyanis a finanszírozók úgy árazzák be a finanszírozást, hogy a várható megtérülésnek több mint a fele a követelés jogosultjánál maradjon a finanszírozás valamennyi költségének levonását követően. A befektetők megközelítése rendkívül pesszimista abból a szempontból, hogy minden esetben a legkevésbé kedvező kimenetellel számolnak a követelés felértékelésénél, illetve a választott bírósági eljárás költségeinek felmérésénél.

A szerződés meghatároz egy maximális összeget a költségek tekintetében, azonban ez vitás helyzetet szülhet, ha az eljárás alatt nem bizonyul elegendőnek. Mindenképpen javallott a megfelelő vitarendezés beépítése a szerződésbe, valamint

az eljáró ügyvédekkel való megállapodás egy maximális ügyvédi munkadíjban (fee cap).²⁰

A szerződés leglényegesebb eleme meghatározza, hogy milyen számítási mód által és pontosan milyen összeg jár a finanszírozónak pernyertesség esetén. Az ICCA által készített jelentés szerint a legjellemzőbb formája a finanszírozó díjára a sikerdíj, amely általánosan 15–50% között mozog, a medián azonban 30%.²¹ Egy másik lehetséges számítási mód szerint a finanszírozó a befektetésének bizonyos többszöröséhez jut hozzá, tehát a költségek és a kitétség növekedésével egy ütemben növekszik a finanszírozó díja is. Az egyik ausztrál perfinanszírozó szerint előfordulhat a két számítási mód ötvözése, és olyan eset is, hogy a befektető – ha a felperes eszközállományát egyedül a követelés képezi – az üzletrészből vagy részvénnyekből részesedik.²² Egy londoni székhelyű ICC választott bíróság a Norscott kontra Essar ügyben kötelezte az alperest a felperes költségeinek megtérítésére, beleértve a perfinanszírozónak fizetett összeget is. Ebben a mérföldkőnek számító ügyben (az érvénytelenítési perben az angol rendes bíróság nem helyezte hatályon kívül a választott bíróság ítéletét) a finanszírozott összeg 650 000 GBP volt, míg a megállapodás szerint pernyertesség esetén vagy a finanszírozott összeg 300%-a, vagy a megtérülés 35%-a volt fizetendő attól függően, hogy melyik a nagyobb.²³ Szemléletes példa kerül bemutatásra az idézett tanulmányban, miszerint a finanszírozó befektetése ötmillió USD a választott bírósági eljárásba, a kalkulált megtérülés pedig 100 millió USD.

A megállapodás ugyanolyan jellegű, mint a fenti példa esetében, tehát 300%-a befektetésnek, vagy a megtérülés 30%-a. Abban az esetben, ha a finanszírozott összeg hétmillió USD-re emelkedik, és a várható megtérülés 50 millió USD-re csökken, a 300%-os díjjal a finanszírozónak járó összeg 21 millió USD, míg 30%-os sikerdíjjal 15 millió USD. A ráfordítást levonva kell számítani a finanszírozó díját, így az első számítási mód alapján jut 14 millió USD-hez a finanszírozó, míg a másik számítási mód által csak nyolcmillió USD lenne a díja.²⁴

Megállapítható, hogy a finanszírozó megtérülése valamennyi esetben a peres eljárás sikeres kimenetelétől függ. Ez azt jelenti, hogy ha az eljárás sikertelen, a finanszírozó a befektetését elveszíti, és helyt kell állnia valamennyi felmerült költségért, ideértve, ha a szerződés kiterjed a pervesztesség esetén fizetendő, az ellenfélnél felmerült perköltségekre. Valamennyi megállapodás visszkereseti jog nélkül jön létre (non-recourse), tehát pervesztesség esetén a finanszírozott nem köteles megtéríteni a finanszírozó veszteségét.

A finanszírozási megállapodás egyik legjellemzőbb kiegészítő eleme az, amelyben szabályozzák a kielégítési sorrendet megtérülés esetén (priorities agreement vagy waterfall agreement). A megtérülések kezelésével általában a finanszí-

18 Arbitration and Mediation Legislation (Third Party Funding) (Amendment) Bill 2016, part 2, clause 3 <https://www.legco.gov.hk/yr16-17/english/bills/b201612301.pdf> [letöltés időpontja: 2021. 08. 03.].

19 Caroline KENNY: A Comparison of Singapore and Hong Kong's Third-Party Funding Regimes to England and Australia Arbitration: The International Journal of Arbitration, Mediation and Dispute Management [Brekoulakis (ed.); May 2021] – Wolters Kluwer Arbitration – [letöltés időpontja: 2021. 08. 03.], 3–4. o.

20 INTERNATIONAL COUNCIL FOR COMMERCIAL ARBITRATION: i. m. első szórótan.

21 INTERNATIONAL COUNCIL FOR COMMERCIAL ARBITRATION: i. m. 26. o.

22 <https://www.ashurst.com/en/news-and-insights/legal-updates/quickguide---third-party-funding-in-international-arbitration/> [utolsó letöltés időpontja: 2020. 11. 16.].

23 ICC – ügyszám: 15790/VRO (2015. december 17.).

24 Jonas Von GOELER: *Third-Party Funding in International Arbitration and Its Impact on Procedure*. Wolters Kluwer, 2016, 22. o.

rozott jogi képviselőjét bízzák meg, aki a bevétel felosztásáról gondoskodik. Elsőként valamennyi esetben a finanszírozó befektetése térítendő meg, majd ezt követően a finanszírozó szerződés szerinti díja. A kielégítési sorrendben következik a jogi képviselő sikerdíja vagy feltételhez kötött díjazása (contingency fee és conditional fee). A követelésből fennmaradó összeg pedig átutalásra kerül a követelés jogosultja számára.

A finanszírozók irányítási joga szintén változóknak bizonyul. Kérdéses, hogy milyen jogokkal rendelkezik a finanszírozó a stratégiai döntéseket illetően, az esetleges megállapodások vagy tartozáselengedések tekintetében. A jogi képviselő utasítása kérdésében szinte valamennyi jogrendszerben felmerülnek kérdések, például a magyar polgári perrendtartásban található rendelkezési elv²⁵ miatt, vagy az úgynevezett „maintenance and champerty” doktrína miatt. Mindenesetre az megállapítható, hogy az ICCA-riportban említett, empirikusan nem alátámasztott állítások valamelyest bizonyára helytállóak, a finanszírozónak befolyása lehet a választott bírók kijelölésére, a rendelkezésre álló keretösszeg konkrét felhasználására, illetve az alkalmazott ügyvédek, jogászok személyének kiválasztására.

A pervesztesség esetén fizetendő perköltség kockázata is hozzájárulhat ahhoz, hogy a jogosult (leendő felperes) finanszírozásért folyamodjon. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy nemcsak rendes bíróságok, de választott bíróságok is elrendelik a perköltségek előzetes letétbe helyezését (security of costs) az eljárás során. Amennyiben egy fél perfinanszírozás segítségével indítja meg az eljárást (feltételezve, hogy erről az ellenérdekű fél vagy a választott bíróság tudomással bír), az a kérdés merülhet fel, hogy pervesztesség esetén a fél képes lesz-e a perköltségeket megtéríteni. Ez a felfogás formálódott az elmúlt idők során, és bár nem csak anyagi problémák miatt vehet egy vállalkozás igénybe finanszírozást, a finanszírozás ténye még mindig sok esetben ahhoz vezet, hogy az alperesek a finanszírozási szerződés további részleteinek ismertetését kérik, valamint perbiztosíték letételére kötelezésért folyamodnak.

Az egyik leghíresebb döntés az RSM Production Corporation kontra Saint Lucia beruházásvédelmi ügyben született.²⁶ A döntés érdekességét az adja, hogy első esetben rendelte el az ICSID Egyezmény szerinti ügyben a bíróság ideiglenes intézkedés keretében, hogy helyezze letétbe a per költségeit a felperes. A felperes kötelezéséhez az vezetett, hogy az RSM mögött egy perfinanszírozó állt, valamint az, hogy az RSM több korábbi ügyében sem teljesítette pervesztessége esetén az ellenfél perköltségeinek megfizetésére vonatkozó kötelezést. Az ICSID Egyezmény 47. cikke szerinti ideiglenes intézkedés három szempontnak kellett, hogy megfeleljen: az ideiglenes intézkedés szükségessége a jog/jogos érdek biztosítása érdekében, a döntés sürgőssége, valamint a végső döntésre való semleges hatás. Figyelemmel arra, hogy a fenti ügyben a választott bíróság úgy találta, hogy mindhárom feltétel fennállt, 750 000 USD bankgarancia nyújtására kötelezte a felperest.

5. A MEGÁLLAPODÁS NYILVÁNOSSÁGA, ÉRDEKÜTKÖZÉSEK

A perfinanszírozással kapcsolatban az egyik legtöbb vitát kiváltó kérdés az érdekütközések, illetve a finanszírozás tényének, a finanszírozó személyének felfedése a nemzetközi választott bírósági eljárások során. Ennek oka abban rejlik, hogy a perfinanszírozás anyagi érdekhez kötött, a perfinanszírozó érdekeltsége a pernyertességben és a minél nagyobb megtérülésben rejlik. Ha a finanszírozó és az eljáró választott bíró(k) esetében érdekütközés áll fenn – magyar terminológiával élve a választott bírák kizárásának lenne helye –, és mégis ítélet születik az ügyben, annak komoly reputációs és anyagi következményei lehetnek. Az első megvizsgálendő kérdés az, hogy miképpen állhat fenn érdekütközés a perfinanszírozó és a választott bíró között.

Az a tény, hogy a perfinanszírozók, a neves választott bírák és az ilyen eljárásban részt vevő ügyvédi irodák köre behatárolható, könnyen vezethet érdekütközéshez. Az egyik leggyakrabban emlegetett tényező a választott bírók szerepvállalása a finanszírozók munkájában, például tanácsadói munkakörben.²⁷ Rendkívül gyakori, hogy nagy tapasztalattal rendelkező – egyébként választott bírósági ügyekben eljáró – ügyvédek választott bírákként is funkcionálnak. Ennek a gyakorlati megjelenése ott mutatkozik meg, hogy számos alkalommal az ügyvédi irodák azok, amelyek a finanszírozást megelőzően közvetítenek a fél és a finanszírozó között. Azon ügyvédek, akik abban az adott ügyben később választott bírák lesznek, elfogultság érzését kelthetik a finanszírozott fél ellenfelében, amennyiben erre utóbb fény derül.²⁸

Könnyen belátható, hogy ha a választott bíró az előtte folyó eljárás során nem rendelkezik információval arról, hogy az egyik vagy mindkét peres fél finanszírozó által támogatott, és valamelyik vagy mindkettő működésében a választott bíró szerepet vállal, érdekütközés állhat fenn, amely akár az ítélet rendes bíróság általi érvénytelenítéséhez is vezethet. Szintén felismerhető probléma, hogy a közbizalomra mennyire negatív hatással lehet, ha nem derül időben fény az ilyen jellegű anomáliákra. Vannak azonban eltérő okok a finanszírozás nyilvánosságra hozatalára is, ilyen például, ha a fél saját maga, önszántából hozza ezt a bíróság és az alperes tudtára, és ezáltal kívánja hangsúlyozni pénzügyi nehézségeit, vagy éppen ellenkezőleg, azt akarja tudatni az ellenérdekű féllel, hogy a perköltségeire a források rendelkezésre állnak, és nem fog az eljárásból kihátrálni egy megállapodás által.

Előfordulhat, hogy a finanszírozott azt a képet akarja a választott bíróság felé mutatni, hogy a peresített követelése erős lábakon áll, ugyanis – ahogy már említésre került – a perfinanszírozók rendkívül alaposan megvizsgálják az ügyet, mielőtt a befektetés mellett döntenek.

A finanszírozás nyilvánvalóvá válik akkor is, ha a tárgyaláson megjelenik egy finanszírozó képviselője, vagy éppen egy világhírű ügyvédi iroda képvisel egy pénzügyileg gyenge felperest.²⁹ Annak tudatában, hogy szükség van a finanszírozás

25 A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény 2. §.

26 *RSM Production Corporation v. Saint Lucia* (ICSID Case No. ARB/12/10), <https://bit.ly/3loTzo4> [letöltés időpontja: 2020. 11. 29.].

27 INTERNATIONAL COUNCIL FOR COMMERCIAL ARBITRATION: i. m.

28 Sahana RAMESH: *Third-Party Funding in International Arbitration: Ownership of the Claim, Consequences for Costs Orders and Regulation*. *Arbitration International*, 2020, 281. o.

29 J. Von GOELER: i. m.

tényének felfedésére – ugyanis – véleményem szerint – valamennyi résztvevő érdekében áll az érvénytelenítés vagy a végrehajthatóság meghiúsulása lehetőségének az elkerülése – a következő felmerülő kérdés, hogy mikor és milyen módon kell feltárni a finanszírozás tényét. Nyilvánvalóan a választott bíró kötelessége, hogy felfedje, ha kizárási ok áll fenn vele szemben. Sokan érvelnek azzal, hogy a negatív hatás elkerülése érdekében ennek kiegyenlítő hatása van, azonban egyetértés mutatkozik abban a tekintetben, hogy minél hamarabb fel kell tárni az esetleges konfliktusokat, lehetőleg az eljárás legelején. A kizárást szabályozó jogforrás a nemzeti jog, a választott bíróságok eljárási szabályzata, illetve az úgynevezett nemzetközi soft law – mint például az IBA Guidelines.³⁰

Az IBA Szabályzat és Irányelvek (IBA Guidelines) 6/b szakasza szerint a perfinanszírozók – tekintettel közvetlen pénzügyi érdekeikre – félnek tekinthetők a választott bírósági eljárásokban.³¹ Az IBA ajánlásának célja a lehető legnagyobb mértékben biztosítani a választott bírósági eljárásokban a pártatlanságot és a transzparenciát az eljárásban részt vevő vonatkozásában.

A Kúria egy 2013-as döntésében³² egy hasonló ügyben rámutat a feltárási kötelezettség határait és az IBA Szabályzat és Irányelvek jelentőségére. A tárgyi ügyben a választott bírósági ítélet érvénytelenítése iránti per indult, arra való hivatkozással, hogy a választott bíró nem tett eleget teljeskörűen a feltárási kötelezettségének, és emiatt a választott bírósági tanács nem volt szabályszerűen megalakítva. Érvelését a felperes arra alapította, hogy a választott bíró az alperes ügyvédjével azonos területi kamara tagja, valamint nem tárta fel, hogy mindketten a Magyar Tudományos Akadémia tagjai. Az alperes a kereset elutasítását kérte, tekintettel arra, hogy a választott bíró az első tárgyaláson ismertette: az alperessel egyező munkahelyen, a Szegedi Tudományegyetemen dolgoznak, azonban más karon. Ezzel kapcsolatban a fél nyilatkozott, hogy nem tekinti kizárási oknak. Az elsőfokú bíróság a választott bíróság ítéletét érvénytelenítette. Felülvizsgálati eljárásban a Kúria az alábbiakra mutatott rá: a régi Vbt. (1994. évi LXXI. törvény) 17. § (1) bekezdésével kapcsolatban az első fokon eljáró bíróság kifejtette, hogy „a feltárási kötelezettség célja megismertetni a felekkel azokat az objektív körülményeket, amelyek jogos kétségeket ébreszthetnek a választott bíró függetlensége és pártatlansága tekintetében”. Amennyiben a választott bírók a felekhez fűződő kapcsolatukat feltárják az eljárás kezdetén, és a felek ezt tudomásul veszik, később erre az okra hivatkozással nem terjeszthetnek elő kizárási indítványt, nem kérhetik az ítélet érvénytelenítését, ugyanis a körülményekkel tisztában voltak. Az elsőfokú bíróság utalt az IBA Szabályzat és Irányelvek mellékletében szereplő listákra is. Az Irányelv mellékletében szerepel három lista, a Piros, a Narancs és a Zöld, amelyek útmutatóul szolgálnak a választott bírók számára a kizárási kérdések súlyosságának megítélésében. Az első fokon eljáró bíróság úgy ítélte meg, hogy a Narancs listába tartozik az azonos kamarai tagság, melyet a választott bírónak fel kellett volna tárnia a felek előtt.

Részben egy fordításbeli tévedés vezetett a jogerős ítélet hatályon kívül helyezéséhez. Az IBA Szabályzat és Irányelvek ugyanis nem jogszabály, hanem egy nemzetközi ajánlás a választott bírák számára, a rendeltetése pedig az, hogy segítségül szolgáljon, mikor kell visszautasítaniuk a bíróvá jelölésüket, a felekkel fennálló mely kapcsolatuk az, amelyet fel kell tárniuk. Az Irányelv értelmezési segédlete is támpontot ad, miszerint nem szabad azt kiterjesztően értelmezni és a jogi kulturális különbségeket összemosni. Az angolszász jogban a barrister egy különleges, a magyar jog által nem ismert fogalom. A régi Útv. (1998. évi XI. törvény) előírta – és ma is előírja az ügyvédi tevékenységről szóló 2017. évi LXXVIII. törvény 57. § (1) bekezdése – a területi alapú kamarai működést, ez az egyik feltétele az ügyvédi tevékenység gyakorlásának, így a választott bírósági ítélet érvénytelenítésének e tekintetben nem volt jogalapja. Könnyen belátható, hogy az egyes ügyek egyedi megítélés alá kell, hogy essenek, és az IBA Irányelv megfelelő értelmezése mellett a választott bírók már az eljárások elején elkerülhetik a későbbi problémákat.

A fenti szabályozások a választott bírók kötelezettségét határozzák meg, nem pedig a felek nyilvánosságra hozatali kötelezettségét. Eddig nem volt olyan választott bírósági szabályzat, amely kötelezte volna a feleket arra, hogy felfedjék a bíróság vagy az ellenérdekű fél előtt, miképpen finanszírozzák keresetük érvényesítését vagy a védelem megszervezését.³³ Az ICC legújabb, 2021-es szabályzata alapján azonban a feleknek köteleességük felfedni a finanszírozás tényét és a finanszírozó személyét.³⁴ Előrelépés a szabályozás tekintetében, hogy ezt a kötelezettséget az ICC szabályzata a felekre telepíti, ezzel kikerülve annak lehetőségét, hogy a későbbiekben vitássá tehető legyen a választott bíró által fel nem fedett kapcsolat, és erre alapítsanak érvénytelenítési pereket, ha számukra kedvezőtlen ítélet születik a választott bírósági eljárásban.

Összefoglalva tehát: a szabályozás szükségessége mellett számos érv sorakoztatható fel. Ilyen a már említett érdekütközések elkerülése, melynek elmaradása magában hordozhatja egyrészt az eljárás elhúzódnását, a költségek növekedését, másrészt a választott bíró kizárást, és emiatt az eljárás megismétlését, végső soron pedig az ítélet rendes bírósági érvénytelenítésének lehetőségét is. Említésre méltó körülmény az is, hogy a választott bírósági tanács könnyebben tud döntést hozni a költségek előzetes letétbe helyezésével kapcsolatban is, ha ismeretes előtte a finanszírozás ténye.³⁵ Ezen állítással azonban – véleményem szerint – lehet nem teljesen egyetérteni, ugyanis, ahogy már rámutattam, a perfinanszírozás piaca már nemcsak az elszegényedett (impecunious) felperesek számára nyitott és vonzó, hanem sok más szereplő, köztük multi-

30 INTERNATIONAL COUNCIL FOR COMMERCIAL ARBITRATION: i. m. 87. o.

31 https://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.aspx [letöltés időpontja: 2020. 11. 29.].

32 BH2013. 100.

33 J. VON GOELER: i. m. 1. o.

34 https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/rules-of-arbitration-2021/#article_11,7) In order to assist prospective arbitrators and arbitrators in complying with their duties under Articles 11(2) and 11(3), each party must promptly inform the Secretariat, the arbitral tribunal and the other parties, of the existence and identity of any non-party which has entered into an arrangement for the funding of claims or defences and under which it has an economic interest in the outcome of the arbitration.” [letöltés időpontja: 2020. 11. 24.].

35 Caroline OVERGAARD – Johan TUFTE-KRISTENSEN: Disclosure of Third-Party Funding in Commercial Arbitration, 2020 – <https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/njcl2020&collection=journals&id=53&startid=&end=69> [letöltés időpontja: 2021. 02. 12.], 10. o.

nacionális vállalatok is fellelhetők a finanszírozók ügyfélportfóliójában. Önmagában a perfinanszírozás igénybevétele még nem feltétlenül jelenti azt a kockázatot, hogy a finanszírozott fél nem tudná megfizetni a költségeit. Más kérdés azonban az, hogy ennek a feltárási kötelezettségnek mennyiben kell(ene) kiterjednie a perfinanszírozási megállapodás pervesztesség esetén fizetendő perköltség részére. Amennyiben okkal feltételezhető, hogy a finanszírozott fél pervesztessége esetén nem tudná megfizetni a perköltségeket, milyen lépéseket tehet a fél, illetve az eljáró tanács, hogy fény derüljön az ezt szabályozó, egyébként a per tárgyát nem képező perfinanszírozási megállapodásra.

A feltárási kötelezettséggel szemben érvelők szerint a finanszírozó személyének és egyáltalán a finanszírozás tényének felfedése több negatív következménnyel járhat. Ilyen például a választott bíróság befolyásolása, ugyanis a finanszírozók csak megalapozott, nyerhető ügyekbe fektetnek be, és ez a tudati leképeződés befolyásolhatja a bíróság tagjait a döntéshozatal során. További érv szokott lenni, hogy általában a finanszírozott és a finanszírozó között titoktartási (non-disclosure agreement) megállapodás is létrejön a perfinanszírozási megállapodással egyidejűleg, így a finanszírozottnak nincs lehetősége felfedni a finanszírozó személyét és tényét annak írásbeli hozzájárulása nélkül, ezzel olyan helyzetbe hozva a finanszírozottat, hogy az kénytelen választani aközött, hogy megszegi az említett titoktartási megállapodást, és ezzel vállalja annak jogi következményeit, vagy nem tesz eleget kötelezettségének a választott bírósági eljárásban, ezzel kockáztatva kimenetelének sikerességét és későbbi végrehajthatóságát. Álláspontom szerint ezek az érvek a gyakorlatban elgyengültek, ezt támasztja alá a nemzetközi kereskedelmi választott bírósági eljárási szabályzatok ezzel ellentétes tartalmú változásai. A gyakorlatban a titoktartási megállapodások a finanszírozási szerződés részleteire, annak különböző jogi megoldásaira vonatkoznak, nem pedig a pusztán tény fennállására. A finanszírozó saját jól felfogott érdekében sem várhatja el a fenti választást az ügyfelétől, és nyilvánvalóan nem kívánja kockáztatni a saját megtérülését, illetve nyilvánvaló célja, hogy a költségeket észszerű keretek között tartsa, és ne kelljen olyan további, felesleges költségeket vállalnia, amelyek az esetleges kizárással kapcsolatban merülnének fel.

6. VÉGREHAJTÁS, KÖZREND

Egyértelmű reláció áll fenn a külföldi választott bírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt egyezmény biztosította előnyök és a perfinanszírozók befektetési hajlandóságának mértéke között. A New Yorkban aláírt egyezmény a kereskedelmi és polgári ügyekben hozott választott bírósági ítéletek végrehajtása esetén nem várja el, hogy külön elismertetési eljárásra kerüljön sor a végrehajtás előtt, hanem a részes államok területén hozott választott bírósági határozatok végrehajtása ugyanolyan módon kell, hogy történjen, mint a belföldi választott bírósági ítéletek esetében.³⁶ Természetesen a szubjektív és ob-

jektív megtagadási okokat taxatív módon felsorolja az egyezmény – amely egyébként teljes mértékben átvételre került az új magyar választott bírósági törvény megalkotása során.³⁷ Az egyik ilyen objektív okok egyike a közrendbe (public order) való ütközés. A kérdés az, hogy a perfinanszírozó és a finanszírozott közötti jogviszony milyen megítélés alá esik, tehát ha egy ország közrendjébe ütközne a perfinanszírozás, akkor az annak segítségével megnyert választott bírósági eljárás elismertetése és végrehajtása is megkérdőjelezhető. További vizsgálat alá veendő szempont a perfinanszírozók által a kereskedelmi ügyekben a végrehajtás és annak finanszírozása. Önmagában a pernyertesség nem feltétlenül vezet megtérüléshez is, előfordulhat, hogy az ítéletet végre is kell hajtatni, a vagyontárgyakat fel kell kutatni, és még a végrehajtás alatt is előfordulhatnak kifogásolási eljárások, illetve végrehajtási perek.

A perfinanszírozási piac kialakulásának korai szakaszában gyakorta előfordult, hogy a finanszírozók nem fektettek be olyan ügyekbe, amelyekben csak és kizárólag a végrehajtási eljárást kellett volna finanszírozni.³⁸ Ennek oka, hogy a végrehajtás külön kockázati tényezővel jár, ideértve az eltelt időt, a felkutatandó vagyontárgyakat, azok értékét és az értékesítés alatt eltelt időben az értékvesztést. Ez a szempont mára már többnyire beépült a fentebb említett, a perfinanszírozó társaságok szakértői által végzett kockázatfeltérképezési (assessment) eljárásokba. Már nemcsak az úgynevezett perkockázatot (litigation risk), hanem a végrehajtási kockázatot (enforcement risk) is beárazza a piac. Ahogyan fejlődik a finanszírozói piac és annak szereplői egyre bővülnek, természetesen, hogy más szakemberek is bekapcsolódnak ezekbe a kockázatfeltérképezési eljárásokba, ideértve korábbi követeléskezelői múlttal rendelkezőket, akik nagy tapasztalattal rendelkeznek a végrehajtási eljárásokkal kapcsolatban. Mára tehát a végrehajtási eljárás is elengedhetetlen része a finanszírozói megállapodásoknak, sőt a perfinanszírozók vállalnak csak végrehajtási eljárásokat is – természetesen azok, akik rendelkeznek a megfelelő házon belüli kapacitással, és általában ezen társaságok meg is különböztetik magukat a szolgáltatásnyújtás alapján a többi perfinanszírozótól.³⁹

7. A PERFINANSZÍROZÁS MAGYAR KÉRDÉSEI

A magyarországi piac előtt még hosszú út áll a perfinanszírozással kapcsolatban. Az egyik befektető által készített 2011–2017 közötti időszakot lefedő elemzés szerint a magyarországi, a téma szempontjából releváns választott bírósági eljárások száma a vizsgált hét év alatt 73 volt, érdemi változás az ügyek számában nem történt az elmúlt évtizedben. Eközben Csehország esetében az eljárások száma megduplázódott, 2011-ben 16 volt, 2017-re már 33, a régióban pedig a vizsgált időszak alatt Csehországban volt a legtöbb eljárás, összesen 199.⁴⁰

37 2017. évi LX. törvény a választott bíróságról, 47. § (2) bekezdés.

38 INTERNATIONAL COUNCIL FOR COMMERCIAL ARBITRATION: i. m.

39 INTERNATIONAL COUNCIL FOR COMMERCIAL ARBITRATION: i. m.

40 Európai perfinanszírozó társaság honlapján található tanulmány: <https://www.vannin.com/downloads/funding-in-focus-six.pdf> [letöltés időpontja: 2020. 11. 26.].

36 1962. évi 25. törvényerejű rendelet a külföldi választott bírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény kihirdetéséről, III. cikk.

Ahhoz, hogy Magyarország a régióban megőrizze jelenlegi második pozícióját, vagy vezető szerephez jusson, a szabályozásoknak biztosítaniuk kell, hogy a finanszírozók biztonságban érezzék befektetéseiket. A jelenlegi helyzetben sem a választott bírósági törvény, sem pedig a választott bírósági szabályzatok nem rendelkeznek a perfinanszírozásról és az azal kapcsolatos kérdésekről. Magyarországon is érdemes lenne a szabályozást egyértelműsíteni, ezzel is elnyerve a befektetők, tehát a perfinanszírozók bizalmát.

További vizsgálandó kérdés, hogy a perfinanszírozás pénzügyi jogi szempontból milyen tevékenységnek minősülne ma Magyarországon.

A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 3. §-a alapján valószínűnek látszik, hogy pénzügyi szolgáltatásnak minősülne a szűkebb értelemben vett (nem ügyvédi sikerdíjnak minősülő) perfinanszírozás, így a vele szemben támasztott prudenciális elvárásoknak is meg kellene, hogy feleljen.

8. KONKLÚZIÓ, JELENLEGI KIHÍVÁSOK

Mára egyértelművé vált, hogy a perfinanszírozás megkezdhetetlen kérdéskör, különösen a nemzetközi választott bíróságot tartalmazó esetekben. Véleményem szerint a támogatottsága a kereskedelmi választott bírósági eljárásokat tekintve folyamatosan növekszik a szolgáltatás iránti kereslettel párhuzamosan, Nyugat-Európa angolszász részein, az Egyesült Államokban, Ausztráliában és a nagy jelentőségű ázsiai kereskedelmi központokban is – úgymint Szingapúrban és Hongkongban.

Továbbra is az egyik legfontosabb kérdés a common law országokban, hogy a rendes bíróságok hogyan viszonyulnak a champerty és maintenance doktrínához a rendes bíróságok előtti eljárások során, nyitott kérdéseket hagyva a végrehajtási eljárások esetében, valamint utat törve vagy éppen gátat szabva a fejlődésnek.

A legfontosabb szabályozandó kérdéskörök a kereskedelmi választott bírósági eljárások esetében továbbra is a finanszírozás tényének felfedése és a megállapodás részleteinek titkossága. Ezekben is viszonylagos konszenzus mutatkozik a szakirodalomban abban a tekintetben, hogy magának a finanszírozás igénybevételének a ténye nyilvános kell, hogy legyen, míg a megállapodás részleteiről megoszlanak a vélemények. Meglátásom szerint egy bizonyos fokú rugalmasságot kell, hogy mutassanak ezen szabályozások, azonban szükségtelenül, üzleti titkok felfedésére a felek nem kényszeríthetők. A legfontosabb, hogy a kizárási kérdések minél hamarabb megoldódjanak, ugyanis valamennyi fél érdekében áll elkerülni az esetleges érvénytelenítési pereket a rendes bíróságok előtt, megelőzve ezzel az emiatt felmerülő költségeket és az esetlegesen a reputációra gyakorolt negatív hatásokat.

Ismételten hasonló helyzetbe kerülhetnek a vállalatok világszerte, mint 2008-ban a gazdasági világválság idején, amikor a hagyományos befektetésektől a befektetők elfordultak. A XXI. századi trendnek megfelelően azonban a költségcsökkentés folyamatos igény valamennyi nagyvállalat esetében, tehát a perfinanszírozás piaca növekedni látszik.

Jogértelmezés*

SZEMELVÉNY A POLGÁRI JOG TERÜLETÉRŐL

HASZNÁLT TERMÉK HIBÁJA ESETÉN ÉRVÉNYESÍTHETŐ FOGYASZTÓI IGÉNYEKRŐL

Az Igazságügyi Minisztériumhoz egy kérdés érkezett, amely arra kereste a választ, hogy egy kereskedőtől, használtan, üzlethelyiségben vásárolt mobiltelefon akkumulátorhibája esetén milyen lehetőségei vannak a fogyasztónak a vállalkozással szembeni igényérvényesítésre.

A tényállás szerint a fogyasztó kereskedelmi forgalomban, üzletben vásárolt egy használt mobiltelefont. A vállalkozás a használt készülékre három hónapos önkéntes jótállást vállalt, a jótállás azonban – egyebek mellett – a mobiltelefon akkumulátorának meghibásodására nem terjedt ki. A fogyasztó a telefon használata során a készülék túlmelegedését észlelte, amely – álláspontja szerint – elektronikai, mechanikai meghibásodásra utal.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 6:215. § (1) bekezdése tartalmazza az adásvételi szerződés fogalmát, amely szerint „az eladó dolog tulajdonjogának átruházására, a vevő a vételár megfizetésére és a dolog átvételére köteles”.

A Ptk. 6:157. § (1) bekezdése alapján hibás teljesítés áll fenn, ha az áru a megvásárlás időpontjában „nem felel meg a felek közötti szerződésben vagy jogszabályban megállapított minőségi követelményeknek. Nem teljesít hibásan a kötelezett, ha a jogosult a hibát a szerződéskötés időpontjában ismerte, vagy a hibát a szerződéskötés időpontjában ismernie kellett.”

Használt dolog vétele esetén hibás teljesítés csak akkor állapítható meg, ha a hiba független a használatától, illetve az elhasználódás számítható mértékét jelentősen túllépi. Figyelemmel arra, hogy a Megkereső a használat ismertetésében vette meg az árut, szakértői bizonyítást igénylő kérdés lehet a hiba fennállásának, valamint az okának a vizsgálata.

Kellékszavatossági igény érvényesítése esetén annak bizonyítása, hogy a hiba már a vállalkozás teljesítésekor fennállt, általában a fogyasztó feladata, azonban a Ptk. 6:158. §-a vélelmet állít fel a hiba fennállására a teljesítést követő hat hónapon belül felismert hiba esetén. A vélelem alapján a bizonyítási teher a jótálláshoz hasonlóan megfordul, tehát a hiba okának és fennállásának bizonyítása – a jótállás szabályaihoz

hasonlóan – a vállalkozást terheli, kivéve, ha e vélelem a dolog természetével vagy a hiba jellegével összeegyeztethetetlen.

A fogyasztó és vállalkozás közötti, az áruk adásvételére, valamint a digitális tartalom szolgáltatására és digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések részletes szabályairól szóló 373/2021. (VI. 30.) Korm. rendelet 11. § (1) bekezdése azonban áru adásvétele esetén a Ptk. szabályaitól eltérve, attól kedvezőbbben, egy évben határozza meg a fenti vélelem fennállását, tehát áru adásvételkor a fogyasztó által érvényesített kellékszavatossági igények esetében az áru teljesítésének időpontjától egy évig a jótállás szabályaihoz hasonlóan a hiba okának és fennállásának bizonyítása a vállalkozást terheli.

Hibás teljesítés esetén a fogyasztót a Ptk. 6:159. § alapján kellékszavatossági jogok illetik meg. A kellékszavatossági igénye alapján a jogosult választása szerint elsődlegesen kijavítást, kicserélést igényelhet a kötelezettől, másodlagosan a vételár arányos leszállítását kérheti, vagy a szerződéstől elállhat, ha a kötelezett a kijavítást vagy a kicserélést nem vállalja, illetve e kötelezettségének megfelelő határidőn belül, a jogosult érdekeit kímélve nem tud eleget tenni, vagy ha a jogosultnak a kijavításhoz vagy kicsereléshez fűződő érdeke megszűnt.

A fogyasztó kellékszavatossági igénye két év alatt évül el, használt dolog esetén a felek megállapodása alapján az elévülési idő rövidebb is lehet, azonban egy évnél rövidebb határidő ez esetben sem köthető ki érvényesen [Ptk. 6:163. § (2) bekezdés]. Figyelemmel arra, hogy a fogyasztó a mobiltelefont a hibajelenség fellépése előtt két héttel vette, ezért a fogyasztó kellékszavatossági igénye biztosan nem évülhetett el, tehát igényét érvényesítheti a vállalkozással szemben.

A fogyasztó a hibás teljesítésből eredő igényét kellékszavatosság alapján akkor is érvényesítheti a vállalkozással szemben, ha a vállalkozás a Ptk. 6:171. § (1) bekezdése alapján önkéntesen nem vállalt jótállást, vagy az általa önkéntesen (szerződés alapján) vállalt jótállás a fogyasztó által feltárt hibára nem terjed ki.

A Ptk. 6:171. § (1) és (2) bekezdése általános jelleggel szabályozza a szerződésen és a jogszabályon alapuló jótállást, ez alapján a fogyasztókat megillető jótállás jogalapja keletkezhet a vállalkozás által szerződésben vállalt jótálláson, valamint jogszabály alapján előírt kötelező jótálláson. A jótállás határideje mindkét esetben jogvesztő jellegű.

A megkeresésben kérdésként felmerült, hogy fennáll-e a fogyasztónak a jogszabályon alapuló, kötelező jótállás a használt, üzletben vásárolt mobiltelefonjára, illetve, hogy a 14 napon belüli elállási jogát, vagy a három napon belüli csere iránti jogát gyakorolhatja-e a fogyasztó.

* Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek, azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve nincs kötelező ereje.

Az egyes tartós fogyasztási cikkekre vonatkozó kötelező jótállásról szóló 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet [a továbbiakban: 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet] 1. § (1) bekezdése szerinti jótállási kötelezettség új tartós fogyasztási cikkekre terjed ki. Ez a szabályozás azonban nem zárja ki azt, hogy ne lehetne olyan eset, amikor a használnak minősülő mobiltelefonra mint tartós fogyasztási cikkre is vonatkozik a kötelező jótállás, melynek időtartama a tartós fogyasztási cikk árával arányosan hosszabbodik meg. A jótállás időtartama jogszabályban meghatározott határidőn túl kizárólag azzal az időtartammal hosszabbodik meg, amely alatt a fogyasztó az árut a hiba miatt rendeltetészerűen nem használhatta.

Egyéves jótállás áll fenn 10 000 forintot elérő, de 100 000 forintot meg nem haladó eladási ár esetén, kétéves jótállás abban az esetben, ha az eladási ár a 100 000 forintot meghaladja, de nem haladja meg a 250 000 forintot [151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet 2. § (1) bekezdés]. A megkeresésben előadott tényállásból nem volt meghatározható sem a mobiltelefon vételára, sem az eredeti vásárlás óta eltelt használati idő. Amennyiben a tartós fogyasztási cikkhez kapcsolódóan még esetlegesen fennállna a jogszabályból eredő jótállás, ezzel kapcsolatos igényét a fogyasztó a vállalkozással szemben az eredeti jótállási jeggyel érvényesíthetné. A jótállás ugyanis nem személyhez, hanem az áruhoz kapcsolódik, erre tekintettel a tulajdonost illeti meg. Amennyiben a fogyasztó mint tulajdonos a jótállási határidő alatt értékesíti az árut, a jótállás az új tulajdonost is megilleti, feltéve, hogy ő is fogyasztónak minősül.

Figyelemmel azonban arra, hogy a mobiltelefon használt volt, így a 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet 7. §-a alapján az új tartós fogyasztási cikk meghibásodása esetére a vásárlástól (üzembe helyezéstől) számított három munkanapon belül érvényesíthető csereigény a fogyasztó által vásárolt mobiltelefonra nem vonatkozik.

A fogyasztó és a vállalkozás közötti szerződések részletes szabályairól szóló 45/2014. (II. 26.) Korm. rendelet 20. § (1) és (2) bekezdése szabályozza a fogyasztók 14 napon belüli elállási jogát, amely az üzlethelyiségen kívül a távollévők között kötött szerződés esetén illeti meg a fogyasztót. A 14 napos határidő áru adásvételére irányuló szerződés esetén az áru átvételének napján kezdődik. Figyelemmel azonban arra, hogy a megkeresésben ismertetett tényállás szerint a mobiltelefont a fogyasztó üzlethelyiségben, személyesen vásárolta, így a 14 napos elállási jog a Megkereső részére nem áll fenn.

Annak megítélése, hogy mi a hiba oka, illetve hogy a megkeresés szerinti ügyben a Megkereső hibás teljesítésből eredő kellékszavatossági igénye fennáll-e – a mobiltelefon használatára figyelemmel – szakkérdés, amelyet a mobiltelefon bevizsgálásával lehet esetlegesen megállapítani. Az pedig – a hiba okától függően – a szerződés tartalma alapján állapítható meg, hogy a szerződéses jótállás kiterjed-e a készülékre. Ennek hiányában a fogyasztó kellékszavatossági igényét a bemutatottaknak megfelelően érvényesítheti.

SZEMELVÉNY A KÖZIGAZGATÁSI JOG TERÜLETÉRŐL

A SZEMLE AKADÁLYOZÁSÁNAK MINŐSÜL AZ, HA AZ ELJÁRÁSBAN RÉSZT NEM VEVŐ (NEM ÜGYFÉL ÉS NEM IS AZ ELJÁRÁS EGYÉB RÉSZTVEVŐJÉNEK MINŐSÜLŐ) SZEMÉLY SZÁNDÉKOSAN ELZÁRJA A SZEMLE TERÜLETÉRE VALÓ BEJUTÁST

Az Igazságügyi Minisztérium által üzemeltetett Ákr.-Helpdesk¹ felületre nagyszámú – tájékoztatást kérő – jogértelmezési kérdés érkezik. A felület célja az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvénnyel (a továbbiakban: Ákr.) és a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvénnyel kapcsolatosan felmerült konkrét kérdések megválaszolása, és ezzel egy általánosabb tudásbázis – quasi GYIK – közreadása, kereshető formában az ügyfelek számára.

Erre a felületre érkezett – többek között – egy olyan kérdés is, melyben a megkereső arra kérdezett rá, hogy ha az Ákr. alapján lefolytatott hatósági eljárás során az ügyfél kérelmére indult hatósági ellenőrzéssel érintett ingatlanon a szemle azért nem volt lefolytatható, mert az ellenőrzéssel érintett ingatlanra bejegyzett szolgalmi jog jogosultja, az ellenőrzéssel érintett ingatlant „tilos önhatalommal” lezárta, kiszabható-e eljárási bírság, és ha igen, akkor kinek a terhére kell azt kiszabni.

E kérdés megválaszolása során elsőként figyelemmel kell lenni arra, hogy a hatósági ellenőrzésre (a hivatalból vagy a kérelemre indult hatósági ellenőrzésre egyaránt) az Ákr. hatósági eljárásra vonatkozó rendelkezéseit az Ákr. VI. fejezetében foglalt eltérésekkel kell alkalmazni az Ákr. 98. §-ának megfelelően. Rögzíti továbbá az Ákr. 100. § (1) bekezdése azt is, hogy a hatósági ellenőrzést a hatóság a hivatalbóli eljárás szabályai szerint folytatja le abban az esetben is, ha egyébként a hatósági ellenőrzés kérelemre indult meg.

Azzal, hogy az Ákr. 98. §-a a hatósági ellenőrzésre az Ákr. egészét alkalmazni rendeli, lehetővé teszi a hatóság számára – többek között – azt is, hogy az ellenőrzése során a tényállás tisztázása körébe eső eljárási cselekményeket is lefolytathassa, így tehát jogosult szemlét is tartani. A szemle esetében az Ákr. 34. – Szemle című – alcímében rögzítettek alapján kell az ellenőrzést végző hatóságnak eljárnia. E körben rögzíti az Ákr. 68. § (1) bekezdése, hogy ha a tényállás tisztázására ingó, ingatlan vagy személy megtekintése vagy megfigyelése szükséges, a hatóság szemlét rendelhet el.

A szemle során – ugyanúgy, mint a hatósági eljárás minden más részében – általánosan irányadó az Ákr. 6. § (2) bekezdésében megfogalmazott alapvető szintű követelmény, amely szerint senkinek a magatartása nem irányulhat a hatóság megtévesztésére vagy a döntéshozatal, illetve a végrehajtás indokolatlan késleltetésére. Az Ákr. e körben általános alanyként a „senki” fordulatot alkalmazza, melyből következően a rendelkezés azzal a személlyel szemben is kötelezettséget fogalmaz meg, aki egyébként nem részese az eljárásnak.

Mivel a hatósági szemle lefolytatása szükséges az eljárás mielőbbi érdemi lezárásához, ezért annak akadályozása

1 <https://akr.kormany.hu>

kimeríti az ezen előírásban foglaltakat (vö. a döntéshozatal indokolatlan késleltetését), ami által ekkor alkalmazhatóvá válik az eljárás akadályozásának következményeként az eljárási bírság kiszabása, hiszen ezen általános jogszabályi kötelezettségét az érintett megszegte.

Az Ákr. 77. § (1) bekezdése szerint az eljárási bírság azzal szemben alkalmazható, aki a szemlét akadályozó magatartást megvalósítja vagy az állapotot, helyzetet kialakítja. Az Ákr. 77. § (1) bekezdése rögzíti továbbá azt is, hogy aki a kötelezettségét önhibájából megszegi, a hatóság az okozott többletköltségek megtérítésére kötelezi, illetve eljárási bírsággal sújthatja.

Mivel az eljárás akadályozásának következményei szabályozása körében az Ákr. e helyütt az általános „aki” terminológiát használja a norma címzettjeként (nem pedig kifejezetten csak az ügyfelet), így e szabály is az eljárás valamennyi résztvevőjére önállóan és egyaránt alkalmazandó, továbbá ide értendő bárki más is, aki az Ákr.-ben (vagy az ügyre irányadó

ágazati eljárási szabályban) rögzített kötelezettségét nem teljesíti.

Tehát az a személy, aki szándékosan – a szemle tényéről tudva – elzárta az ellenőrzéssel érintett ingatlant a szemle elől, e jogszabályhely alapján eljárási bírsággal sújtható.

Vizsgálendő továbbá e körben az is, hogy a hatósági ellenőrzést kérelmező ügyfél maga tudott-e arról, hogy a szemle nem lesz lefolytatható (vö. ismert volt-e előtte az akadályozottság ténye), hiszen ő csak e tény alapján válna bírsághatóvá.

Mindezek alapján megállapítható, hogy amennyiben bárki (ideértendően különösen az ügyfél, az eljárás egyéb résztvevője vagy e felsoroltakon kívül bármely, az eljárásban nem érintett harmadik személy) magatartása arra irányul, hogy a szemle jogszerű lefolytatását késleltesse, úgy e személy – hivatkozva az Ákr. 6. § (2) bekezdésére és 77. § (1) bekezdésére – a döntéshozatal késleltetéséért eljárási bírsággal sújtható, mivel magatartásával az eljárás részévé válik.

* * * Az Igazságügyi Minisztérium állásfoglalásai, jogértelmezései
az Alkotmánybíróság 60/1992. (XI. 17.) AB határozata értelmében kizárólag szakmai tájékoztatás érdekében készültek,
azoknak bíróságra vagy más hatóságra nézve nincs kötelező ereje. * * *

Konferencia-összefoglaló

Salgó László Péter* – Grósz-Wilhelm Nikolett**

Az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény megalkotásához vezető út – a hatósági eljárásjog kodifikációjának története

BEVEZETÉS

A tanulmány célja, az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (a továbbiakban: Ákr.) megalkotásához vezető út legfontosabb állomásainak, azaz a hatósági eljárásjog kodifikációs történetének áttekintése. A képzeletben megtett utazásunk során górcső alá vesszük az Ákr.-t, ismertetjük a nagy előképeket, amelyek meghatározó jelentőséggel bírtak a ma hatályos kódexünk megalkotásakor, valamint röviden kitérünk olyan, a közigazgatási hatósági eljárások szempontjából releváns jogszabályokra, illetve szervezeti módosításokra is, amelyek megkerülhetetlenek, amennyiben a hatósági eljárások szabályozási rezsimjét szeretnénk mélyrehatóbban megismerni.

A téma aktualitását adja az idén ősszel (2022. október 11.), a Közigazgatási Eljárási Jogi Egyesület által megrendezett szakmai konferencia, amely a 65 éves hazai közigazgatási hatósági eljárási kodifikáció köré szerveződött. Ebben a témában tartott előadást Salgó László Péter. Az expozéjának alapját e tanulmány képezte.

AZ ELSŐ LÉPÉSEK

A hatósági eljárásjog kodifikációjának, így az Ákr.-nek történelmi előzményei egészen 1869-ig nyúlnak vissza, amikor is első modernizációs lépésként sor került a közigazgatási és igazságszolgáltatási eljárások elválasztására. Ezt követően a törvényhatósági, illetve a községi törvényekben jelentek meg eljárási normák, majd a fejlődési folyamatban jelentős lépésnek számított 1883-ban a pénzügyi közigazgatási bíróság,¹

valamint 1896-ban a Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság létrehozása.²

Az első, általános eljárási szabályok felállítására tett kísérlet a *közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló 1901. évi XX. törvénycikk* által valósult meg. Egyfelől felhatalmazásokat adott a belügyminiszternek az ún. belső ügyvitelt illetően, amely az 1902-ben megjelent vármegyei, illetőleg gyámügyi ügyviteli szabályzatok keretében valósult meg, másfelől az ún. külső eljárás kérdései közül a határozatok kézbesítésével és a jogorvoslatokkal foglalkozott. A szabályozás többféle jogorvoslati eljárást tartalmazott, bonyolult többfokú eljárásokkal, amelyek a jogsértéstől és az ügyfajtától is függték.³

Ezen szabályozás értelmében közigazgatási ügyekben a harmadfokú határozat (intézkedés) ellen fellebbevitelnek, illetve az elsőfokúval érdemben egybehangzó másodfokú határozat (intézkedés) ellen – kivéve például az ipari, kereskedelmi és mustraoltalmi ügyekben – fellebbezésnek nem volt helye. Ezzel egyidejűleg az utóbbi esetkörben felülvizsgálati kérelemnek volt helye a miniszterhez azon az alapon, hogy az alsó fokú hatóság nem volt illetékes, vagy a határozat, vagy az ennek alapjául szolgáló eljárása törvényt vagy törvényes kormányrendeletet, illetve törvényes szabályrendeletet sértett. A miniszter az ilyen határozatokat megsemmisíthette, és új eljárást rendelhetett el.

Mind a fellebbezésnek, mind a felülvizsgálatnak csak az ún. *véghatározat* ellen és kizárólag az érdekelt részéről volt helye, és azokat az elsőfokú hatóságnál kellett előterjeszteni. E törvénycikk rendelkezett még az ún. *felfolyamodásról* (fellebbezés, illetve felülvizsgálati kérelmet visszautasító végzés esetén), amely szintén egyfajta ún. *főlebbevitelnek* minősült.

Ezen szabályozásban olyan jogintézmények jelentek meg, amelyek magja a mai napig megegyezik. Határidő-számításnál például, ha az utolsó nap vasárnapra, vagy a Gergely-naptár szerint nemzeti ünnepre esett, a határidő a legközelebbi köznapon járt le, továbbá a postai benyújtás esetén a feladás

* Salgó László Péter: Igazságügyi Minisztérium, közigazgatási államtitkár.

** Grósz-Wilhelm Nikolett: Igazságügyi Minisztérium, Koordinációért és Közjogi Jogalkotásért Felelős Helyettes Államtitkárság, Jogalkotási és Közigazgatási Kodifikációs Főosztály, Közigazgatási Eljárásjogi Kodifikációs Osztály, közjogi ügyintéző.

1 IVANCSICS Imre: *A közigazgatási hatósági eljárás*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2005, 34. o.

2 F. ROZSNYAI Krisztina: Perjogi önállósulás és különbíróági jelleg a közigazgatási bíráskodásban. *Közjogi Szemle*, 2016/4. sz., 3. o.

3 IVANCSICS Imre – FÁBIÁN Adrián: *Hatósági jogalkalmazás a közigazgatásban*. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2013, 33. o.

időpontja volt a meghatározó. Ezen törvénycikk alapján igazolási kérelemnek, illetve újrafelvételi eljárásnak is helye volt. Kiemeljük továbbá, hogy például a főispánok fellebbviteli, illetve felterjesztési jogát a törvénycikk nem érinti.

A kézbesítés rendszerint postai úton történt, illetve a *megmagyarázást igénylő*, valamint a *kényszerkézbesítéseket a bejelentési hivatal*, illetve a *hatósági közegek* teljesítették. A magánfelek részére, térítvevény nélkül postára adott iratok kapcsán rögzítésre került egyfajta kézbesítési fikció, amelynek értelmében a *feladást követő nyolcadik napon* szabályszerűen kézbesítettnek tekintett az irat, ha nem érkezett vissza kézbesíthetetlenként a feladó hatóságához, vagy a hatóság nem kapott értesítést a kézbesítés akadályáról.⁴

E törvénycikket több mint negyedévszázadon keresztül alkalmazták, habár hamarosan kiderült, hogy hiányos, illetve nem hogy csökkenti, hanem növeli a bürokratizmust.⁵

A következő lépcsőfok, a *közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvénycikk* volt. E törvénycikk értelmében minden közigazgatási határozat (intézkedés) ellen jogorvoslatnak volt helye, kivéve, ha valamely jogszabály a jogorvoslatot kifejezetten kizárta. Így például az idézés ellen nem volt helye jogorvoslatnak. Jogorvoslattal a *véghatározat* ellen mindenki élhetett, akinek jogát vagy érdekét a közigazgatási határozat (intézkedés) érintette, azaz az érdekelteket illetve meg e jog. E törvénycikk is ismerte a felülvizsgálati kérelem, az igazolási kérelem, az újrafelvételi kérelem és a felfolyamodás jogintézményét, továbbá általánossá tette a jogorvoslatot és a hatóság hatáskörének hivatalbóli vizsgálatát.⁶

A jogirodalom álláspontja szerint e törvénycikk a meghirdetett egyszerűsítési céljával ellentétben még tovább rontott a helyzeten, mert lényegében fenntartotta az ügyintézés centralizációját, és emellett nem kielégítően szabályozta a hatósági fokozatokat, a hatáskör és illetékesség vizsgálatát, a hatóságok egymás közti érintkezését, valamint a jogorvoslatokról való lemondást.⁷

A *Hatósági fokozatok* alcím szerint első fokon a jogszabály által első fokon kijelölt hatóság, másodfokon pedig az alispán, illetve a miniszter járt el. A közigazgatási hatóságok, valamint tagjaik és közegeik érintkezésére lehetőleg közvetlenül kellett, hogy sor kerüljön. Minden közigazgatási hatóság az eljárást a hatáskörének, illetve illetékességének megvizsgálásával kezdte meg. A hatáskör hiányát az egész eljárás során (tehát a fellebbvitel során is) hivatalból kellett megállapítani. Ha valamelyik felsőbb hatóság az ügyet jogerősen valamely alsóbb fokú hatóság hatáskörébe utalta, az utóbbinak hatáskörét sem maga a hatóság, sem a felek nem teheték többé vitássá, továbbá az illetékesség hiánya miatt az érdekelt fél csak az első írásbeli beadványban,

illetőleg a részvételével megtartott első szóbeli tárgyalás kezdetén tehetett kifogást.⁸

A hazai jogi szabályozás következő állomásaként megszületett a *közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről szóló 1933. évi XVI. törvénycikk*, amely a fórumrendszer egyszerűsítésével át akart térni az egyfokú fellebbvitel elvének általánossá tételére, azonban a törvénycikk ezen része sohasem lépett hatályba. A *közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvénycikk* alkalmazása a második világháború utáni időre is átnyúlt, tekintettel arra, hogy egyes rendelkezéseit a *helyi tanácsokról szóló 1950. évi I. törvény*, majd az *állampolgárok bejelentéseiről szóló 1954. évi I. törvény*, továbbá az *első államigazgatási eljárási törvényünk (1957. évi IV. törvény)* helyezte hatályon kívül.⁹

A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZTI IDŐSZAK

A két világháború időszakában ugyan nem született közigazgatási eljárásjogi kódex, annak ellenére, hogy a közigazgatási jogi szakemberek szorgalmazták azt. Álláspontunk szerint mégis szükséges kiemelni két javaslatot. Az egyik javaslat a *Szítás Jenő* nevéhez köthető „*Közigazgatási eljárás*” című tervezet volt, amelyet 1939-ben közölt a belügyminiszter. Ez a tervezet főképpen technikai szabályokat fogalmazott meg, de a szerzője azon célból tette közzé, hogy „*alkalmat adjon a kritikára és arra, hogy alapos kritikák után megszülethessen a tervezeténél mindenesetre megfelelőbb rendtartás, ezáltal a magyar jogalkotásnak közel négyévtizedes adóssága kiegyenlített nyerhessen*”.

Ezen javaslat bírálója volt *Valló József* is, aki *Magyary Zoltán* tanítványaként, az ő felkérésére írt egy másik javaslatot, amelyet a *Szítás-féle* javaslat figyelembevételével készített el, és amellyel, hogy a közigazgatási eljárást irányító szempontokat erőteljesebben kidomborította, valamint eljárásjogi szabályokat tartalmazott, részletes és általános indokolást is magában foglalt.¹⁰

A közigazgatási jog történetének a 1945 és 1989 közötti korszakban jellemző vonása volt, hogy a jogot kifejezetten a hatalomgyakorlás eszközének tekintették. Ezt fejezi ki az is, hogy a közbizalom alapjait jelentő alkotmányjog elnevezés helyett az államjog fogalom használata terjedt el, és a jogalkotás lényegében a korszak egészére kiterjedően rendeleti szintű volt. Az államhatalom korlátlanságának kiépítésében mérőföldkönek tekinthető a *közigazgatási bíróság megszüntetéséről szóló 1949. évi II. törvény*, amely megszüntette az 1896-ban létrehozott közigazgatási bíróságot és általában a közigazgatás fölötti bírósági kontrollt. Ettől kezdődően egészen szűk körben polgári peres úton, minden más esetben közigazgatási úton lehetett jogorvoslatért folyamodni.¹¹ Ezzel együtt el-

4 A közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló 1901. évi XX. törvénycikk. (<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=90100020.TV&targetdate=&printTitle=1901.+%C3%A9vi+XX.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltve: 2022. 09. 30.)

5 IVANCSICS-FÁBIÁN (2013) 33. o.

6 A közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvénycikk. (<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=92900030.TV&targetdate=&printTitle=1929.+%C3%A9vi+XXX.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltve: 2022. 09. 30.)

7 IVANCSICS-FÁBIÁN (2013) 33. o.

8 A közigazgatás rendezéséről szóló 1929. évi XXX. törvénycikk. (<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=92900030.TV&targetdate=&printTitle=1929.+%C3%A9vi+XXX.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, letöltve: 2022. 09. 30.)

9 IVANCSICS (2005) 35. o.

10 VALLÓ József: *Törvénytervezet az általános közigazgatási rendtartásról indokolással*. Magyar Közigazgatástudományi Intézet, Budapest, 1942, 7–8. o.

11 VARGA Zs. András: *A közigazgatás és a közigazgatási jog történetének korszakhatárai 1945–1989 között*. (<http://acta.bibl.u-szeged.hu/45288/1/>)

fojtották az első alkotmánybíróági kísérletet is a magyar közjogban, mivel 1947-től ezt a hatáskört igyekezett a közigazgatási bíróság magának vindikálni.¹²

Ezt követően fogadták el a már említett, *a helyi tanácsokról szóló 1950. évi I. törvényt*, amely megváltoztatta a területi és települési struktúrát, és megkezdte a közigazgatás szervezetének centralizálását.¹³ Kiemelendő e törvény 65. §-a, amely szerint a Minisztertanács a helyi államigazgatási eljárás szabályait a helyi tanácsok rendszerének megfelelően rendelettel állapította meg. Felhívjuk a figyelmet azonban arra, hogy e törvény még az előtt hatályon kívül helyezésre került, mielőtt e szabályok megalkotásra kerültek volna. Az *ún. második tanács-törvény* (azaz a *tanácsokról szóló 1954. évi X. törvény*) pedig már csak a jogorvoslati rendszer szabályozását írta elő.

Az említett törvények mellett, az 1950 és 1954 közé eső években néhány eljárási jogintézmény szabályozására *kormányrendeleti* szinten került sor. Így – példának okáért – ilyen szabály volt, a tanácsi végrehajtó bizottságok idézési joga, valamint a határozatok érdekeltekkel való közlésének, kézbesítésének mikéntje.¹⁴

AZ ÁLLAMIGAZGATÁSI ELJÁRÁS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAIRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

1954-től élénk elméleti vita alakult ki az államigazgatás átfogó kodifikációjáról, amelynek folyamánként 1956 nyarán elkészült az erre vonatkozó törvényjavaslat, amelyet az országgyűlés jogi, igazgatási és igazságügyi bizottsága 1957 márciusában és májusában, teljes ülése pedig 1957. június elején vitatott meg, és fogadott el; kihirdetésére – az *államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvényként* (a továbbiakban: Et.) – 1957. június 9-én került sor a Magyar Közlönyben, majd ezt követően, 1957. október 11-én lépett hatályba.¹⁵

Az Et. az első magyar közigazgatási eljárási kódex volt írott formában, így megalkotásakor még nem állt rendelkezésre egységes modell a közigazgatási eljárási jog szabályozására. Az Et. egyik legjellegzetesebb vonása volt, hogy kógencia jellemezte, azaz a lefektetett rendelkezéseitől csupán szűk körben engedett eltérést az ágazati jogszabályoknak. Az eljárás szempontjából pedig a legfontosabb jogintézményekre vonatkozó szabályozást tartalmazta.

Az Et. – felépítését tekintve – 11 fejezetből és 90. §-ból állt. Az Et. I. fejezete a törvény hatályáról rendelkezett, a közigazgatási eljárás alapelvei azonban ekkor még nem jelentek meg. A II. fejezet a hatáskörre és illetékességre vonatkozó szabályokat rendezte, amely struktúra az Ákr.-ig fennmaradt. A III. fejezet az alapeljárást szabályozta, amely a későbbi kódexekben mint elsőfokú, illetve kérelemre induló eljárás

volt ismert.¹⁶ A IV. fejezet az államigazgatási szerv határozatáról szólt, V. fejezete a határozatok megsemmisítését vagy megváltoztatását szabályozta a fellebbezési eljárás során. A VI. fejezet az államigazgatási határozatok megtámadásáról rendelkezett a bíróság előtt, a VII. fejezet az ügyési óvásról szólt, a VIII. fejezet pedig a sérelem fellebbezési eljárásán kívüli orvoslását szabályozta. Végül a IX., X. és XI. fejezetek a végrehajtási eljárás, az eljárási költségek, valamint a vegyes és átmeneti rendelkezések szabályait írták le.¹⁷

E törvény nem nagyszámú és nem nagy horderejű módosítással és kiegészítéssel (döntő többségét a szervezeti változások indokolták) közel negyedévszázadon keresztül szolgálta az államigazgatási eljárások működését, ezáltal garantálva a jogbiztonságot. Az Et. negyedszázados stabilitása lehetőséget biztosított arra, hogy egy nemzedék alaposan kiismerhesse a szabályozást, mind ügyféli, mind jogalkalmazói oldalon, amelyet nagyban elősegített az Et. egyszerű, tömör terminológiája is. Jogszociológiai szempontból az Et. kialakult joggyakorlatát egyetlen hatósági eljárási kódex sem tudta elérni azóta.

AZ ÁLLAMIGAZGATÁSI ELJÁRÁS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAIRÓL SZÓLÓ 1957. ÉVI IV. TÖRVÉNY MÓDOSÍTÁSÁRÓL ÉS EGYSÉGES SZÖVEGÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Az Et. átfogó módosítására 25 évvel a hatálybalépése után került sor. A törvény felülvizsgálata során – a korabeli hivatalos megítélés szerint – elég volt hozzáigazítani a törvényt az államigazgatás változásaihoz, és nem volt szükség újrakodifikálásra. Ennek megfelelően lényegileg fenntartható volt az Et. rendelkezéseinek túlnyomó része. Ezen megoldásnak a legnagyobb előnye az volt, hogy nem veszett el mindaz a tapasztalat, ami az Et. közel negyedévszázados alkalmazása során felhalmozódott. Végül a törvényhozás a módosításokat és a kiegészítéseket az eredeti törvény hatályban maradt szabályaival egységes szövegben tárgyalta meg 1981. április 16-án, és fogadta el, amelynek eredményeként megszületett az *államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény módosításáról és egységes szövegéről szóló 1981. évi I. törvény* (a továbbiakban: Áe.), amely 1982. január 1-jén lépett hatályba. Ezzel azonban nem ért véget a jogalkotási folyamat, az utolsó lépcsőben ugyanis a minisztertanácsnak és a minisztériumoknak ki kellett adniuk a megfelelő ágazatok új vagy módosított részletes eljárási szabályait mindazokban a kérdésekben, amelyekben az Áe. a saját szabályaitól való eltérést megengedte, illetve amelyekben az Áe. másodlagos jogforrás

juridpol_078_419-425.pdf, letöltve: 2022. 09. 30.)

12 PATYI András: *A magyar közigazgatási bíráskodás elmélete és története*. Dialóg Campus, Budapest, 2019, 95. o.

13 VARGA Zs. András: *A közigazgatás és a közigazgatási jog történetének korszakhatárai 1945–1989 között*. (http://acta.bibl.u-szeged.hu/45288/1/juridpol_078_419-425.pdf, letöltve: 2022. 09. 30.)

14 IVANCSICS–FÁBIÁN (2013) 33. o.

15 IVANCSICS (2005) 35. o.

16 64 éve lépett hatályba az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény (Et.). (<https://www.keje.hu/fooldalom-megjeleno-hirek/64-eve-lepett-hatalyba-az-allamigazgatasi-eljaras-altalanos-szabalyairol-szolo-1957-evi-iv-torveny-et/>, letöltve: 2022. 10. 04.)

17 Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló 1957. évi IV. törvény. (<http://www.keje.hu/torvenyek/1957-evi-iv-torveny-kozlonyallapot/>, letöltve: 2022. 10. 04.)

volt. Ez a folyamat már az Áe. hatálybalépését megelőzően megkezdődött, azonban következetesen sosem valósult meg.¹⁸

Ezt követően közel egy évtizedig a jogalkotás folyamata alig érintette az Áe.-t. Jelentősebb változásokat a *helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény* hozott (helyi igazgatás új típusú szerveinek felhatalmazása az önkormányzati hatósági ügyek intézésére, illetve az államigazgatási eljárás szabályainak megfelelő alkalmazására).

Majd ezt követően minden évben módosult az Áe. Így például a *helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbíztottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény* (ún. hatásköri törvény), a *közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálatainak kiterjesztéséről szóló 1991. évi XXVI. törvény*, valamint a *köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény* is módosította. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy ez utóbbi módosítás közvetlenül érintette az Áe. szervei hatályát („ahol jogszabály államigazgatási szervet említ, azon közigazgatási szervet kell érteni”).¹⁹

A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGI ELJÁRÁS ÉS SZOLGÁLTATÁS ÁLTALÁNOS SZABÁLYAIRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Az érdemi előrelépésre 1999-ig kellett várni, amikor is a *közigazgatás továbbfejlesztésének 1999–2000. évekre szóló kormányzati feladattervéről szóló 1052/1999. (V. 21.) Korm. határozat* előírta, hogy felül kell vizsgálni az Et.-t. Ennek eredményeként a *Kodifikációs Bizottság* 2002 végére elkészített egy szabályozási koncepciót, amelyet a Kormány 2003 januárjában meg is tárgyalt. A következő prioritások kerültek meghatározásra.

Fenn kell tartani a közigazgatási hatósági eljárásfajták három kategóriába sorolását (általános, szubszidiárius szabályok és kivett eljárások), az elsődleges szerep az általános szabályozásé. Az alapvető garanciáknak a kivett eljárásokban is érvényesülnie kell. Kiemelt feladat volt az ügyféli jogok fejlesztése, az ügyfelek terheinek csökkentése, a lakosságot tömegesen érintő, speciális szakértelmet nem igénylő ügyek ügyintézési határidejének lényeges csökkentése, a jogorvoslati és a végrehajtási eljárás hatékonyságának növelése. Ki kellett alakítani a hatóságok nemzetközi együttműködésének eljárásjogi feltételeit, valamint meg kellett teremteni az elektronikus ügyintézés és a hozzá kapcsolódó jogintézmények, fejlesztések megvalósításának feltételeit.²⁰

Képzeltetben történeti utazásunk során, így érkezünk meg az Ákr. közvetlen elődjéhez, a *közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvényhez* (a továbbiakban: Ket.), amely rendelkezéseinek zöme 2005. november 1-jével lépett hatályba. A Ket. eredetileg 11 fejezetből és 189. §-ból állt, vagyis az Et. eredeti hosszának több mint kétszerese volt.

AZ ÁLTALÁNOS KÖZIGAZGATÁSI RENDTARTÁSRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Míg azonban címében a Ket. általános szabályozást ígért, szövege és terjedelme az évek során egyre csak bővült, és gyakorlatilag minden rendelkezése módosult 10 év alatt, aminek hála, a törvény koherenciája meggyengült, és végül egyfajta *ügyintézői kézikönyvvé* vált. A koncepcionális célkitűzésekből kevés valósult meg. Emiatt felmerült az igény egy új, ténylegesen általános hatályú és a közigazgatási hatósági eljárások alapvető szabályait megállapító kódex megalkotására, amelyet – Valló Józsefhez hasonlóan – *általános közigazgatási rendtartásnak* neveztek el.²¹

Concha Győző örökérvényű megállapítása, hogy „A közigazgatás nem más, mint az alkotmány gyakorlata. S minden nemzet alkotmánya annyit ér, amennyit közigazgatása megvalósítani bír”,²² Alaptörvényünk elfogadása után célkitűzés lett hazánk közjogászai körében és ezzel összefüggésben elkezdődött a közigazgatási eljárásjog teljes újragondolása, új alapokra helyezése. E jelentős munka két legfontosabb eredményét az Országgyűlés 2016. december 6-án, illetve 2017. február 21-én fogadta el az Ákr. és a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (Kp.) formájában.

„A jelen törvényjavaslat hazai közigazgatási eljárásjogunkat az európai jogfejlődés legújabb eredményeinek szerves beillesztésével tökéletesíti. A javaslat lényegében két célt szolgál: egyrészt a közérdek feltétlen érvényesülésének biztosítását, másrészt a jogos magánérdeknek a közérdek által megszabott korlátok közötti oltalmazását.”²³

A fenti idézet nem az Ákr., hanem névadója, Valló József általános közigazgatási rendtartásának az indokolásából származik, de ugyanúgy szerepelhetne fiatalabb névrokonának az indokolásában.

Az Ákr. kodifikációja során azon szabályok megalkotására törekedett a jogalkotó, amelyek valóban minden eljárásban közösek. A jelentős deregulációs munkának hála, az Ákr. terjedelme töredéke lett a Ket.-nek. Az Ákr. újítást eredményező rendelkezései közül a következőket érdemes kiemelni.

Az Ákr. a kivett eljárások tekintetében szakít a korábbi háromszintű megoldással, és tételesen meghatározza azon eljárásokat, amelyekre az Ákr. hatálya nem terjed ki, megerősítve ezzel a saját elsődlegességét. Egyszerűség, tömörség és közérthetőség volt a vezérelv a normaszöveg kidolgozása során, egyfelől, hogy a kódex könnyen érthető és megismerhető legyen, másfelől teret adva az ágazat specifikus kiegészítő szabályainak.

Az Ákr. megteremtette az ún. *bruttó ügyintézési határidőt*, tekintettel arra, hogy csak szűken meghatározott időtartamok nem számítanak bele az ügyintézési időtartamba. Megerősítette a hatóságok együttműködését is. Példának okáért lásd a kapcsolódó eljárás szabályainak alkalmazását az egymásra épülő, kérelemre induló eljárásokban. Az Ákr.

21 HAJAS Barnabás: Általános közigazgatási rendtartás – Ket. kontra Ákr. (https://kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2016/4/03_Altalanos_kozig_rendtartas.pdf, letöltve: 2022. 09. 30.)

22 PATYI András: *A közigazgatási működés jogi alapjai*. Dialóg Campus, Budapest, 2017, 12–13. o.

23 VALLÓ (1942) 60. o.

18 IVANCSICS–FÁBIÁN (2013) 33–34. o.

19 IVANCSICS (2005) 37. o.

20 IVANCSICS–FÁBIÁN (2013) 35–36. o.

egyszerűsíti a szakhatósági eljárásra, illetve a végrehajtásra irányadó szabályok rendszerét is, továbbá a nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan a jogállamiság elvének megfelelően a *közigazgatási pert* tartja elsődleges jogorvoslatnak, visszaállítva a közigazgatási bíraskodás tekintélyét. Az Ákr. szakít azzal a „hagyománnyal”, hogy a fellebbezésben korlátlanul hozhatóak fel új tények, és az ügyfélnek semmilyen indokolási kötelezettsége nincs, illetve az is egy, a bürokráciacsökkentést elősegítő újítás, hogy fellebbezés esetén a kiegészítő bizonyítást minden esetben a fellebbezés elbírálására jogosult hatóságnak kell lefolytatnia, és nincs helye eljárásra utasításnak.

Emellett az Ákr. igyekszik előmozdítani az önkorrekciót a jogszabálysértő döntések esetében. Fontos újítása továbbá, hogy az automatikus döntéshozatali eljárás és sommás eljárás esetén az ügyfél a döntés közlését követően öt napon belül kérheti, hogy a hatóság teljes eljárás keretében bírálja el kérelmét.

Az Ákr. hatálybalépésével megszűnt két korábbi jogorvoslati forma, amely nem váltotta be a hozzájuk fűzött reményeket (újrafelvételi eljárás, illetve az Alkotmánybíróság határozata alapján indítható eljárás).

Az Ákr. új alapokra helyezi az *eljárás felfüggesztésének* jogintézményét, illetve bevezeti a *szünetelés* jogintézményét, amelynek alkalmazására az ügyfél kérelmére kerülhet sor, és amely sok esetben hatékonyabb megoldást, érdemi lezárást eredményezhet. Kiemelendő újítás még az *ún. egyszerűsített döntések* körének kiszélesítése is.²⁴

A KÖZIGAZGATÁSI PERRENDTARTÁSRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY

Amint arra már utaltunk, az Ákr. megalkotásával egyidejűleg a Kp. kodifikációjára is sor került. Mindenképpen hangsúlyozni szükséges, hogy a kodifikációs munka vezérfonala a hatékony jogvédelem elvének minél szélesebb körű érvényre juttatása volt. Ennek megvalósítása érdekében a *generálklauzula* rugalmas kereteket biztosít a hézagmentes jogvédelem megvalósításához és megteremti annak lehetőségét, hogy a közigazgatási perjogi szabályok egy kódexben, egységesítve kerüljenek szabályozásra. Nagyon fontos továbbá, hogy időben is hatékony legyen a jogvédelem. Ehhez pedig olyan szabályokra van szükség, amelyek minél koncentráltabb pertivelt tesznek lehetővé, és minél több lehetőséget adnak a bíróság általi végérvényes rendezésre.²⁵

AZ ÁKR. ÉS A KP. HATÁLYBALÉPÉSÉT KÖVETŐ LEGFONTOSABB MÓDOSÍTÁSOK

Az Ákr. és a Kp. elfogadását követően felmerült a jogrendszer felülvizsgálatának igénye, amelynek eredményeképpen az *általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény* és a köz-

igazgatási perrendtartásról szóló törvény hatálybalépésével összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi L. törvény, illetve az *általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény hatálybalépésével összefüggő egyes kormányrendeletek módosításáról szóló 457/2017. (XII. 28.) Korm. rendelet* az Ákr. és a Kp. rendelkezéseikhez igazította az egyes ágazati jogszabályokat. A formális jogalkotási követelményeken túl ez azért is fontos, mert az Ákr. a koncepciójában foglalt célokat csak az ágazati joganyaggal együtt tudja érvényre juttatni.

Ezzel párhuzamosan, megújult az adóigazgatás területe is, aminek folyamánként megszületett az *adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló 2017. évi CLIII. törvény* (a továbbiakban: Avt.). E törvény rendelkezései – annak ellenére, hogy az adóigazgatási eljárás, az Ákr. hatálya alól kivett eljárásnak minősül – mégis alkalmazandóak lesznek bizonyos esetekben, mivel az Ákr. 131. § (2) bekezdése értelmében az általános végrehajtást foganatosító szervként, az állami adóhatóság került kijelölésre.

Összegezve az eddig ismerttetett kodifikációs folyamatokat, az Ákr., a Kp. és az Avt. elfogadásával megszületett a hatósági eljárás jog egészét lefedő szabályozás, ideértve a jogorvoslatot és a végrehajtást is. Ez a hármas egészült ki a *közigazgatási szabályszegések szankcióiról szóló 2017. évi CXXV. törvénnyel*, ami 2021. január 1-jén lépett hatályba, és a közigazgatási büntetőjog általános szabályait tartalmazza.

A HATÓSÁGI ELJÁRÁSOK SZEMPONTJÁBÓL KIEMELKEDŐ SZERVEZETI SZABÁLYOK

Szervezeti oldalról említést teszünk néhány olyan fontos változásról, amelyek a hatósági eljárásokra irányadó szabályozási rezsimmal szorosan összefüggenek. Elsőként mindenképpen szükségesnek tartjuk megemlíteni a lakosság közigazgatásba vetett bizalmának visszaállítását, és a Jó Állam kiépítését szolgáló, *Magyar Zoltán közigazgatási fejlesztési programot*. Ennek részeként indult el egy „egyszerűsítési program”, amelynek kiemelt célja volt a bürokráciacsökkentés (kevesebb kitöltendő nyomtatvány, kiterjedtebb és pontosabb tájékoztatás, azaz egyfajta ügyfélbarát közigazgatás továbbfejlesztése). A 2008. évi Ket.-novella bevezette a magyar közigazgatásban – a skandináv országokban már elterjedt – ún. „One Stop Shop”-modellt, azaz az egyablakos ügyintézés, amely a gyakorlatban, a 2011. január 1-jén létrejövő kormányablakokon, mint integrált ügyfélszolgálatokon keresztül ügyintézésrel valósult meg. A kormányablakok bevezetésének reformjával párhuzamosan a *járások kialakításáról szóló 1299/2011. (IX. 1.) Korm. határozatban* döntés született a járások kialakításáról, amelyek – harminc év elteltével – 2013. január 1-jével ismételtén a közigazgatási rendszer alapjává váltak.²⁶

A szervezeti és eljárásjogi szabályok összekapcsolódásának végső etapa – összhangban az Ákr. koncepciójában lefektetett elvekkel – az *egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény* által megvalósuló, a hatósági eljárások és jogorvoslatok egyfokúsítása volt. A módosításoknak

24 HAJAS Barnabás: *Általános közigazgatási rendtartás – Ket. kontra Ákr.* (https://kozszo.org.hu/dokumentumok/UMK_2016/4/03_Altalanos_kozig_rendtartas.pdf, letöltve 2022. 09. 30.)

25 F. ROZSNYAI Krisztina: A közigazgatási perjog néhány alapvető aspektusa. *Acta Humana*, 2019/1. sz., 112–115. o.

26 NAVRACSICS Tibor: A tisztességes ügyintézéshez való alapjog – ügyintézés a járási hivatalokban. *Acta Humana*, 2013/1. sz., 7–10. o.

hála a lehető leggyorsabban, és a legmagasabb szakmai színvonalon születhetnek meg a döntések. Ennek keretében számos kormányhivatali feladat- és hatáskör „újrágombolására”²⁷ sor került, illetve ezzel párhuzamosan és összefüggésben átalakult a közigazgatási bírósági szervezetrendszer is.

Uralkodóvá vált az Ákr. és a Kp. koncepciójában lefektetett ún. 1+1 modell, ahol az elsődleges jogorvoslati eszköz a hatósági ügyek döntő többségében a *közigazgatási per*. Ezzel kapcsolatban fontos hangsúlyozni, hogy az *Alkotmánybíróság* töretlen gyakorlata szerint a bírósági jogorvoslat a teljes értékű jogorvoslat, szemben a fellebbezéssel. A járási hivatalok esetében azonban a kormányhivatalon keresztüli keresetlevél-továbbítás indokolt esetben lehetőséget biztosít a felügyeleti szervnek az önkorrekcióra, így a közigazgatáson belüli jogorvoslat lehetősége megfelelő hatósági hozzáállás esetén ugyanúgy megmaradt.²⁸

Röviden szeretnénk még kitérni az Ákr. november 1-jén hatályba lépett módosításaira, amire a *védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény* (a továbbiakban: Vbö.) hatálybalépése miatt került sor. A módosítások két célt szolgálnak. A Vbö. szerinti összehangolt védelmi tevékenység idejére biztosítja a Kormánynak a megfelelő felhatalmazást az Ákr. meghatározott részeitől való eltérésre, valamint az egészségügyi válsághelyzet és a rendkívüli jogrendben történő jogalkotás tapasztalatait, a Vbö. célkitűzésével összhangban, becsatornázza az Ákr.-be. A járványügyi veszélyhelyzet idején ugyanis a jogalkalmazók nem használták ki teljesen az Ákr. biztosította rugalmasságot, amit az Ákr. a kapcsolattartás, a döntés tartalma, formája, közlése és az azonnali végrehajthatósága területén biztosít. Az Ákr. békeidőkre készült, azonban az életveszéllyel és a súlyos kárral fenyegető

helyzetek esetén lehetővé teszi a hatóság számára, hogy a hatékonyság érdekében a garanciális szabályokat „lazítsa”.²⁹

JÖVŐBE TEKINTETÉS, AZAZ HOGYAN TOVÁBB?

Az Ákr. koncepciójában és az elfogadott normaszövegben a jogalkotó igyekezett felhasználni a hatósági eljárásjog történetében található pozitív példákat, és elkerülni a rossz gyakorlatokat. Az Ákr. biztosítja a tisztességes eljárás érvényesüléséhez szükséges garanciákat, rövid, tömör, közérthető, csak az általánosság legmagasabb szintjét elérő szabályokat tartalmaz, lehetőséget biztosít a hatékony ügyintézésre, továbbá a Jó Állam megvalósításának keretében védi az ügyfelek jogait és érdekeit. Az Ákr. az Alaptörvény szellemében készült. A hatósági eljárások egyfajta hidat képeznek az alanyi jogok és az ügyfelek között. A magyar közigazgatás napi szinten számtalan ügyben tesz az Alaptörvényben foglaltak megvalósításáért.

Hangsúlyozandónak tartjuk, hogy nem lehet kodifikálni viszont a magas fokú jogszabályismeretet, az elkötelezett hatósági ügyintézőket és a szabályozás állandóságát. Ezeket kialakítani kell, jogalkotónak és jogalkalmazónak, ügyfélnek és jogi képviselőknél, hatóságnak és bíróságnak, ügyintézőknek és a jogtudománynak közösen. Az Igazságügyi Minisztérium ezért az Ákr. koncepciójának megfelelően a jogalkotás során következetesen képviseli, hogy a hatósági eljárásjog átfogó kodifikációja lezárult. Álláspontunk szerint jelenleg egy olyan időszak zajlik, amikor a jogalkotónak háttérbe kell vonulnia, és biztosítania kell a jogi környezet stabilitását a joggyakorlat kialakulásában.

27 HAJAS Barnabás: *Újrágombolt hatósági eljárásjog: az általános közigazgatási rendtartás*. (https://jegyzo.hu/feltoltes/JK_201706_292_302o.pdf, letöltve: 2022. 09. 30.)

28 Jelentés az általános közigazgatási rendtartás koncepciójáról. (<https://2015-2019.kormany.hu/download/c/c8/50000/20150514%20Jelent%C3%A9s%20az%20%C3%A1ltal%C3%A1nos%20k%C3%B6zigazgat%C3%A1si%20rendtart%C3%A1s%20koncepti%C3%B3j%C3%A1r%C3%B3l.pdf#!DocumentBrowse>, letöltve: 2022. 11. 17.)

29 Az egyes törvényeknek a honvédelemmel, a gazdaságfejlesztéssel, valamint a kormányzati igazgatással összefüggő módosításáról szóló 2022. évi VII. törvény indokolása. (<https://njt.hu/jogszabaly/2022-7-K0-00>, letöltve: 2022. 11. 17.)

Kihirdetett törvények és az Igazságügyi Minisztérium tevékenységét közvetlenül érintő fontosabb egyéb jogszabályok

(2022. október 1. – 2022. december 31.)

KIHIRDETETT TÖRVÉNYEK

- **2022. évi XXVII. törvény** az európai uniós költségvetési források felhasználásának ellenőrzéséről
- **2022. évi XXVIII. törvény** az európai uniós költségvetési források felhasználásának ellenőrzésével összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2022. évi XXIX. törvény** az európai uniós költségvetési források felhasználásának ellenőrzésével összefüggő egyes, a közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodó alapítványokat, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt, valamint az Európai Csalásellenes Hivatal ellenőrzéseit érintő törvények módosításáról
- **2022. évi XXX. törvény** az Európai Bizottsággal való megegyezés érdekében a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény és a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló 2010. évi CXXXI. törvény módosításáról
- **2022. évi XXXI. törvény** az európai uniós költségvetési források felhasználásának ellenőrzésével összefüggő egyes, vagyonyilatkozattal kapcsolatos törvények módosításáról
- **2022. évi XXXII. törvény** a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvénynek a veszélyhelyzet meghosszabbításával összefüggő módosításáról
- **2022. évi XXXIII. törvény** a Magyarország és az Andorrai Hercegség között a jövedelemadókat területén a kettős adóztatás elkerüléséről és az adókijátszás és adóelkerülés megakadályozásáról szóló Egyezmény kihirdetéséről
- **2022. évi XXXIV. törvény** a Közös ügyünk az állatvédelem Alapítvány létrehozásáról
- **2022. évi XXXV. törvény** a Magyarország Kormánya és a Norvég Királyság Kormánya között a Magyar Köztársaság Kormánya és a Norvég Királyság Kormánya között a beruházások ösztönzéséről és kölcsönös védelméről szóló megállapodás megszűnéséről szóló Megállapodás kihirdetéséről
- **2022. évi XXXVI. törvény** az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény módosításának kihirdetéséről
- **2022. évi XXXVII. törvény** az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotróp anyagokról szóló, Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény módosításának kihirdetéséről
- **2022. évi XXXVIII. törvény** az 1998. évi L. törvénnyel kihirdetett, az Egyesült Nemzetek Szervezete keretében a kábítószer- és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazása elleni, 1988. december 20-án, Bécsben kelt Egyezmény módosításának kihirdetéséről
- **2022. évi XXXIX. törvény** az adó- és egyéb közterhekkel kapcsolatos nemzetközi közigazgatási együttműködés egyes szabályairól szóló 2013. évi XXXVII. törvény módosításáról
- **2022. évi XL. törvény** az Európai Bizottsággal való megegyezés érdekében az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény módosításáról
- **2022. évi XLI. törvény** a kondicionalitási eljárással összefüggésben a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény módosításáról
- **2022. évi XLII. törvény** szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, illetve humanitárius katasztrófa magyarországi következményeinek elhárításáról és kezeléséről

- **2022. évi XLIII. törvény** a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2022. évi II. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- **2022. évi XLIV. törvény** az Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóságról és a kondicionalitási eljárás eredményes lezárása érdekében az Európai Bizottság kérésére elfogadott egyes törvények módosításáról
- **2022. évi XLV. törvény** egyes adótörvények módosításáról
- **2022. évi XLVI. törvény** az 1222. évi Aranybulla jelentőségéről és az Aranybulla Napjáról
- **2022. évi XLVII. törvény** a 2025. évi Oszakai Világkiállításon történő magyar megjelenés sikeres megvalósításához kapcsolódó rendelkezésekről
- **2022. évi XLVIII. törvény** a területi közigazgatás működésével, az ingatlan-nyilvántartással és a területfejlesztéssel összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2022. évi XLIX. törvény** a Nemzetközi Migrációs Szervezet Alapokmánya módosításának kihirdetéséről
- **2022. évi L. törvény** Magyarország biztonságát szolgáló egyes törvények módosításáról
- **2022. évi LI. törvény** az állami vagyonnal való gazdálkodás hatékonyságának növelése érdekében egyes vagyongazdálkodást érintő törvények módosításáról
- **2022. évi LII. törvény** az egyrészről az Európai Unió és tagállamai, másrészről a Katari Állam közötti légiközlekedési megállapodás kihirdetéséről
- **2022. évi LIII. törvény** a Magyarország Kormánya és a San Marino Köztársaság Kormánya között a beruházások ösztönzéséről és kölcsönös védelméről szóló megállapodás kihirdetéséről
- **2022. évi LIV. törvény** egyes igazságügyi együttműködési tárgyú nemzetközi szerződések kihirdetéséről szóló törvények módosításáról
- **2022. évi LV. törvény** egyes igazságügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2022. évi LVI. törvény** az Európai Bizottság kérésére egyes törvényeknek a kondicionalitási eljárás eredményes lezárása érdekében szükséges módosításáról
- **2022. évi LVII. törvény** egyes állami sportcélú közfeladatok ellátásának rendjéről és szervezeti kereteiről
- **2022. évi LVIII. törvény** az elítélt személyek átszállításáról szóló Strasbourgban, 1983. március 21-én kelt Egyezmény, Strasbourgban, 1997. december 18-án kelt Kiegészítő Jegyzőkönyvet módosító Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- **2022. évi LIX. törvény** egyes felsőoktatással, szakképzéssel és felnőttképzéssel összefüggő törvények módosításáról
- **2022. évi LX. törvény** egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódóan egyéb törvények módosításáról
- **2022. évi LXI. törvény** a cselekvő fogyasztóvédelem érdekében szükséges egyes törvények módosításáról
- **2022. évi LXII. törvény** egyes törvények közadatokkal összefüggő módosításáról
- **2022. évi LXIII. törvény** a Magyar Honvédség működésével kapcsolatos egyes törvények módosításáról
- **2022. évi LXIV. törvény** egyes bányászati és gazdasági tárgyú törvények módosításáról
- **2022. évi LXV. törvény** a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről
- **2022. évi LXVI. törvény** az agrártermékek eredetvédelméről
- **2022. évi LXVII. törvény** egyes földügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2022. évi LXVIII. törvény** az egyes gazdasági tárgyú törvények, valamint egyes vagyongazdálkodást és postaügyet érintő törvények módosításáról
- **2022. évi LXIX. törvény** a pénzügyi szektort érintő törvények módosításáról
- **2022. évi LXX. törvény** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény, valamint a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény módosításáról

- **2022. évi LXXI. törvény** az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról
- **2022. évi LXXII. törvény** a Magyarország 2021. évi központi költségvetéséről szóló 2020. évi XC. törvény végrehajtásáról
- **2022. évi LXXIII. törvény** egyes egészségügyi tárgyú törvények módosításáról
- **2022. évi LXXIV. törvény** egyes foglalkoztatási tárgyú törvények módosításáról
- **2022. évi LXXV. törvény** egyes törvények bürokráciacsökkentéssel és jogharmonizációval összefüggő módosításáról
- **2022. évi LXXVI. törvény** a hulladékgazdálkodással összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2022. évi LXXVII. törvény** a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény módosításáról
- **2022. évi LXXVIII. törvény** az egyházakat érintő egyes törvények módosításáról
- **2022. évi LXXIX. törvény** az Állami Számvevőszék szervezetével és működésével, valamint a nemzetiségek jogaival összefüggő egyes törvények módosításáról
- **2022. évi LXXX. törvény** a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2021. évi egységes költségvetésének végrehajtásáról
- **2022. évi LXXXI. törvény** a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság 2023. évi egységes költségvetéséről

VESZÉLYHELYZETI KORMÁNYRENDELETEK

- **379/2022. (X. 5.) Korm. rendelet** az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet veszélyhelyzettel összefüggő eltérő szabályairól, valamint a veszélyhelyzet ideje alatt a szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófa tekintettel érkező személyek elhelyezésének támogatásáról és az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 104/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **380/2022. (X. 5.) Korm. rendelet** az egyes intézmények földgázfelhasználásának szabályozásáról szóló 354/2022. (IX. 19.) Korm. rendelet módosításáról
- **381/2022. (X. 6.) Korm. rendelet** a Széchenyi Pihenő Kártya felhasználásának veszélyhelyzeti szabályairól
- **383/2022. (X. 10.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején az egyes adatigénylési rendelkezésektől való eltérésekről szóló 521/2020. (XI. 25.) Korm. rendelet hatályaon kívül helyezéséről
- **387/2022. (X. 14.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzetre tekintettel egyes rendelkezések alkalmazásának a Rezsivédelmi Alap növelése érdekében történő felfüggesztéséről
- **388/2022. (X. 14.) Korm. rendelet** veszélyhelyzeti átmeneti földgázellátás biztosításáról
- **389/2022. (X. 14.) Korm. rendelet** az egyes egyetemes szolgáltatási árszabások meghatározásáról szóló 259/2022. (VII. 21.) Korm. rendelet módosításáról
- **390/2022. (X. 14.) Korm. rendelet** a fogyasztónak nyújtott hitelről szóló 2009. évi CLXII. törvény veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról szóló 782/2021. (XII. 24.) Korm. rendelet módosításáról
- **392/2022. (X. 18.) Korm. rendelet** a koncesszor, a koncessziós társaság és a koncesszori alvállalkozók indokolt költségeinek meghatározásával, díjjavaslat elkészítésével kapcsolatos rendeletalkotás, valamint módszertani útmutató közzétételére a veszélyhelyzet időszakában alkalmazandó szabályokról
- **393/2022. (X. 19.) Korm. rendelet** a Magyar Export-Import Bank Részvénytársaságról és a Magyar Exporthitel Biztosító Részvénytársaságról szóló 1994. évi XLII. törvény veszélyhelyzetben történő eltérő alkalmazásáról
- **395/2022. (X. 19.) Korm. rendelet** a kormányzati igazgatási szervek, valamint meghatározott gazdasági társaságok egyes szerződéseinek megszűnésének megállapításáról
- **401/2022. (X. 21.) Korm. rendelet** a bányászatról szóló 1993. évi XLVIII. törvény egyes rendelkezéseinek veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **413/2022. (X. 26.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején a háztartási méretű kiserőművek közcélú hálózatba történő felápolásának kérdéseiről

- **414/2022. (X. 26.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején a naperőművek hálózati csatlakozásának gyorsításához szükséges intézkedésekről és a mikrogridek létrehozásáról
- **415/2022. (X. 26.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzetre tekintettel a mikro-, kis- és középvállalkozásokat érintő negatív gazdasági hatások mérséklése érdekében szükséges intézkedésekről
- **417/2022. (X. 27.) Korm. rendelet** egyes egészségügyi ellátásokhoz való hatékonyabb hozzáférést elősegítő veszélyhelyzeti intézkedésekről
- **418/2022. (X. 27.) Korm. rendelet** a rehabilitációs foglalkoztatás veszélyhelyzeti működéséről
- **419/2022. (X. 27.) Korm. rendelet** az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása érdekében kihirdetett veszélyhelyzet során az egyes sportlétesítmények üzemeltetésének felfüggesztésével összefüggő veszélyhelyzeti szabályokról
- **420/2022. (X. 27.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt egyes államháztartási szabályok eltérő alkalmazásáról
- **421/2022. (X. 27.) Korm. rendelet** az egyes intézmények veszélyhelyzeti működéséről szóló 353/2022. (IX. 19.) Korm. rendelet módosításáról
- **422/2022. (X. 27.) Korm. rendelet** küllépviselletekről és a tartós külszolgálatról szóló 2016. évi LXXIII. törvény szerinti díjazás kifizetésének veszélyhelyzeti szabályairól
- **423/2022. (X. 27.) Korm. rendelet** az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 180/2022. (V. 24.) Korm. rendelettel kihirdetett veszélyhelyzet megszüntetéséről
- **424/2022. (X. 28.) Korm. rendelet** az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktusra, illetve humanitárius katasztrófára tekintettel, valamint ezek magyarországi következményeinek az elhárítása és kezelése érdekében veszélyhelyzet kihirdetéséről és egyes veszélyhelyzeti szabályokról
- **425/2022. (X. 28.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet során kiadott kormányrendeletek hatálybalépéséről és veszélyhelyzeti intézkedésekről
- **429/2022. (X. 28.) Korm. rendelet** a kormányzati igazgatási szervek, valamint meghatározott gazdasági társaságok egyes szerződesei megszűnésének megállapításáról
- **430/2022. (X. 28.) Korm. rendelet** a kormányzati igazgatási szervek, valamint meghatározott gazdasági társaságok egyes szerződéseinek megszűnéséről, továbbá miniszteri jóváhagyásáról
- **433/2022. (XI. 2.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **441/2022. (XI. 7.) Korm. rendelet** az egyéni vállalkozók közteherviselését érintő egyes szabályokról, valamint az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet népegészségügyi termékadóval összefüggő módosításáról
- **442/2022. (XI. 7.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején az önkormányzatok és gazdasági társaságaik energiahatékonyság javítását szolgáló fejlesztésekhez történő adósságot keletkeztető ügyleteinek eltérő szabályairól
- **443/2022. (XI. 7.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt az egyetemes szolgáltatásra jogosultak körének meghatározásáról szóló 217/2022. (VI. 17.) Korm. rendelet és a veszélyhelyzet ideje alatt az egyetemes szolgáltatásra jogosultak körének meghatározásáról szóló 217/2022. (VI. 17.) Korm. rendelettel kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 281/2022. (VIII. 1.) Korm. rendelet módosításáról
- **444/2022. (XI. 7.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején a látvány-csapatsport támogatását biztosító támogatási igazolás kiállításáról, felhasználásáról, a támogatás elszámolásának és ellenőrzésének, valamint visszafizetésének szabályairól szóló 107/2011. (VI. 30.) Korm. rendelet szabályainak eltérő alkalmazásáról
- **445/2022. (XI. 7.) Korm. rendelet** a 2014–2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet és a 2021–2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről szóló 256/2021. (V. 18.) Korm. rendelet egyes rendelkezéseinek veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról

- 447/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet az ukrajnai helyzetet destabilizáló orosz intézkedések miatt hozott korlátozó intézkedésekről szóló 833/2014/EU tanácsi rendelet, valamint a belarusz helyzetre és Belarusznak az Ukrajna elleni orosz agresszióban való részvételére tekintettel hozott korlátozó intézkedésekről szóló 765/2006/EK tanácsi rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtási szabályairól
- 448/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt az egyetemes szolgáltató ügyfélszolgálati többlettevékenységeinek biztosításához szükséges intézkedésekről
- 449/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során a közvilágítás üzemeltetésével kapcsolatos szabályokról
- 450/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- 451/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 6/2022. (I. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- 452/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet idején a légitársaságok hozzájárulásának károsanyagkibocsátás-alapú átalakításáról
- 453/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet egyes államháztartási szabályok veszélyhelyzet ideje alatti további eltérő alkalmazásáról
- 454/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet a késedelmi kamatra vonatkozó egyes anyagi jogi rendelkezések veszélyhelyzetre tekintettel történő eltérő alkalmazásáról
- 459/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- 460/2022. (XI. 10.) Korm. rendelet a különleges jogállású szerveknél és a helyi önkormányzatok képviselő-testületeinek hivatalánál elrendelhető igazgatási szünetre alkalmazandó veszélyhelyzeti szabályokról
- 461/2022. (XI. 14.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt a szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófára tekintettel érkező személyek elhelyezésének támogatásáról és az azzal kapcsolatos egyéb intézkedésekről szóló 104/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- 465/2022. (XI. 15.) Korm. rendelet a koncessziós társaság és a koncesszori alvállalkozók indokolt költségeinek rendeletalkotásával, valamint a módszertani útmutató elkészítésével kapcsolatban a veszélyhelyzet időszakában alkalmazandó szabályokról
- 468/2022. (XI. 21.) Korm. rendelet a turizmus-vendéglátás ágazatot segítő intézkedésekről
- 469/2022. (XI. 21.) Korm. rendelet egyes kulturális intézmények működését érintő veszélyhelyzeti szabályokról
- 470/2022. (XI. 21.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt az egyetemes szolgáltatásra jogosultak körének meghatározásáról szóló 217/2022. (VI. 17.) Korm. rendelet és az egyes egyetemes szolgáltatási árszabások meghatározásáról szóló 259/2022. (VII. 21.) Korm. rendelet módosításáról
- 471/2022. (XI. 21.) Korm. rendelet egyes gazdasági tárgyú intézkedésekről
- 474/2022. (XI. 23.) Korm. rendelet egyes energiakereskedelemmel összefüggő tevékenységek veszélyhelyzet idején alkalmazandó szabályairól
- 475/2022. (XI. 24.) Korm. rendelet az önkormányzati tulajdonú víziközmű-szolgáltató társaságok működésének biztosításával kapcsolatban a veszélyhelyzet időszakában alkalmazandó szabályokról
- 478/2022. (XI. 24.) Korm. rendelet egyes önkormányzati támogatásokkal kapcsolatos államháztartási szabályok veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról
- 481/2022. (XI. 28.) Korm. rendelet a mezei őrszolgálat fenntartási és működési költségéhez a központi költségvetésből biztosított hozzájárulás eltérő mértékéről
- 484/2022. (XI. 29.) Korm. rendelet a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő további eltérő alkalmazásáról és a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 450/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- 485/2022. (XI. 30.) Korm. rendelet a szociális ellátórendszer veszélyhelyzeti működéséről

- **486/2022. (XI. 30.) Korm. rendelet** az egyetemes szolgáltatási árszabások meghatározásáról szóló 259/2022. (VII. 21.) Korm. rendelet eltérő alkalmazásáról
- **488/2022. (XI. 30.) Korm. rendelet** veszélyes üzemek villamosenergia-ellátásával kapcsolatos veszélyhelyzeti intézkedésekről
- **489/2022. (XI. 30.) Korm. rendelet** az egyes gazdasági tárgyú intézkedésekről szóló 471/2022. (XI. 21.) Korm. rendelet módosításáról
- **491/2022. (XII. 1.) Korm. rendelet** az Ukrajna területén fennálló fegyveres konfliktus magyarországi következményei miatt az ötéves vagy annál hosszabb időszakra kötött egyes szerződések felmondásának lehetőségéről
- **492/2022. (XII. 1.) Korm. rendelet** a sportról szóló törvény egyes rendelkezéseinek veszélyhelyzet idején történő eltérő alkalmazásáról
- **493/2022. (XII. 2.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófára tekintettel, az ideiglenes védelemre jogosultként elismert személyek foglalkoztatásával és juttatásaival kapcsolatos egyes szabályokról, valamint a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet módosításáról szóló 106/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **494/2022. (XII. 6.) Korm. rendelet** az uniós szankciók életbelépése okán az üzemanyaggal kapcsolatos egyes rendelkezésekről
- **496/2022. (XII. 7.) Korm. rendelet** az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **497/2022. (XII. 8.) Korm. rendelet** az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- **498/2022. (XII. 8.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet idején a látvány-csapatsport támogatását biztosító támogatási igazolás kiállításáról, felhasználásáról, a támogatás elszámolásának és ellenőrzésének, valamint visszafizetésének szabályairól szóló 107/2011. (VI. 30.) Korm. rendelet szabályainak eltérő alkalmazásáról szóló 444/2022. (XI. 7.) Korm. rendelet módosításáról
- **503/2022. (XII. 8.) Korm. rendelet** a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **504/2022. (XII. 8.) Korm. rendelet** a Magyarország központi költségvetésétől eltérő rendelkezésekkel összefüggő veszélyhelyzeti eljárási szabályokról
- **505/2022. (XII. 9.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzet ideje alatt szomszédos országban fennálló humanitárius katasztrófára tekintettel, az ideiglenes védelemre jogosultként elismert személyek foglalkoztatásával és juttatásaival kapcsolatos egyes szabályokról, valamint a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet módosításáról szóló 106/2022. (III. 12.) Korm. rendelet módosításáról
- **509/2022. (XII. 13.) Korm. rendelet** egyes központi kormányzati igazgatási szervek közötti feladatátadásból eredő jogutódlás veszélyhelyzeti szabályairól
- **510/2022. (XII. 13.) Korm. rendelet** a gyermekek napközbeni ellátása veszélyhelyzeti működéséről
- **511/2022. (XII. 13.) Korm. rendelet** az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 6/2022. (I. 14.) Korm. rendelet módosításáról
- **520/2022. (XII. 13.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzeti átmeneti villamosenergia-ellátás biztosításáról és egyetemes szolgáltatási árszabások meghatározásával kapcsolatos szabályokról
- **521/2022. (XII. 13.) Korm. rendelet** a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **525/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet** az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **526/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet** a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról

- 527/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet a szabályozási többletkapacitásra és a saját célra termelő egységekre vonatkozó veszélyhelyzeti szabályokról
- 528/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet az egyes intézmények földgázfelhasználásának szabályozásáról szóló 354/2022. (IX. 19.) Korm. rendelet módosításáról
- 529/2022. (XII. 16.) Korm. rendelet az egyes államháztartási szabályok veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról szóló 453/2022. (XI. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- 536/2022. (XII. 21.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet ideje alatt az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról szóló 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet szerinti ügyleti kamatszámítás szabályainak eltérő alkalmazásáról
- 539/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet az egyes egészségügyi ellátásokhoz való hatékonyabb hozzáférést elősegítő veszélyhelyzeti intézkedésekről szóló 417/2022. (X. 27.) Korm. rendelet módosításáról
- 540/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet során a gyermeket nevelő családok otthonfelújítási támogatásáról szóló 518/2020. (XI. 25.) Korm. rendelet eltérő alkalmazásáról
- 541/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet egyes beruházási szabályok veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- 544/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény médiaszolgáltatási díjfizetési kötelezettségre vonatkozó szabályainak a veszélyhelyzet során történő eltérő alkalmazásáról
- 559/2022. (XII. 22.) Korm. rendelet a gazdaság újraindítása érdekében meghozandó, az építőipari ellátásbiztonság szempontjából stratégiai jelentőségű nyersanyagok és termékek kivitelével kapcsolatos regisztrációs eljárásról és egyéb intézkedésekről szóló 402/2021. (VII. 8.) Korm. rendelet módosításáról
- 560/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet a 2023. év január havi távhőszolgáltatási támogatás veszélyhelyzeti kifizetéséről
- 561/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet a magyarországi gazdasági társaságok gazdasági célú védelméhez szükséges egyes rendelkezések veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról
- 562/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet a Bérgarancia Alapról szóló 1994. évi LXVI. törvény, valamint a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról, továbbá a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 521/2022. (XII. 13.) Korm. rendelet alapján elrendelt felszámolási eljárások részletszabályairól
- 565/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet az igazgatási szünettel kapcsolatos egyes kormányrendeletek módosításáról
- 566/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet egyes közigazgatási hatósági eljárásokkal összefüggő szabályok megállapításáról
- 574/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet egyes közlekedési tárgyú törvények veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról
- 575/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet az útdíj-rendszerrel összefüggő egyes jogszabályok veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- 576/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet az útdíjrendszerek üzemeltetésével összefüggő szabályok veszélyhelyzet ideje alatti eltérő alkalmazásáról
- 577/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet a közlekedési hatósági jogalkalmazással összefüggő egyes közlekedési tárgyú jogszabályok eltérő alkalmazásáról
- 580/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet az energia-áremelkedés hatásai enyhítése érdekében meghozott első intézkedés keretében a Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről szóló 2022. évi XXV. törvény helyi önkormányzatok támogatására vonatkozó egyes rendelkezéseinek a veszélyhelyzettel összefüggő eltérő szabályairól
- 582/2022. (XII. 23.) Korm. rendelet az extraprofit adókról szóló 197/2022. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról
- 583/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet az árak megállapításáról szóló 1990. évi LXXXVII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról szóló 6/2022. (I. 14.) Korm. rendelet módosításáról

- **584/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** az egyes egyetemes szolgáltatási árszabások meghatározásáról szóló 259/2022. (VII. 21.) Korm. rendelet, valamint a veszélyhelyzet ideje alatt az egyetemes szolgáltatásra jogosultak körének meghatározásáról szóló 217/2022. (VI. 17.) Korm. rendelettel kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 281/2022. (VIII. 1.) Korm. rendelet módosításáról
- **585/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** a politikai szolgálati jogviszonyt és a kormányzati szolgálati jogviszonyt érintő egyes veszélyhelyzeti szabályokról szóló 185/2022. (V. 26.) Korm. rendelet módosításáról
- **586/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény, valamint a társasági adóról és az osztalékadóról szóló 1996. évi LXXXI. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **587/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény és a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény szabályainak a veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **588/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról
- **589/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** a veszélyhelyzetre tekintettel egyes felszámolási tárgyú rendelkezések eltérő alkalmazásáról
- **593/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** a Széchenyi Pihenő Kártya alszámláinak megszüntetésével összefüggő adószabályok módosításáról
- **596/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** a 30 év alatti anyák kedvezményéről
- **597/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** a tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő családokat megillető családi kedvezményről
- **599/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet** az egyes fogyasztók által használt gyógyászati segédeszközök villamosenergia-fogyasztásának támogatásáról szóló 295/2022. (VIII. 9.) Korm. rendelet módosításáról
- **613/2022. (XII. 29.) Korm. rendelet** a Magyarország 2023. évi központi költségvetésének a veszélyhelyzettel összefüggő eltérő szabályairól
- **627/2022. (XII. 30.) Korm. rendelet** a nemzetgazdaság részére ásványi-nyersanyagellátás biztosítása érdekében egyes törvényi és kormányrendeleti szabályoknak veszélyhelyzet ideje alatt történő eltérő alkalmazásáról

IM RENDELETEK

- **20/2022. (IX. 30.) IM rendelet** a bírósági végrehajtó állandó helyettes általi helyettesítésével és a végrehajtói szolgálat átadásával, átvételével összefüggő elszámolás, ügyvitel, valamint ügykezelés részletszabályairól szóló 16/2022. (VI. 30.) IM rendelet hatályon kívül helyezéséről
- **21/2022. (X. 24.) IM rendelet** a nemzetiségi önkormányzat képviselő-testülete, közgyűlése feloszlásának kimondása, illetve feloszlata miatt tartandó időközi választás költségei megelőlegezésének részletes szabályairól
- **22/2022. (X. 24.) IM rendelet** a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek időközi választása, a nemzetiségi önkormányzati képviselők időközi választása, valamint a helyi népszavazások költségeinek normatíváiról, tételeiről, elszámolási és belső ellenőrzési rendjéről szóló 6/2021. (VIII. 31.) IM rendelet módosításáról
- **23/2022. (X. 24.) IM rendelet** egyes választási tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról
- **24/2022. (XII. 6.) IM rendelet** az igazságügyi szakértői igazolványról szóló 19/2006. (IV. 24.) IM rendelet módosításáról
- **25/2022. (XII. 6.) IM rendelet** a fizetési meghagyásos eljárásban és a fizetési meghagyás végrehajtásának elrendelése iránti eljárásban alkalmazandó papír alapú és elektronikus űrlapokról szóló 22/2010. (V. 7.) IRM rendelet módosításáról
- **26/2022. (XII. 6.) IM rendelet** a polgári és közigazgatási bírósági eljárás során meg nem fizetett illeték és állam által előlegezett költség megfizetéséről szóló 30/2017. (XII. 27.) IM rendelet módosításáról
- **27/2022. (XII. 8.) IM rendelet** a Magyarország Európai Unió melletti Állandó Képviselétére tartós külszolgálatra kihelyezett részére biztosítható devizaárfolyam-kompenzáció megállapításának részletes szabályairól

- **28/2022. (XII. 13.) IM rendelet** a központi kezelésű előirányzatok kezeléséről és felhasználásának szabályairól szóló 15/2020. (XII. 3.) IM rendelet módosításáról
- **29/2022. (XII. 15.) IM rendelet** a jogi segítői névjegyzék vezetésének részletes szabályairól szóló 42/2003. (XII. 19.) IM rendelet módosításáról
- **30/2022. (XII. 22.) IM rendelet** egyes cégjogi tárgyú miniszteri rendeletek módosításáról
- **31/2022. (XII. 22.) IM rendelet** az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet módosításáról
- **32/2022. (XII. 22.) IM rendelet** a közjegyzői díjszabásról szóló 22/2018. (VIII. 23.) IM rendelet módosításáról
- **33/2022. (XII. 22.) IM rendelet** Magyarország Európai Unió melletti Állandó Képvisellete külképviseleti besorolásáról, valamint a tartós külszolgálatot teljesítők deviza-alapilletménye, költségtérítése és az állandó képviseleti devizapótlék kiszámításának részletes szabályairól szóló 28/2019. (XII. 20.) IM rendelet módosításáról
- **34/2022. (XII. 22.) IM rendelet** a szerkezetátalakítási szakértő bírósági kirendelése és kirendelése megszüntetésének részletes szabályairól szóló 7/2022. (IV. 4.) IM rendelet hatályon kívül helyezéséről
- **35/2022. (XII. 27.) IM rendelet** egyes büntetőjogi tárgyú rendeleteknek a területi közigazgatás működésével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint egyes törvényeknek az Alaptörvény tizenegyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2022. évi XXII. törvénnyel összefüggő módosításáról
- **36/2022. (XII. 27.) IM rendelet** egyes közjogi tárgyú rendeleteknek a területi közigazgatás működésével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint egyes törvényeknek az Alaptörvény tizenegyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2022. évi XXII. törvénnyel összefüggő módosításáról
- **37/2022. (XII. 27.) IM rendelet** egyes fogyasztóvédelmi tárgyú rendeleteknek a területi közigazgatás működésével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint egyes törvényeknek az Alaptörvény tizenegyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2022. évi XXII. törvénnyel összefüggő módosításáról
- **38/2022. (XII. 27.) IM rendelet** egyes magánjogi tárgyú rendeleteknek a területi közigazgatás működésével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint egyes törvényeknek az Alaptörvény tizenegyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2022. évi XXII. törvénnyel összefüggő módosításáról
- **39/2022. (XII. 27.) IM rendelet** a tanúk költségtérítéséről szóló 14/2008. (VI. 27.) IRM rendelet módosításáról
- **40/2022. (XII. 27.) IM rendelet** a kényszergyógykezelés és az ideiglenes kényszergyógykezelés végrehajtásáról, valamint az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet feladatairól szóló 13/2014. (XII. 16.) IM rendelet módosításáról
- **41/2022. (XII. 27.) IM rendelet** a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés keretében eladott dolgokra vonatkozó szavatossági és jótállási igények intézésének eljárási szabályairól szóló 19/2014. (IV. 29.) NGM rendelet módosításáról
- **42/2022. (XII. 28.) IM rendelet** egyes választási tárgyú rendeleteknek a területi közigazgatás működésével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint egyes törvényeknek az Alaptörvény tizenegyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló 2022. évi XXII. törvénnyel összefüggő módosításáról

* * * A rovat zárása: 2022. december 31. * * *

